

Caiete Silvane

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Viorel Mureșan - 70

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Poeme de Viorel Mureșan însoțite de o parodie semnată de Lucian Perța	1
Viorel Mureșan – Traian Ștef , Dialog esențial	2
Imelda Chința , Conceptualizări și incursiuni ezoterice	5
Noi e-book-uri la Editura „Caiete Silvane”	6
Mariana Gorczyca , Rubla, locul fără urmă	7
Un nou supliment al revistei „Caiete Silvane”: Viorel Mureșan – 70	7
Gheorghe Glodeanu , Pe urmele lui Urmuz	8
Marcel Lucaciu , Neliniști rătăcite (II)	9, 20
Gheorghe Moga , Dispute etimologice	10
Viorel Gh. Tăutan , Despre un anumit fel de literatură beletristică	11
Alexandru Jurcan , Cognetti și fericirea lupilor	12
Menuș Maximilian , Amurgul zeilor	13
Alexandru-Bogdan Kürti, Alice Valeria Micu : „Revistele literare sunt absolut necesare”	14
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existența	15
Vasile Burja , Iuliu Maniu și spiritul Blajului	16
Ioan Bunta , Shakespeare în critica literară. Tradiție și modernitate	18
Silvia Bodea Sălăjan , Dilemă rustică	20
Claudiu Ionuș Boia , Absolventul	21
Elena Abrudan în dialog cu Andrea Hedeș	24
Alexandru-Bogdan Kürti, Miskolczy Ambrus : „O controversă cu sau fără sens?”	26
Corina Vlădoiu , Pontonul cu stele	29
Sânziana Batiște , „Și pisica a ieșit din cutie. Memorialistică”	32
Marin Pop , Jurnalistul Emil Lobonțiu (II)	33
Mirel Matyas , Cutia cu amintiri (3). Destinul unei familii din Zalău, la cumpăna secolelor XIX și XX	38
Ioan F. Pop , Poemele de dincolo de poem	46
Simona Ardelean-Samanta , Filmografiile Simonei. <i>Awakenings</i> (1990)	47
Daniel Mureșan , Cronica discului. The Winery Dogs – III	48
Daniel Săuca, Alexandru-Bogdan Kürti, Corina Știrb Cooper, Györfi-Deák György , Malaxorul de martie	49
Omagiații lunii martie (din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)	Coperta III
Arca poeziei, Khalil Gibran , Grădina Profetului (fragmente), traducere de Radu Cârneli , o rubrică de Viorel Mureșan	Coperta IV

Viorel Mureșan

Scrisoare

și iarăși îmi încep ziua
privind capete de tauri
care acoperă cerul
și lei culcați pe orizont

îmi arunc ochii
la ghețele de întuneric
înșirate pe grindă

în somnul lor
e atâta gâlceavă
de dansatori pe frânghie

scriu pe colțul lăuntric al ochiului meu
fraze cu sânge mâncat de furnici
când o rază de soare
când o rază de lună

Pași din dormitor până în camera de zi

îmi scriu versurile numai la lumină de fulger

doar atunci se pot vedea în frunzișul întunecat
silabele cele mai coapte
gata să cadă
în hățișul de spini

unde mă aplec pe vârfuri să le adun

ar fi nedrept
să se piardă clipa
când perechi de ciocârlii
îmi ies din urechi
să-și scuture cerul greu de pe aripi

Clătinarea catargelor

vino să fim iarăși două raze de soare
care cad pe un banc de pești
și împreună cu ei
să săpăm rânduri de manuscris
să tragem cu urechea
să iscodim în sus și în jos
în cea mai tulbure apă

să privim clătinarea catargelor

din cortul de trestie
să ascultăm cele zece porunci
și cele zece hohote de râs

umblând în picioare pe apă
să punem norilor hățuri

Poeme apărute în volumul „Monede în aer”, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2023.

Parodie de Lucian Perța

Viorel Mureșan

Pași din dormitor până-n camera de zi

îmi scriu versurile numai la bec economic

numai atunci știu că nu vor deveni
niște **pietre ale Nimicului***
și că orice poezie
va putea ajunge într-o zi
în **buchetul de platină** al cititorului

dar ar fi nedrept să nu se știe
câtă bucurie mă încercă
când muza mea, cu glasul ei de ciocârlie,
îmi răsună în urechi:
haide dragă și te culcă!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorului.

Dialog esențial

Traian ȘTEF

Traian Ștef: *Dragă Viorel, când ne-am întâlnit noi la Cluj, în 1975, colegi de an, de facultate, de cameră, eu abia începusem să scriu poezii. Tu erai deja umblat prin tabere literare, aveai lecturi de poezie serioase... Cred că te-ai simțit și ai vrut să fii poet devreme. Ți-a trecut gândul ăsta prin minte? Când? Cum?*

Viorel Mureșan: Dragă Traiane, cred că ți-ai propus să mă țintuiești la un stâlp al infamiei prin întrebări dificile. Și văd că procedezi metodic, făcându-mi o anamneză atât de amănunțită. Pentru asta nu doar că te-ai introspectat, având tu de altfel o memorie foarte bună, dar se pare că te-ai și documentat, căci asemenea lucruri nu se inventează cu ușurință. Oricum, mi-ar fi foarte greu astăzi să recunosc că am visat de timpuriu să fiu poet și că m-am simțit astfel. Există însă, la copii mai ales, și gesturi cu valoare de prolepsă, adică un fel de evocare în avans a unui eveniment ce se va întâmpla. Tradiția extrabiblică consfințește un astfel de moment, amintind că micul Moise, pe la trei anișori, fiind luat în brațe și ridicat în joacă de însuși faraonul, i-ar fi înhățat acestuia coroana de pe cap, punându-și-o sieși. Mutatis mutandis, și la o altă scară, cine știe ce ghidușii om fi făcut și noi, fiecare pe la casa lui, la vârsta cea nevinovată, în care să se fi putut citi vreo tartuferie a destinului. Iar taberele de creație despre care pomenești erau ale UTC-ului și se desfășurau după chipul și asemănarea unei mult hulițe școli de literatură. Să-ți dau un singur exemplu: în vara lui 1972 eram la Căciulata, parte componentă a orașului Călimănești, și nimănui dintre dascălii care ne învățau scrisul poetic nu i-a trecut prin gând să ne îndrume spre Mănăstirea Cozia, aflată la doi pași, sau spre cea de pe insula Ostrov. Iar dacă s-ar fi întâmplat, urmări cu aer nefast ar fi ajuns până jos, în școlile de unde veneam. Am fost trimis și eu acolo pentru că am început să scriu versuri timpuriu, dar ele erau departe chiar de cea mai palidă umbră a poeziei.

T.Ș.: *Ai fost primul meu maestru, m-ai îndemnat spre anumiți poeți, ne-am plimbat discutând prin locuri pitorești ale Clujului, de tine știute, m-ai dus în cârciumi cu personaje grotești... Tu îți recunoști un maestru în ale poeziei?*

V.M.: Aici, exagerezi, numindu-mă așa. Sigur că știam anumite colțuri ascunse ale Clujului, încă din armată, unde mă retrăgeam când obțineam bilet de voie, să nu mă vâneze patrula. Acolo am hălăduit și cu alți prieteni și, câteodată, cu prietene, căci aveam voluptatea boemei. Apoi, când vine vorba de posibile modele, cred că și pentru că n-am frecventat ni-

ciun cenaclu, până la „Echinox”, poezii de care m-am atașat erau deja morți. Neîndoielnic, unul dintre ei a fost Blaga. Celălalt, Bacovia. Puținătatea culturii mele nu-mi îngăduia pe atunci acces la comorile poeziei muntenești, n-aveam încă nasul ascuțit spre izul balcanic: Ion Barbu, Tudor Arghezi. Abia pe parcursul anilor de facultate, și uneori împreună cu voi, m-am apropiat și de poezii care mai trăiau. Însă, absolut singur, și nici nu știu cum s-a întâmplat, l-am descoperit pe Emil Botta, din care mi-am scris mai apoi și teza de licență. Cu tine împreună îl citeam asiduu pe Leonid Dimov, și să nu uităm că, scrisă la patru mâini cum se spune, sub semnătura noastră a ieșit și prima monografie a poeziei sale. Tu l-ai și vizitat, în scopul unui important interviu, publicat cred că în „Familia”. Apoi, cercul oniricilor ne-a devenit tot mai familiar: Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Emil Brumaru. Ba, acest cerc s-a lărgit și la poeți de alte orientări: Petre Stoica, Mihai Ursachi, Vasile Vlad, Mircea Ivănescu. Tot cam pe atunci, eu îl descopeream pe Urmuz, iar odată cu el, m-a atins și unda de șoc a avangardelor. Am avut chiar un episod de corespondență și două întâlniri cu Geo Bogza.

Șansa de-a fi fost echinoxist obligă la prudența de-a nu cădea în trândăvie intelectuală, de a te cufunda în lumina eternă a cărților, de a-ți menține scrisul nealterat

T.Ș.: Amândoi am fost responsabili de numărul aniversar când „Echinox” a sărbătorit 10 ani de existență. Cum apreciezi apartenența la, eu zic, acest curent din cultura noastră? Primul cuvânt care-mi vine mie în minte e prietenie – „Echinox” ar fi un fel de lojă a prieteniei calde-respectuoase.

V.M.: Tocmai am în față acel număr 10-11-12 / 1978. Cu tresă albastră, puțin estompată după – iată – 45 de ani! Astăzi i s-ar spune: un număr de colecție, dar a fost mai mult de atât. În interiorul lui apare și primul *Dicționar „Echinox”* (1968-1978), cu 122 de mici medalioane, începând de la trei rânduri și mergând până pe la 30, în funcție de cât ne învredniciserăm fiecare să scriem până atunci. Despre prietenia exigentă de la „Echinox”, adesea invocată de Ion Pop, grăiesc cu elocvență textele noastre de acolo, dar și colaborările externe la acest număr, de la tableta lui Geo Bogza, scrisă special pentru aniversarea revistei, trecând prin Nicolae Manolescu, George Bălăiță, I. Negoitescu și până la semnăturile tinerilor, pe atunci, poeți lunedìști, cărora abia le mijeau condeiele. Că fenomenul „Echinox”, la vremea aceea doar revistă și grupare, tinde să devină un *curent*, așa cum spui tu, mi s-a părut vizibil la celelalte aniversări, mai cu seamă la jubileul de-acum cinci ani, când s-au editat antologii în toate cele trei limbi ale „Echinox”-ului, volume omagiale, inclusiv unul de texte teoretice, subliniind o estetică „sui-generis”. Dar mai ales când s-a putut vedea, prin reuniunea atâtor redactori, câte reviste din peisajul actual au ieșit din mantaua „Echinox”-ului. În privința șanseii de-a fi fost echinoxist, ea obligă la prudența de-a nu cădea în trândăvie intelectuală, de a te cufunda în lumina eternă a cărților, de a-ți menține scrisul nealterat.

T.Ș.: Ai fost, după repartiție, profesor de Sălaj până la pensionare. Cu același domiciliu, la Surduc. Te-ai simțit un marginal? Ți-ai potrivit scrisul cu această situație?

V.M.: Nuanțându-ți întrebarea, văd că ai dat singur și răspunsul: mi-am potrivit scrisul cu situația în care mă aflam. Să nu uităm că jumătate din viața de până acum ne-am trăit-o într-un regim totalitar. Atunci, dacă nu lucrai într-o redacție sau n-aveai un sprijin consistent, șansele de-a te vedea publicat erau minime. Oricum, aparițiile mele în presa cu vizibilitate, căci de cele editoriale nu prea a fost vorba, erau atât de capricioase, încât nici nu puteau fi luate în seamă. Dar eu citeam și scriam poezie cu îndârjire, cred că numai dintr-un fel de inconștiență. La urma urmelor, și aici în Sălaj, oamenii se nășteau și mureau, aveau parte de bucurii sau de drame, ca peste tot, făceau dragoste și se rugau, chiar dacă pe ascuns, beau și simțeau cum le trece viața, trăiau spaime, uneori aproape de inefabil,

se admirau sau se invidiau, iar toate acestea se cereau exprimate de cineva. Unul dintre primii comparațiști, Fernand Baldensperger, risipea, cu peste un secol în urmă, mitul unui spațiu ales în care ar trebui să locuiască scriitorul: „Lumea exterioară și proiectările sale în sensibilitatea noastră sunt, în mod firesc, însăși materia creației.” Și tot el m-a scăpat și de complexul marginalității, arătând că opere de mare relief se pot naște oriunde: „Cine poate ști dacă nu tocmai colțul de țară pe care nu l-a exploatat ascunde accidentul de teren, ciudățenia de floră sau de faună care ar putea dezminți constatările pe care am crezut că le-am făcut altundeva?” Așadar, sunt motive să considerăm că a fi sau a nu fi pe val, în anumite circumstanțe, e doar chestie de sociologie literară.

T.Ș.: Când ai observat că poezia ta a atras atenția criticii literare? A existat cineva care să fi sunat clopoțelul? Ai ieșit tu din bârlog?

V.M.: De obicei, data debutului în volum este cea care îl înscrie pe poet pe o orbită a valorilor; în funcție de ea este și înseriat într-o generație literară. Tot cam de la această dată începe și receptarea sa critică; poate doar în cazul lui Arghezi să se fi întâmplat altfel, căci între debutul în revistă și cel cu volum trecuseră 31 de ani! Au scris cronici atente la cartea mea de debut, în primul rând, câțiva dintre cei care au jurizat-o: Constanța Buzea, în „Amfiteatru”, Laurențiu Ulici în „România Literară”, apoi Dan Cristea în „Luceafărul”, Radu G. Țeposu, în mai multe publicații, Gheorghe Perian în „Vatra”. În „Echinox” am avut vreo două cronici, dar și în „Convorbiri literare”, în „Tribuna”. Ținând cont de anvergura personalității autorului, nu voi trece nici peste referatul lui Doinaș, așa cum mi l-a arătat redactorul de carte, care a putut vedea în volumul meu cel mai original manuscris din acel an, la „Albatros”, editura ce a ajuns „albatrosul ucis”. La „Familia” a scris N. Steinhardt, dar undeva către coada revistei, așa cum își publica el neprețuitele-i contribuții. A vorbit și la radio despre ea, într-o emisiune literară, Florin Mugur. Când a venit vremea *Dicționarului analitic...*, Ion Pop i-a făcut loc acolo, onorând-o cu scrisul Domniei sale. Prin urmare, ieșirea mea din bârlog, cum atât de poetic spui, a fost mai lentă și s-a prelungit până în pragul apariției următoarei cărți.

La „Caiete Silvane”, după o lungă perioadă de tatonări, m-am statornicit la cronica literară

T.Ș.: Știu că mulți poeți așteaptă lectura ta. Și au de ce pentru că eu am văzut cum citești și cum scrii. Aș zice că ești pe linia Pillat – Doinaș – Grigurcu – Ion Pop. Îți place, e o compensare necesară din cauza locului?

V.M.: Din nou înclin să-ți dau dreptate: că scriu despre cărți, în special de poezie, dar și de alte profile, suplinește cercul acela de literați și cafeneaua de care aș avea zilnic nevoie. Dar e și funcția unui „ego” al meu, frate cu eul poetizant și aflat la concurență cu el, căruia mi se pare că-i acord mai multă atenție, mai mult timp și care mai are voie să și greșescă. Câtă vreme n-am avut un spațiu de exprimare, m-am mulțumit să fac însemnări pe marginea albă a cărților citite, fără nicio finalitate. Apoi, când s-a putut, mi s-au ivit oferte tentante: la „Poesis”, la „Familia”, câtă vreme ați fost voi acolo, la „Caiete Silvane”, unde, după o lungă perioadă de tatonări, m-am statornicit la cronica literară. Au mai fost și alte publicații care mi-au cerut colaborarea, m-am bucurat de prezența în paginile lor, fie și episodică. Cu trecerea timpului, m-am perfecționat, iar scrisul meu s-a transformat în „critică de atelier”. Acum văd cât de mulți poeți, unii foarte importanți, își doresc și opinia mea, atunci când publică o carte. Asta mă obligă la seriozitate și onestitate, pe care, îmi place să cred că cei care îmi trimit cărțile lor, le-au găsit la mine. Acolo unde nu dau peste poezia pe care o caut, fără să las urme scrise, trec mai departe.

Lucrez în maniera realismului fotografic, descriind obiecte pe care le inserez în ansambluri stranii

T.Ș.: Ce crezi că nu a fost văzut până acum în poezia ta? E o diferență între ce văd tinerii și ce văd colegii noștri de generație?

V.M.: Cred că orice creație ar trebui abordată și din perspectiva bibliotecii autorului ei. Dacă s-ar vedea cât am subliniat în anumite cărți, uneori cu mai multe culori, despre poezia pe care o scriu s-ar putea vorbi mai obiectiv. După lecturi aprofundate, combinate cu experiențe curente, apoi cu alte lecturi, acel eu poetizant ajunge la momentul când se contemplă pe sine, ca un credincios între pereții strâmți ai confesionalului, după care își drege glasul în vederea mărturisirii, poate dramatizându-l puțin. Așa ajung și eu, din când în când, la gesturi poetice care pot avea o notă de suprarealism. Alteori, lirismul meu poate avea tăieturi gotice, bazate pe imagini șocante. În ultimul timp, lucrez tot mai mult în maniera realismului fotografic, descriind obiecte pe care le inserez în ansambluri stranii. Nu în puține locuri, perspectiva din care descriu lucrurile pare a fi a unui pictor cu defecte

de vedere, iar asta au observat criticii cei mai subtili, cam din toate generațiile, de la Al. Cistelean, la Péter Demény, ori Cosmin Perța. Ce nu s-a spus încă e în legătură cu un fel de antenă cosmică cu care e prevăzut acest eu liric, captând recurent aștrii tutelari, soarele și luna, detaliu în care eu simt o formă de comunicare cu divinul. Și ar mai fi, între aspectele încă nerelevante, monologul orientat spre comentarea unor situații regizate, rostite mereu în fața unei mari entități feminine. Mai mult nu vă împărtășesc, încercând să-mi joc cât mai bine rolul de autor.

Prin orice lentilă aș privi-o, poetică sau nepoetică, lumea de sub ochii noștri e tot mai scâlâmbă

T.Ș.: Dar lumea asta cum o percepi? Printr-o lentilă poetică șlefuită timp de 70 de ani...

V.M.: Tu văd că ai început să vorbești despre numere. Am citit undeva că poeții interesați de timp sunt niște angoasați. Sper că nu e și cazul tău. Prin orice lentilă aș privi-o, poetică sau nepoetică, lumea de sub ochii noștri e tot mai scâlâmbă. Până și poezia începe să semene cu expresia unui vid mental. Omul care locuiește într-însa, cel blestemat să formeze omenirea alături de semenii săi, a ajuns la cuvintele lui Cioran: „Teologia n-a putut lămuri până acum cine e mai singur: Dumnezeu sau omul. A venit poezia. Și-am înțeles că-i omul...”

T.Ș.: Dragă Viorel, ai trăit la Surduc aproape 50 de ani cu Zoe. Ai să-i spui ceva să se simtă bine că a stat lângă un poet dedicat poeziei? Așa, să rămână...

V.M.: Chiar îmi trece prin cap un gând, pe care l-aș șopti la urechea ei peste vreo zece ani: „tocmai împlinise 80 de ani și tu-mi erai alături:/ răsfoiam hârtii/ întorceam leneș/ filele unei cărți// deasupra mormântului/ printre petale de cais/ se încurcau albine”. Ca într-un album de familie, poezia se numește *Aniversare*.

Oradea / Surduc, ianuarie, 2023

Conceptualizări și incursiuni ezoterice

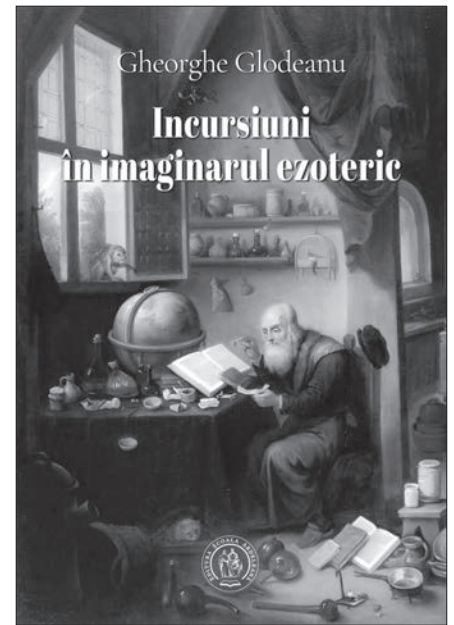
Imelda CHINȚA

După ce s-a ocupat, în considerabile volume, de literatura fantastică sau de evoluția romanului, Gheorghe Glodeanu își continuă cercetările într-un studiu substanțial din sfera ezoterismului, *Incursiuni în imaginarul ezoteric*, apărut la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022. Gheorghe Glodeanu este un cercetător conștiincios, de precizie și oferă cititorului specializat o viziune panoptică asupra unor teme de actualitate. Paradisul terestru al cercetătorului, asemenea lui Borges, este biblioteca, istoricul și reputatul critic construiește și deconstruiește lectura, oferind o viziune proprie asupra studiilor investigate.

Rolul inițiativ al cărților este surprins de autor chiar din argument și suntem provocați la lectură, dar ni se promite și o fascinantă călătorie în „inima misterului”. Atracția spre taină a constituit întotdeauna o dimensiune a ființei, iar arta, prin simbolistica bogată, poate satisface, într-o măsură considerabilă, curiozitatea omului modern. Despre literatura ezoterică își propune să ne vorbească criticul Gheorghe Glodeanu, care s-a dovedit de-a lungul timpului un rafinat observator, un acribios cercetător, un lector neobosit, cu o plăcere dovedită pentru scris și cercetare. Studiul nu se vrea exhaustiv pentru că materialul este amplu, iar investigația poate comporta interpretări variate. Cu toate acestea, volumul este unul compactat, bine structurat, teoretizat, conceptualizat și aplicat.

În cercetarea sa impresionantă, imaginarul ezoteric apare reflectat amplu într-o oglindire universală, un adevărat exercițiu de forță, de interpretare și lectură.

Gheorghe Glodeanu realizează un studiu monografic asupra temei propuse spre cercetare, părțile constituente alcătuiesc întregul, nu neapărat într-o formulă lineară, cât, mai degrabă, concentrică, nuanțând experiențe de lectură de la Olivier Santamaria, spre B.P. Hașdeu, George Călinescu, Guénon, Mircea Eliade, Jorge Luis Borges, până la Balzac, W.B. Yeats sau August Strindberg. Obiectivul criticului se oprește asupra unui studiu semnat Olivier Santamaria menit a elucida ezoterismul, termen confundat uneori cu hermetismul, magia, iluminismul sau chiar cu teosofia. „Gândirea rațională” și „gândirea ezoterică” nu sunt antagonice în viziunea lui Olivier Santamaria, ci una o potențează pe cealaltă. Termenul de ezoteric este oarecum de dată recentă, impunându-se doar în secolul al XIX-lea, datorită lui Jacques Matter, preluat ulterior și de alți autori, dar se dovedește a desemna realități „vechi de când lumea”. Autorul întreprinde și o incursiune în etimologia conceptului, nuanțând faptul că substantivul s-a format de la adjectivul ezoteric, care are o vechime apreciabilă, „cuvântul grec *esôterikos* a fost utilizat deja în secolul al II-lea de către Lucian din Samosata, care făcea distincție între operele filosofice *exoterice*, destinate unui public larg, și învățăturile *esoterice*, rezervate unui număr restrâns de inițiați”. Ezoterismul devine „o hermeneutică, o poezie, o expresie a inexprimabilului”. Cu o meticulozitate ce îl caracterizează, Gheorghe Glodeanu inventariază diferitele accepțiuni ale conceptului, trecându-l prin viziuni distincte. Marcel Tolcea, într-un studiu considerabil ce a alcătuit prima parte a tezei sale

de doctorat, suprapune ezoterismul peste mister și încearcă o clarificare a exoterismului și a ezoterismului: „caracterul moral și afectiv al credinței, (...) caracterul pasiv al misticismului”. Un alt cercetător investigat de Gheorghe Glodeanu, René Guénon, este considerat de Mircea Eliade „cel mai autorizat dintre reprezentanții ezoterismului modern”. Guénon are meritul de a reinterpreta gândirea spirituală, de a re poziționa „doctrinile ezoterice, limbajul simbolic și trăirea inițiativă”. Gânditorul francez a fost receptat diferit de către autorii români, a însemnat un punct de pornire pentru unii precum Mircea Eliade, însă adevăratul discipol al lui Guénon a fost Vasile Lovinescu. Gânditorii români s-au poziționat pe culoare diferite în peregrinările lor spirituale, însă modelul de pornire a fost René Guénon.

Volumul este valoros nu numai prin multitudinea teoretizărilor, a conceptualizărilor, ci și prin dimensiunea bibliografică și biografică. Aflăm astfel despre un studiu dedicat Bucurei Dumbravă, intitu-

lat *Esoterism și valori naționale*. Citim faptul că numele adevărat era Fanny Szekulicz, născută în 1868 la Bratislava și decedată în 1926 în Egipt. Tatăl devine sfătuitor al regelui Carol I ceea ce a însemnat pentru Bucura Dumbrovă o posibilitate de ascensiune socială, dar și culturală. Descoperă India înaintea lui Eliade și este înfățișată în romanul lui Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, și el cu vădite manifestări în domeniu.

O voce importantă a genului rămâne însă aceea a lui Mircea Eliade, preocupat de ocultism și esoterism, concepțiile sale concretizându-se în volumul *Ocultism, vrăjitorie și mode culturale*. Și M. Eliade are meritul de a disocia conceptele, de a le filtra teoretic, apoi întreprinde o serie de comentarii asupra operei cercetătorilor antologați, observând o tendință antitetică, pe de o parte explozia

ocultismului, „un fel de religie pop în cultura tineretului american”, iar la polul opus situează ezoterismul tradițional pe linia lui Guénon. Eliade apropie ocultismul de literatura fantastică, îndeosebi de cea științifico-fantastică. Borges, în prelegerile sale, abordează temele majore ale culturii, realizând o incursiune valoroasă în operele marilor gânditori din antichitate până la vocile contemporaneității. Farmacistul sas din Brașov, Johann Martin Honigberger, l-a inspirat pe Mircea Eliade, reputatul indianist, dedicându-i și o navelă fantastică, *Secretul doctorului Honigberger*, textul propunând o variantă ficționalizată a lui Honigberger, mai fascinantă „decât prototipul real”. Remarcabilă este metoda de lucru a cercetătorului, recognoscibilă și în celelalte studii critice. Gheorghe Glodeanu trece prin filtre diferite conceptul adus

în prim-plan, antologhează teoreticienii preocupați, în scrierile lor, de dimensiunea ezoterică, iar apoi aplică teoriile și noțiunile conceptualizate operelor importante din istoria genului.

Gheorghe Glodeanu ne surprinde din nou cu o sinteză remarcabilă despre ezoterism, un studiu teoretic, dar și aplicat, o incursiune fascinantă, responsabil abordată, cartea dovedindu-se o cercetare acerbioasă, ce se bazează pe o bibliografie stufoasă, iar autorul ei un avizat lector, care lucrează metodic și își structurează, cu precizia unui chirurg, materialul investigat. Este, așadar, o carte-sumă, un document ce aglutinează epoci și voci diferite, o bibliotecă a genului gândită în două secțiuni: una teoretică, alta ce prezintă o veritabilă *incursiune în imaginarul ezoteric*.

Noi e-book-uri la Editura „Caiete Silvane”

Editura „Caiete Silvane” a început să pună la vânzare cărți publicate și în format e-book. Cărțile pot fi găsite pe site-ul editurii (www.edituracaietesilvane.ro) la secțiunea e-book.

Până acum, pe librăria online a editurii au fost puse sub formă de cărți electronice următoarele titluri: „Gânduri botezate și cântecele vârstelor”, de Octavian Guțu, „Sălajul la Centenar”, ediția a II-a, „Monografia satului Traniș”, de Aurel Medve, „Pillangó”, de Kabai Krisztina și patru dintre antologiile Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj – „18 poeți”, „11 prozatori”, „Șase dramaturgi” și „Însemnări de pe frontul cuvintelor”.

Urmează să scoatem la vânzare sub formă de carte electronică și alte volume publicate la editura noastră.

The screenshot shows the website interface for Editura „Caiete Silvane”. At the top, there is a navigation menu with links for „Despre noi”, „Editura”, „e-BOOK”, „Contact”, and „Coșul meu”. Below the navigation is a search bar and a large banner image showing book covers. The main content area is titled „EBOOK” and displays a grid of e-book products. Each product card includes the title, author, and price. Below each card is a button labeled „Adaugă în coș”. The products shown are:

- Pillangó – e-book: 15,00 lei
- Gânduri botezate și cântecele vârstelor e-book: 15,00 lei
- Sălajul la Centenar – ediția a II-a – e-book: 30,00 lei
- Șase dramaturgi – antologie: 15,00 lei
- 11 prozatori – antologie: 15,00 lei
- 18 poeți – antologie: 15,00 lei
- Însemnări de pe frontul cuvintelor: 15,00 lei
- Monografia satului Traniș: 15,00 lei

Mariana GORCZYCA

Rubla, locul fără urmă

(fragment)

Oamenii vin și pleacă din viața fiecăruia. Eric aproape că nici nu-și mai amintea de Marin Popescu. Omul alesese între înșurătoare și, să zicem, parcursul profesional. De când lumea, trecem prin situații în care trebuie să alegem. Mai greu e când nu ai de ales.

Dar în primăvară, la o zi după Echinox...

Marin Popescu era într-o stare de exaltare, cu Vera ținută pe după gât, îi apăru la ușă.

- M-a așteptat, domnu' Eric. Nu s-a supărat de tot pe mine.

Eric, luat prin surprindere, nu știa ce să zică.

- Nu ne invitați înăuntru? Se zice prin sat că în loc de scaune aveți cărți.

Hotărât lucru, Marin Popescu era un „tovarăș” direct.

Așa că lui Eric nu i-a mai rămas altceva decât să facă ad-hoc trei „scaune” din două maldăre de cărți.

Vera era și ea cu ochii strălucind.

- Prima dată i-am zis la dodă că Marin m-a cerut. Dar ea s-a pus pe plâns. A doua persoană sunteți dumneavoastră, domnule Eric. Sper că nu vă întristează vestea.

- Dar de ce a plâns ruda dumitale? fu curios Eric.

- Zice că rămâne singură și ea se obișnuise cu mine.

- Dar ca să rămână singură, dumneata, Vera, ar trebui să ai permisiunea să pleci.

- Se pot întâmpla multe acum că Stalin a murit – zise Marin. La București, deja s-a dat jos tabloul din sălile de curs. În mod normal, situații grave cum este dislocarea voastră ar trebui să fie remediate.

(Cele câteva luni la Școala de Partid de la Băneasa nu păreau că l-ar fi îndobitocit pe activist. Dimpotrivă, vorbele lui sunau mai așezat și ținuta lui se cizelase.)

- ...și pe când fericitul eveniment? fu chiar curios Eric.

- Îl lăsăm pe toamnă, deși eu aș vrea chiar mâine.

I-am spus Verei. Și asta pentru că, în august, țara noastră organizează Festivalul Internațional al Tineretului și Studenților. Cică e ediția a patra. Habar n-am avut. Avem multă organizare de acoperit. Noi, cei de la Școala de Partid, răspundem de toate activitățile celor, țineți-vă bine, domnu' Eric, 30 000 de oaspeți, din, țineți-vă bine, o sută unșpe țări.

- Wow! Și vin și din Marea Britanie?

- Din Anglia, din URSS, din Italia, din Cehoslovacia, din Italia, din Franța, chiar din Africa, din China...

- Și n-aveți nevoie de translatori? se auzi Eric întrebând.

Marin Popescu făcu o pauză, la ședința lor cea mare nimeni nu ridicase problema asta, dar se simți dator cu un răspuns, mai ales că trebuia să o impresioneze pe Vera care îl sorbea din ochi.

- Probabil că vor fi angajați de la Ministerul Afacerilor Externe. Dar poate... îi trecu prin cap un gând și nu știa dacă să-l zică sau nu cu voce tare. Eu mă interesez când ajung la București dacă putem să apelăm la persoane de încredere care pot fi translatori. Uite, Vera ar putea să traducă din cehă și germană, dumneata din engleză.

Chiar dacă spusele lui Marin Popescu păreau o utopie, doar gândul că unu la sută ar putea să se adevărească, îi făcură pe toți trei să vorbească deodată, să facă glume și să împărtășească o stare euforică pe care de mult nu o mai avuseseră.

Rămas singur, Eric încerca să își facă ordine în năvala de gânduri. Și chiar dacă nu va fi translator la Festivalul Tineretului, era o șansă unică să transmită prin cineva manuscrisul la Londra.

A doua zi trebuia să meargă la semănatul inului, dar când se va întoarce seara acasă le va pune pe toate cap la cap. Ocaziile vin, nu ai voie să le scapi din mână.

Fragment din romanul „Rubla, locul fără urmă”, Editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, 2022.

Un nou supliment al revistei „Caiete Silvane”: Viorel Mureșan - 70

A apărut un nou supliment al revistei „Caiete Silvane”: Viorel Mureșan – 70. Suplimentul poate fi citit online pe site-ul publicației noastre, la adresa: cаетesilvane.ro, secțiunea – suplimente.

Suplimentul, în format tipărit, va fi prezentat în cadrul celei de-a 15-a ediții

a Zilelor revistei „Caiete Silvane”, eveniment care va avea loc în perioada 30 martie – 1 aprilie 2023 la Zalău. Ziua de 1 aprilie, în Sala „Porolissum” a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, va fi dedicată poetului Viorel Mureșan cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani.

Viorel Mureșan - 70

Supliment al revistei

Caiete Silvane

Gheorghe GLODEANU

Pe urmele lui Urmuz

La Editura Eikon din București a apărut, în 2022, volumul intitulat *În căutarea lui Urmuz*. Cartea este semnată de Anagaia, pseudonim utilizat de distinsa profesoară Ana Olos de la Centrul Universitar Nord din Baia Mare. De-a lungul timpului, aceasta a dedicat numeroase studii operei urmuziene, la care s-a reîntors periodic. Drept consecință, lucrarea de față sintetizează o experiență exegetică de un sfert de veac. *Nota autoarei* reconstituie maniera în care s-a declanșat interesul pentru opera autorului *Paginilor bizare*. Ana Olos (Anagaia) mărturisește că Urmuz a fost pentru ea un personaj misterios, în care regăsea întreaga absurditate a lumii în care trăia. În plus, aici a identificat și ironia necesară pentru a supraviețui. Lectura prozei din *Addenda* scrierilor lui Gheorghe Ciprian și ediția îngrijită de Sașa Pană în 1970 a *Paginilor bizare* au constituit primele întâlniri ale exegetei cu opera urmuziană. A urmat cunoscuta monografie a lui Nicolae Balotă, care s-a transformat rapid într-o referință majoră în sfera urmuzologiei. Autoarea recunoaște că a fost cuprinsă de o puternică frustrare în 1983, când nu a putut participa la centenarul organizat la Muzeul Literaturii, unde a avut loc și o expoziție de pictură a lui Mihai Olos.

În 1992, am devenit coleg cu Ana Olos la Facultatea de Litere și Științe a Universității din Baia Mare. În 1996, la Editura Panteon din Piatra Neamț, am publicat o ediție a scrierilor lui Urmuz, a cărui operă redusă ca număr de pagini era parcă făcută pentru economia de piață. La data respectivă, nu bănuiam că această lucrare va fi cea care va declanșa exegezele distinsei colege de la catedra de limba engleză. Drept consecință, într-un răstimp foarte scurt, au apărut două scurte „introduceri în urmuzologie” purtând insolita semnătură Anagaia: *Pelicanul și babița* (1998), respectiv *Pâlnia și*

Stamate (1999). Din păcate, în ciuda valorii lor, studiile nu s-au bucurat de difuzarea pe care o meritau. A fost momentul în care Ana Olos și-a asumat pseudonimul Anagaia. A urmat o perioadă în care, datorită activității sale de la catedră (inițierea unui interesant masterat de Studii canadiene), autoarea a abordat, cu predilecție, operele scriitorilor canadieni.

Dincolo de preocupările adiacente ale exegetei, pasiunea pentru opera lui Urmuz a rămas o constantă. Un alt moment important care a dinamizat activitatea Anei Olos a fost apariția ediției critice realizate de Ion Pop în 2012. Cunoscutul editor și interpret al avangardei românești a reușit să pătrundă în subteranele textelor și să aducă numeroase informații noi privind biografia misterioasă a lui Demetru Dem. Demetrescu-Buzău. Dar imaginația adesea debordantă a Anagaiei a fost stimulată și de cartea publicată în 2014 de către Constantin Cubleşan, în care cunoscutul istoric literar clujean trece în revistă exegeții operei urmuziene.

Recenta lucrare publicată de către Ana Olos conține trei secțiuni ample. Primul capitol reunește o serie de articole publicate în revista *Curtea de la Argeș*. Ele țin de activitatea recentă a urmuzoloagei. Începând cu ianuarie 2021 până în toamna anului următor, autoarea s-a numărat printre colaboratorii rubricii „Urmuziana” a cunoscutei publicații. Gestul echivalează cu recunoașterea oficială a preocupărilor exegetei și cu intrarea ei în categoria urmuzologilor de prim rang. Materialele nu au fost aranjate în ordine cronologică, ci într-o incitantă serie tematică. Ana Olos comentează cu acribie ediția realizată de Ion Pop și propune o nouă lectură a *Fuchsiadei*. O lectură extrem de bogată în idei și în referințe livrești, ceea ce vorbește despre orizontul cultural remarcabil al profesoarei.

Rămân interesante și trimiterile la existențialistul Sören Kierkegaard, precum și cele la scriitorul italian Giovanni Papini.

Cea de a doua secțiune a cărții grupează o serie de studii publicate după 2014 în alte două publicații: *Nord Literar* din Baia Mare și *Acolada* din Satu Mare. Este vorba de articole în care Ana Olos încearcă să deconspire noi fațete ale acestui Sfinx al literelor românești care este Urmuz. Dintre bogatele sugestii furnizate, merită să reținem interesanta paralelă realizată între autorul *Paginilor bizare* și Baudelaire.

În sfârșit, *Addenda* cărții reunește două studii mai vechi, dar care nu și-au pierdut actualitatea. Este vorba despre *Urmuz și povestea poveștilor*, respectiv *Pâlnia și Stamate – ghici ghicitoare ce-i*.

În *căutarea lui Urmuz* este o carte incitantă, care reușește să atragă atenția prin bogatele ei referințe culturale și prin numeroasele ipoteze ingenioase pe care le propune pe parcursul investigațiilor. Și cum misterul scriitorului nu a fost deconspirat integral, detectivul Anagaia (alias Ana Olos) lasă să se înțeleagă faptul că cercetarea încă nu s-a încheiat.

Neliniști răzlețe (II)

Marcel LUCACIU

Sărbătoare a spiritului și a sentimentelor netrucate, Poezia izvorăște din preaplinul sufletesc, transfigurat, rareori, pe deplin, în cuvinte. De o mare bogăție ideatică și, mai ales, de o prodigioasă complexitate a trăirilor, ea presupune o confesiune frustă, de o sinceritate totală, vecină cu spovedania.

Colindând printre amintiri, Poezia este învăluită de adierea binecuvântată a sacralului ori devine, adesea, o imuabilă formă a iubirii pierdute în vuietul vremii și, implicit, a durerii ce inundă toate ungherele singurătății amare.

Poeții cutreieră lumea nu doar pentru Festivalurile Naționale sau Internaționale de Poezie (neîndoielnic, importante și ele), ci – mai degrabă! – pentru a cunoaște alte zări și alți oameni, pentru a stabili legături sub semnul miraculoasei Întâlniri; o Întâlnire la capătul căreia străinul din preajmă devine prietenul de neprețuit întru arta cuvântului...

Poezia este deopotrivă un festin al spiritului și o rugăciune a inimii, în acele momente de cumpănă și de anxietate, când numai credința divină mai poate redobândi liniștea interioară. Poetul are, atunci, o tainică legătură cu Preaînaltul, căci versurile izvorâte dintr-o sete uriașă se transformă – subit și sublim – într-o mult râvnită *scară la cer*.

Vântul vântură, orb, ani și anotimpuri, lăsând în urma lui doar amintirile și singurătatea care ne poartă de grijă. Nu mai hălăduim, sub semnul prieteniei, prin munții și pădurile din vremea copilăriei noastre. O toamnă eternă se lasă parcă peste toate, privim spre cerul mohorât și răsfoim, cuprinși de melancolie, scrisori din scrinuri prăfuite...

Pentru majoritatea scriitorilor din orice colț de țară sau de univers, copilăria a reprezentat dintotdeauna o vârstă miraculoasă, desfășurată sub semnul candorii, dar și un tărâm paradisiac, văzut ca o altă Arcadia. Fără îndoială, anii aceia magici nu pot fi uitați, căci ei sunt rădăcinile și totodată fructele dulci-amăruie ale trecutului. *Et in Arcadia ego!*

Copilăria e neasemuită vârstă a inocenței, ce stă sub semnul neas-tâmpărului vesel, al jocului izvoditor de ghidușii, capabil să răstoarne ordinea prestabilită, dar și să toace nervii părinților ori al bunicilor – bieți adulți obosiți, cotropiți de grija zilei de mâine. Cel puțin, așa era, odinioară, înainte de a ne digitaliza visurile și speranțele...

Pentru scriitorul de profesie, verbul *a scrie* este deopotrivă reflexia „tineretii fără bătrânețe” și echivalentul permanenței într-o lume culturală; o lume densă, încăpătoare și mult diferită de bulversanta, îngusta și năucitoare lume cotidiană.

Într-o lume tot mai grăbită și tot mai haotică, așteptarea iubirii este asemenea clarului de lună, când iluziile dansează cu frenezie, precum ielele, în sufletul ce își caută, neconținut, perechea lui indestructibilă. Percepția timpului nu poate fi decât una subiectivă pentru îndrăgostiții care măsoară trecerea orelor, lunilor, anilor doar cu bătăile inimii lor.

Poemul are nevoie nu de cuvintele multe, ci de chintesența lor în stare să caligrafieze inefabilul *clar de inimă*. Adesea, nu viziunile alambicate și experimentele ludice dau măsura valorii unui poem, ci, mai degrabă, simplitatea și naturalețea confesiunii izvoditoare de mari profunzimi.

Lumea în care trăim are pereții ei obscuri, reci și alunecoși, refractari la Poezie, indiferenți la eternul prizonierat al Poetului. Înconjura-tă de ziduri înalte, Poezia își pierde originara-i prospețime și devine, în schimb, un cântec șoptit al singurătății sau, altfel spus, o litanie a unui suflet dezabuzat.

O carte de versuri postumă este ca o clepsidră goală în care firele de nisip și-au încetat scurgerea spre neant, amintindu-ne că, odinioară, între pereții ei de sticlă, s-a zbatut, ca un fluture sub lampă, un suflet de poet.

Literatura (mai cu seamă, proza) face mereu concurență lumii din afară, pentru că ea transformă, deseori, realitatea în ficțiune memorabilă și creează, prin intermediul personajelor, oameni ce re-trăiesc propria lor viață, pe o planetă imensă și imaculată; planeta de hârtie unde totul devine posibil grație jocului demiurgic al scriitorului.

Poezia nu a fost (încă) izgonită din cetate. Ea nu mai crede în eterna tranziție românească. Ea râde și plânge pe umerii vremurilor furajere. Ea se încapățânează să reziste, cu tandrețe, pe baricadele originalei noastre democrații. E, poate, un semn că Poeții n-au abandonat *lupta cu inerția*...

Suntem datori celor de azi și, mai ales, celor de mâine cu o stăruitoare cercetare și o dezvăluire exactă a originii noastre, pentru că suntem o seminție aleasă și greu încercată; pentru că adevărul istoric biruie orice fel de prejudecăți; pentru că strămoșii nației române nu trebuie condamnați la uitare.

Continuare în pag. 20

Gheorghe MOGA

Dispute etimologice

Spre deosebire de mulțimea de termeni tehnici și științifici cu o circulație redusă din pricina stricteii lor specializări, alte neologisme de origine romanică au avut șansa să intre în limba română prin traduceri sau creațiile originale ale scriitorilor, dobândind astfel o carieră literară; scriitorii au îmbogățit în felul acesta sinonimia lexicală, sporindu-le, totodată, noilor cuvinte expresivitatea prin „vecinătățile” în care le-au introdus. În *Dicționarul Academiei*, neologismele *bizar* și *bizarerie* sunt ilustrate cu citate din scrieri ale pașoptiștilor Vasile Alecsandri (Gaița... imită orice sunete *bizare*) și C. Negruzzi („Stânică: - Mă mir numai de un lucru, cuconiță: cum dracu' s' o potrivit ei să vie tot într' o zi. Caliopi: - *Bizarerie*, băiete, a micului zeu Cupidon”). Mai apropiat de definiția dată adjectivului *bizar* „de o ciudățenie neobișnuită, foarte ciudat, straniu” este citatul din proza lui Eminescu: „O lume întregă de închipuiri umoristice..., care mai de care mai *bizară* și mai cu neputință”. *Dicționarul limbii române literare contemporane* păstrează citatul din proza lui Eminescu și adaugă un citat, cu nimic lămuritor, din romanul *Zodia Cancerului* de Mihail Sadoveanu: „Cine-a putut avea această idee *bizară*...”. Cititorii romanului își dau seama că adjectivul nu poate apărea decât în gura unuia dintre cele două personaje cunoscătoare ale limbii franceze. Pentru a se înțelege la care „idee *bizară*” se face referire, întregim enunțul, încadrându-l în contextul paginii sadoveniene: „[Abatele de Marenne] trecând iarăși în locuri singuratic cu tovarășii săi văzu o fântână cu cumpănă. - Nu înțeleg însă ce rost are o fântână construită aici. Cine a putut avea această idee *bizară* și la ce i-a folosit osteneala? Am lăsat în urmă Siretul și se mai vede încă în fundul văii, în ceața amurgului, lacul”. Răspunsul nu i-l dă Alecu Ruset, ci slujitorul acestuia, Bârlădeanu: „- E fântână pentru călători străini, întru amintirea morților. Bând cei vii, își potolesc și cei morți setea, pe cealaltă lume”. Același dicționar ilustrează valoarea adverbială a termenului *bizar* cu o frază din proza lui D. Anghel: „Nu lua seamă ce *bizar* îl priveau ochii de aur ai păsării ce se deșteptase pe ramura candelabrului”.

În ceea ce privește etimologia celor două neologisme, *Dicționarul Academiei* și cele care au urmat trimit la fr. *bizarre* și *bizarrierie*. Mai mult, în

dicționarul tezaur se indică și sursa termenului francez în span. *bizzaro* „viteaz”. Pentru Alexandru Graur *bizar* este un cuvânt călător pe următorul „itinerar”: basc *bizar* „barbă” > sp. *bizarro* „brav” > it. *bizzaro* „curios” > fr. *bizarre*. Totul părea lămurit. Numai că...

Numai că, într-unul din paragrafele *Incipitului* cărții *Alla fonte delle parole* (La originea cuvintelor), Andrea Marcolongo propune o altă origine acestor cuvinte, motivându-și implicit demersul cercetărilor: „Atunci când cineva m-ar întreba ce înseamnă studiul etimologiei, nu pot să-i răspund decât: *bizarerie*”. Presimțind nedumerirea cititorului, autoarea simte nevoia să introducă derivatul în familia sa: „Ce cuvânt uimitor: *bizar*. El nu vrea să însemne nicicum *extravagant*, *straniu* (sau, mai rău, *nebun*). Etimologic vorbind, *bizar* înseamnă «înțepătură (până la sânge)», «pișcătură». Cuvântul derivă de la o onomatopee romanică de o claritate infantilă: acel *biz biz biz* al unei insecte supărătoare care ne bâzâie la urechi în serile de vară, când, așteptând un apus leneș, poate cu un pahar de vin rece în mână, pe neașteptate, ne înfuriem. Înțepătura unei albine sau a unui țânțar care ne face să tresărim, ne trezește din toropeală și ne irită – italianul zice *imbizzarrito*, literalmente «înfuriat ca un cal năvălaș, lovit de streche», cuprinși de o subită mâncărime, amestec de durere și uimire. Această «tresărire» aduce cu sine un mod nou, inedit sau chiar nespuse de a numi ceva. A căuta etimologii, întotdeauna *bizare* și *picante*, și a recurge la ele înseamnă a umple acel gol al limbajului care ne desparte de realitate; a de-construi un cuvânt pentru a ne re-construi ca ființe umane. Altfel spus, a simți *revelația* unui sens pe care îl pierdusem în faldurile memoriei sau în muzee ale cine știe cărui trecut [înseamnă] a ne descoperi pe deplin vii, bine înfiți în prezentul nostru”. Ne vin în minte rândurile cu care Constantin Noica își începe volumul *Cuvânt împreună despre rostirea românească*: „Numai în cuvintele limbii tale se întâmplă să-ți amintești de lucruri pe care nu le-ai învățat niciodată. Căci orice cuvânt este o uitare și în aproape oricare s-au îngropat înțelesuri de care nu mai știi”.

Noua etimologie propusă de cercetătoarea italiană ne îndeamnă să ne apropiem de echivalentul românesc al onomatopeei care ne-a provocat însemnările de mai sus.

Despre un anumit fel de literatură beletristică

Viorel Gh. TĂUTAN

Îngăduiți-mi, vă rog, să descurajez de la bun început orice încercare polemică! Revin la un mai „uzat” subiect, doar atât cât să nu enervez prezumtivi lectori (oricare ar fi motivațiile acestei stări de reacție, când instinctivă, când rațională). Rememorez definiția Literaturii, în general, și în special a variantei sale beletristice, așa cum am încredințat-o memoriei de-a lungul timpului, cu prioritate a primelor trei sferturi din cât mi-a dăruit până acum Bunul Dumnezeu, derulate în context colegial-amical.

Recurg la dicționare. Constat că primele definiții sunt ale conotațiilor substantivului „Literatură”. Nu aceea pe care o memorasem încă din perioada studiilor liceale (enunțată de excelenta noastră profesoară de limba și literatura română, Rodica Orza¹), și pe care o aflăm aici doar la variantele **3** și **4**: *Totalitatea operelor scrise care se referă la un anumit domeniu al cunoașterii* (la unele domenii ale cunoașterii cf.n.); astfel putem vorbi despre literatura științifică – istorie, biologie, fizică, matematică, geografie..., muzicală etc., dar și **Beletristică**. Adică, din punct de vedere al gramaticii limbii române, existența numărului plural, în preambulul definițiilor („**literatură**”) induce, măcar, suspiciunea existenței unui nobil substantiv generic, Literatura, cu mai multe aspecte „conotative”, neglijând în acest fel, din textul primei definiții, eroarea exhaustivității.²

În consecință, la fel de adevărat este și faptul că, atunci când este pronunțat cuvântul **literatură**, majoritatea auditorilor îl/o asociază exclusiv Beletristicii (1. *Artă sau creație artistică al cărei mijloc de exprimare este limba; beletristică (vezi notele de subsol)*). Desigur, lexicolog-lexicograful consideră prioritară uzanța noțiunii de către majoritatea utilizatorilor.

Socotesc necesară „introducerea” de mai sus, deoarece, concomitent succesului în perfecționarea, diversificarea și răspândirea tehnologiei informatice, a crescut cert numărul semenilor noștri care *postează* texte („creații”, în opiniile acestora!) încadrate sau nu beletristicii. Nu sunt primul, nici ultimul care supune atenției – hai să zic – publice această realitate. Este un fenomen manifestându-se pașnic, dar și brutal, decent ori agresiv. Postaci care n-au avut timp să afle măcar cine sunt (au fost) poeții „*ce-au scris o limbă ca un fagure de miere*” și „...noi, *epigoni*”, scriu postând și postează scriind, inconștient, deci pasișând. Altoră, alintați confratern sau paternal de critici generaționiști, li s-au grefat, ori pur și simplu lipit, aripi de geniu artizanal și visează la nobelul premiu. Îmi imaginez doar că așa poate fi! Unii, inocenți ortografic, nu știu cum trebuie folosite semnele de punctuație, mai cu seamă – virgula, și nu le/o mai folosesc; alții abu-

zează folosind(u-le)-o abuziv și aiuristic.

Un mai redus număr de autori (poeți sau/și prozatori) discreți până în proximitatea timidității, care își declară / asumă indubitabila nevoie de a încredința hârtiei experiențe individuale, fie în calitate de actant (asistat), fie doar de martor (asistent) în/la funcționarea malaxorului existenței, indiferent de vârsta biologică, încep să se afirme nu doar prin cantitatea paginilor scrise, ci și prin subiecte în măsură să stimuleze, ades entuziast, apetitul pentru lectură în rândul cititorilor pasionați, amatori ori eficienți, categorie din ce în ce mai redusă numeric, dar și al unora dintre profesioniști. Iată un exemplu:

Helene Pflitsch (numele soțului devenit pseudonim literar al doamnei Lizeta-Elena Rosian) s-a născut în localitatea Mihai Viteazu, județul Cluj, la 8 decembrie 1958 și a „emigrat” în urmă cu aproximativ paisprezece ani în Germania. Membră activă, din 2014, în Liga Scriitorilor din România, prozatoare prolifică³, a început să scrie determinată, după cum însuși mărturisește, de un impuls irepresibil înspre confesiune, dorind să împărtășească aspecte din propria-i experiență de viață în condițiile claustrante oferite de instituțiile unui regim politic totalitar. A fost premiată în cadrul unor concursuri de creație literară pentru proză scurtă, înaintea debutului editorial. Româncă autoexilată în Europa occidentală, în semn de protest față de „acest mod aberant al promovării pe baza obedienței politice și a delațiunii”, se căsătorește cu un cetățean german, care îi oferă posibilitatea de „a trăi din muncă cinstită”, fără compromisuri sociale. Proza autoreferențială pe care o scrie este apreciată tocmai pentru aceste detalii reprezentative, între ficțiunea de circumstanță și realitatea marcând diferențe de nivel material și, în consecință, etic, alimentând stări conflictuale inedite, imprevizibile. Despre substanța și forma conținutului primelor două tomuri și-a exprimat opinia „la cald” scriitorul Dan Șalapa, care „întâmpină” cu amicitie romanul de debut al autoarei: „Trauma este reală, puțini reușind s-o depășească, și să și-o asume la nivel de exemplu generalizant, să poată spune, da, am luat-o de la capăt, și sunt împăcat cu asta. Folosind cu abilitate uneltele scrisului românesc, Helene Pflitsch dovedește simțul descrierii mergând până la amănunt, alternând incitant omul și peisajul, omul și obiectul.” [...] „Lupta pentru supraviețuire într-o lume nouă, este redată cu precizie, dar nu cu ură, cu finețea unui bisturiu lipsit de emoție, dar nu grosier, violent; doar curajos, riguros, iar de aici, clarviziunea artistului-scriitor” [...] „Noua carte, *Jurnalul șefei mele*, reconfigurează același potențial de prozator al **Helenei Pflitsch**, cu tușe clare, fără echi-voc, cu un ritm al povestirii fluent, aparent nervos, dar echilibrat, fără «floricele» stilistice, ci doar cu elemente

strict necesare...” (citată din prefața intitulată „Lumea în schimbare sau jurnalul unei reechilibrări necesare”).

Lectura primelor două tomuri mă îndreptățește să agreez poziția profesorului-scriitor. Accentuez asupra talentului narativ și descriptiv al prozatoarei, precum și asupra plăcerii evidente de a construi folosind cu dezinvoltură dialogul. „*Jurnalul...*” e vivace, pe alocuri – spumos, deconectant, calități care stimulează apetitul cititorului. Naratorul-personaj posedă un ascuțit simț al umorului de bună calitate, dozat cu intermitență pentru a evita cu tact supralicitarea. Punând sub semnul îngăduinței colegiale recomandarea de-a evita inadvertențele stilistice și ortografice, datorate posibil, ne place să credem, grabei și neatenției la corectură, dar care, la o eventuală reeditare, ar trebui înlăturate, sunt bucurios să recomand cald-amical cărțile unei distinse și talentate scriitoare, **Helene Pflitsch**.

Note:

¹ Prof. **Rodica Orza**, absolventă meritorie a Facultății de Fi-

lologiei din Cluj, cursuri de zi, a fost prima titulară pe catedra de limba și literatură română, plus limba franceză, la nou-înființata Școală Medie Mixtă din Jibou, raionul Jibou, regiunea Cluj (1957-1962); avea să fie admisă, în 1962, prin concurs, cercetător principal, la Institutul de Lingvistică și Istorie literară „Sextil Pușcariu”.

² Apud DEX.ON-line: **LITERATURĂ**, *literaturi*, s. f. **1.** Artă sau creație artistică al cărei mijloc de exprimare este limba; beletristică. ◇ *Literatura populară* = literatură (**1**) anonimă, care, transmisă pe cale orală, devine, dintr-o operă individuală la origine, o creație colectivă. *Literatură cultă* = literatură (**1**) care aparține unor autori individuali cunoscuți ca atare și transmisă prin scris. ◇ Expr. (Peior.) *A face literatură* = a ocoli esențialul unei probleme prin artificii de exprimare. **2.** Totalitatea operelor beletristice ale unei epoci, ale unei țări, ale unui grup social etc. **3.** Totalitatea operelor scrise care se referă la un anumit domeniu (al cunoașterii). *Literatură muzicală*. **4.** Totalitatea lucrărilor cu privire la o anumită problemă, la un anumit subiect; bibliografie. – Din fr. *littérature*, lat. *litteratura*.

³ *Dezrădăcinare, sau Un nou început*, Ed. Symposium, Iași, 2012;

Jurnalul șefei mele, Ed. Singur, Târgoviște, 2013;

Umbra din noapte, Ed. Vita PreventEdit, Craiova, 2016;

Căutări, Ed. Eikon, București, 2019;

Sri Lanka. Lacrima din ocean, Ed. Neuma...

Cognetti și fericirea lupilor

Alexandru JURCAN

Când am citit romanul *Cei opt munți* de Paolo Cognetti (Polirom, 2017, traducere de Cerasela Barbone) am fost fascinat de tristețea tăcerilor, de o magie aparte, fără efuziuni, într-o totală comuniune cu natura. O poveste de prietenie și singurătate, scrisă cu simplitate, forță, autenticitate. Iar acum citesc *Fericirea lupului* de același Cognetti (Polirom, 2022, traducere de... Cerasela Barbone). Altă bijuterie literară, fără înflorituri, cu muntele mereu în prim-plan. Fausto are 40 de ani, iar Silvia 27. El e scriitor, ea pictoriță. Fiecare caută în viață acel ALTCEVA și ia-tă-i în stațiunea de schi Fontana Fredda, în restaurantul *Le festin de Babette*. El bucătar, ea chelneriță. Mai apoi, Silvia pleacă spre ghețarul Felik, iar Fausto coboară în oraș pentru a-și finaliza divorțul.

Interesant cum dialogurile curg fără liniuțe de unire, fără nicio încorsetare, formând coloane care amintesc de urcușuri și coborâșuri. Coboare de granit, fâșii stâncoase, cascade subțiri, bolovani rătăcitori, printre care Fausto respiră, între stâncă și cer, mirosind a transpirație, rumeguș și vin. Lupii își schimbă mereu locul, își caută fericirea în altă parte, „mereu dincolo de următoarea creastă”. Oare nu așa fac Fausto, Silvia și Babette? Numai copacii rămân în același loc, „trăind unde căzuse sămânța lor și, ca să fie fericiți, „își rezolvă problemele unde se află”. Copacii din Fontana Fredda erau „copaci ai soarelui, ai vântului, ai versanților la miezul zilei, însă nu iubeau gerul și, cum îl simțeau venind, intrau în letargie”.

Torenții de munte, avalanșele, tăietorii de lemne, echipe de alpiști, turiști găsindu-și odihna veșnică acolo sus – o natură dură, sălbatică, dar uluitoare. Plus o poveste de dragoste cu urcușuri și coborâșuri, între zăpezi și versanți abrupti. Nimic nu e previzibil în acest imn adus naturii și oamenilor care și-au asumat destinul. Ce își dorește Fausto? Să scrie, să bea, să iubească și să trăiască de azi pe mâine. Avea mereu un caiet în rucsac și se oprea după două sau trei ore, stând pe o piatră sub cerul liber, încercând să pună în cuvinte frumusețea din jur. Să împărtășească revelațiile. Lucrează mai apoi la restaurantul lui Babette, la trei mii de metri altitudine, acolo unde s-au întors și lupii, să-și caute fericirea. A nu sta în loc, a te feri de inerție, a tatona, a cunoaște.

Paolo Cognetti (1978) a făcut studii de matematică și, deodată, le-a abandonat în favoarea literaturii. Romanul *Cei opt munți* a fost recent ecranizat, iar filmul a fost recompensat cu Premiul Special al Juriului la Cannes (în 2022). Regia: Felix van Groeningen și Charlotte Vandermeersch. Joacă Alessandro Borghi și Luca Marinelli. O prietenie unică, dar și reîmpăcarea omului cu natura. La Cognetti coexistă sărăcia și splendoarea din munți. Nu găsim o intrigă propriuzisă în cele 36 de capitole, dar se profilează o subtilitate insolită, acolo unde ghețarul capta strălucirea cerului înstelat. Concluzia e limpede: chiar dacă te îndepărtezi de munte, rămâi legat de el, virusat, fascinat.

Amurgul zeilor

Menuț MAXIMINIAN

Răzvan Voncu este cunoscut ca unul din criticii ce conturează istoria literară actuală. Profesor universitar la Universitatea din București, Facultatea de Litere, Departamentul de Studii Literare, Răzvan Voncu este autorul unor studii de critică și istorie literară care i-au adus Premiul Național „Marin Sorescu” al Academiei Române, Premiul „Titu Maiorescu” pentru critică și istorie literară al Academiei Române, Premiul Academiei Internaționale „Mihai Eminescu”, Premiul Uniunii Scriitorilor din România ș.a.

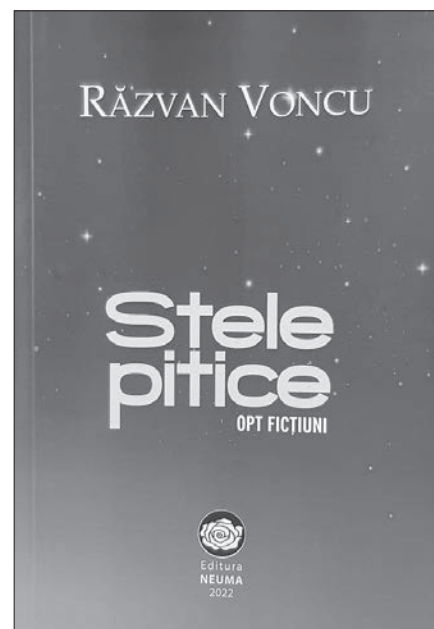
Granița dintre canoanele critice, mai rigide, și cele ale prozei, mai respirabile, este trecută de puțini dintre cei care se ocupă de soarta literaturii, așezând-o după criteriile estetice într-un anumit registru. Răzvan Voncu debutează în proză la Editura Neuma cu „Stele pitice”, opt ficțiuni care pornesc, totuși, de la lumea atât de pestriță în care cultura se învâрте. După cum însuși autorul spune, cartea se putea numi „Amurgul zeilor”, „Prețioasele ridicole”, „Suflete moarte”, „Triumful talentului”, „Dureri înăbușite”, toate aceste titluri oglindind, de fapt, o stare de multe ori nedreaptă, prin care oamenii de cultură trec de multe ori, impostura luând fața talentului cu ajutorul pârgihiilor societății și, mai ales, al unor conducători bolnave după putere.

„Am vrut să intitulez această culegere de povestiri, simplu și răspicat, Fiziologii. Preț de câteva minute, mi s-a părut că narațiunile care o alcătuiesc ar avea ceva în comun cu acele iscusite compuneri prin care Costache Negruzzi, Mihail Kogălni-

ceanu sau Alecu Russo înțepau cu acul ironiei personalitățile cam umflate (și ușor deplasate) ale precedentei tranziții din istoria noastră. Însă personajele înaintașilor pașoptiști erau tipuri decupate din actualitatea socială, în timp ce ale mele, mai modeste, sunt simple produse ale imaginației: deosebire esențială, pe care, dacă aș ignora-o, criticii literari m-ar trage de urechi. Așa că nu mi-a mai rămas decât să o intitulez așa cum am intitulat-o. Are legătură cu astrofizica, la care astăzi, ca și la literatură, se pricepe toți, mari și mici, deopotrivă. Și, cu acest titlu, i-am dat drumul în lume”, spune Răzvan Voncu.

Într-o cronică apărută în „România literară”, Horia Gârbea vorbește despre literatura cu cheie, în care personajele reale sunt transpuse în ficțiune, amintind aici de „Istoria ieroglifică” (Dimitrie Cantemir), pe aceeași linie fiind și scrieri de Camil Petrescu, G. Călinescu, Petru Dumitriu sau Eugen Barbu. La fel, și la Răzvan Voncu, personaje din cultura românească și mai ales din literatura noastră atât de compromisă de sistem.

Ne întâlnim cu povestea scriitorului Iuliu Petru Nenescu, ce „concuerează” pe piața literară cu fosta soție Steluța, dar și cu criticii răzbunători, cum este Arghir Leolea, fost coleg de clasă, care a spus despre romanul său că este „leşinat și ridicol, de o vulgaritate realist-socialistă”. În tot acest timp, Steluța, deținătoarea unei rubrici într-o revistă glossy, are o mulțime de admiratori pe facebook, fiind și în grațiile Institutului pentru Promovarea Opere-

lor Literare și Artistice, care i-a tradus cărțile în mai multe limbi, deși ea „nu avea deloc talent literar”.

Se întâmplă și în zilele noastre ca aceia care cred că talentul literar se calculează în funcție de like-urile obținute devin zgomoțoși și cer publicarea în revistele profesioniste sau adeziunea la asociațiile de profil. Lumea aceasta pestriță de pe facebook este întocmai descrisă de Răzvan Voncu și în prima proză din carte. Apoi, ne întâlnim cu Nona Frățeanu, consilier la Institutul pentru Promovarea Opereleor Literare și Artistice, ce se află într-o continuă luptă cu directorii instituției. După cinci tentative de a da admitere la Medicină și admiterea, din a doua încercare, la Filologie, Nona ajunge la departamentul editorial al institutului, funcție pe care o ocupă, la fel ca mulți alții, iată, după mai multe tentative eșuate de a face cu totul altceva în viață.

La fel ca mulți alții ce ajung

în sistem, Nona s-a trezit și ea că scrie un roman cu titlul „Cămin de tranzit”, pentru care a avut recenzii binevoitoare, dar și critici aspre precum „lipsa de talent literar”, „incapacitatea de inovație”. La fel ca majoritatea scriitorilor, atunci când nu le convine o cronică, aceștia reacționează rapid, având la îndemână revistele, spunând că nu este înțeleasă creația lor, în cazul de față „proza vie”, „egoliteratura”.

O lume pestriță, zugrăvită de Răzvan Voncu cu atenție, unde între bârfele și orgoliile scriitorilor se pot auzi și versurile lui Ion Minulescu în romanța Ioanei Radu, sau câte o zicală din popor ce se potrivește atât de bine în contextele prezentate în carte. Poveștile acestea se întâmplă în toată țara, din Vatra Dornei până în Timișoara, din capitală până la ultimul cătun unde, la pensie, câte o doamnă se trezește că are veleități de scriitor.

Multe sunt personajele colorate din prozele lui Răzvan Voncu ce redau fidel societatea plină de fisuri în care trăim. Printre ele și Tudor Bacalaureus, un scriitor ce dorește să fie promovat cu orice preț și prin orice mijloace să ajungă pe paginile unor publicații precum „Informatorul cultural” sau

„Paradigma”. Nu lipsesc jocurile amoroase sau întâlnirile sumbre în localurile destinate scriitorilor, precum cel numit „Stele verzi”.

Despre atmosfera scriitoricească din restaurante s-a scris mult de-a lungul vremii. Nu lipsesc poveștile unor destine ce au fost curmate sau, din contră, au înflorit după Revoluție, amintind aici cel al artistului grafician Bujor Paragină. Dacă suntem atenți, observăm modul pamfletar în care Răzvan Voncu dă numele personajelor, căci nu poți așeza lângă un prenume de floare un nume al dezintegrării.

Cu siguranță, unul dintre cele mai piperate personaje este Leo Scurtu, un scriitor fără talent literar ajuns politician, care, prin mijloace nu tocmai ortodoxe, după un război purtat cu președintele Asociației Autorilor Literari, candidează împotriva acestuia atunci când reușește să atragă de partea sa câțiva critici. Descoperim aici luptele pe care forurile profesioniste le au și astăzi cu unii care se trezesc a fi, fără a-i numi nimeni, „portdrapelul înnoirii, al luptei împotriva expirațiilor”. Este precum concurența dintre un șoricel și un elefant, unde cel mic nu vede penibilitatea situației, se avântă și pierde.

Despre faptul că nu ne mai știm locul, despre găștile literare din jurul revistelor, despre accederea unora ce se visează scriitori în funcții datorită partidelor este cartea lui Răzvan Voncu. Și da, putem descoperi aici multe din personajele ce ne înconjoară dacă cunoaștem cât de cât viața literară. Răzvan Voncu scrie o proză construită cu inteligență, cu un fin umor, prin tematica abordată, prin timpul ce traversează fantasticul. El ne propune întâlnirea cu omul aflat în toate ipostazele lui.

Conturarea tipologiei și a caracterului personajelor se dovedește a fi una de rafinament, prozele fiind citite cu plăcere, ducându-ne într-o lume pe care atâția dintre noi o cunoaștem, dar despre care nu îndrăznim să scriem. Și da, în mulțimea aceea de scriitori parveniți care invadează, precum oile negre peisajul, corectitudinea criticului Arghir Leolea, care ar trebui să fie oaia albă, se inversează. Pestrițul pune stăpânire, iar albul, normalitatea, lumina, într-o lume a întunericului, devine ciudățenia.

Despre invadarea imposturii și despre anormalul ce devine normal, în timp ce valorile sunt puse într-un colț, este vorba în cartea lui Răzvan Voncu.

Alice Valeria Micu: „Revistele literare sunt absolut necesare”

În primul episod din anul 2023 al proiectului media *Dialogurile Caiete Silvane online*, invitata lui **Daniel Săuca** a fost scriitoarea **Alice Valeria Micu**. Colaboratoare la revista „Caiete Silvane” și secretar general de redacție la revista „Apostrof” din Cluj-Napoca, Alice Valeria Micu a vorbit și despre viața și însemnătatea revistelor literare. „Fără reviste, cred că am lua-o rău pe arătură, ca să mă exprim mai puțin academic. Revistele sunt absolut necesare. Sigur că aici intervine rigoarea fiecărui redactor-șef, a fiecărui director de revistă și felul în care știe să selecteze conținutul fiecărui număr. Dar avem nevoie de receptare a ceea ce scriem, a volumelor care ne apar, avem nevoie de un spațiu de

exprimare în afara volumelor. Nu știu cât mai sunt de reprezentative revistele literare pentru marele public, pentru că acel mare public nu mai citește așa cum citea odinioară, atenția fiind acaparată de multiple alte lucruri”, a precizat Alice Valeria Micu. Interesantul dialog poate fi urmărit pe conturile de facebook și youtube ale Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și ale revistei „Caiete Silvane”.

(A.-B.K.)

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Limbaajul trebuie esențializat pînă cînd spațiul și timpul realității se *curbează* după forța lui expresivă, pînă cînd realul devine o expresie a limbajului. Realitatea este limbajul imaginat a ceea ce credem că poate fi. Limbaajul idealizează prin semnificare, el poate evolua frastic chiar și în afara realului, se poate dispensa de el, evoluînd în solipsism. După cum poate să se autosemnifice, devenind unul autoscopic. El începe să vorbească *în gol*. Limbaajul, prin simpla rostire sau scriere, își poate crea conținutul obiectual extras din subiectivitatea reprezentărilor exprimate. Interogat prin intermediul limbajului, nimic nu mai are același sens. Doar tăcerea mai poate oferi o șansă. De fapt, primul cuvînt nu a avut nici o referențialitate, el a fost rostit doar în hăul chiasmatic al propriei eufonii. Prin limbaj, omul termină ceea ce a început divinitatea. Termină *alfabetul* existenței, pronunță ultimul cuvînt. Adevărata cădere a avut loc din nemărginirea tăcerii în abisalitatea simbolică a limbajului. Dacă am denumi totul cu alte cuvinte, am trăi într-o altă realitate, într-o altă perspectivă experiențială. Oricît am încerca să surprindem realitatea, ea e întotdeauna în alte cuvinte. De fapt, realitatea este tot ceea ce încapă în racursul cuvintelor, în jocul lor semantic. „Printr-o reprezentare a folosirii cuvintelor noastre într-o lumină simplificatoare, care deformează, iau naștere un mare număr de probleme filosofice” (L. Wittgenstein).

*

Simplitatea poetică nu poate veni decît dintr-un sediment cultural complex, sprijinit de un talent pe măsură. Simplitatea expresivă a poetizării este fecundă doar dacă vizează scintilația unor sensuri profunde, dacă deschide imaginarului, în cuvinte puține, noi semnificații, și nu dacă mimează totul într-o indigență lexicală și imaginară dezarmantă. Dar aceeași adîncime simbolică se poate obține și cu un limbaj mai complex, călcînd semantic pe toată *claviatura* lexicală, provocînd limitele exprimării, ale semiozei. Căci și în scris pot exista spontaneități atent aranjate și simplități îndelung gîndite.

Limbaajul poetic poate spune orice și oricum cu condiția de a face din orice poezie.

Poezia se *joacă* cu propriile posibilități ale limbajului. În poezie, fiecare cuvînt este un limbaj sermonizant. Poezia este o altă limbă, una extrasă din nectarul cuvintelor. Ea se *lasă* din cînd în cînd scrisă, trebuind cucerită cu forța diafană a nepuținței, cu tragismul blînd al nepăsării. Poezia nu poate fi cucerită

decît abandonîndu-i-te total, lăsîndu-te purtat prin fascinația propriilor cuvinte. Ea nu poate fi scrisă prin invocații și extorsiuni, nu poate fi brutalizată, nici agresată liricoid. Poezia se cucerește doar în măsura în care știi să i te abandonezi în... cuvinte. Orice poem scris este minimul a ceea ce este poezia. Doar în poezie poți spune aproape totul cu puținătatea unor cuvinte. Poezia totală există doar în idealitățile intangibile. Perfecțiunea unui poem stă în ne-desăvîrșirea lui, în ceea ce spune, dar mai ales în ceea ce nu spune, în ceea ce sugerează. Din cînd în cînd, poezia ne permite să poematizăm pe cheltuiala sa... Poezia este umbra crepusculară a timpului pe care încercăm să o umplem cu ecoul unor lexeme. Ea este zăcămintul aurifer din adîncul ființei care, printr-un miracol, poate ieși la suprafața cuvintelor. Poezii adevărați lucrează profesional cu muzele, fiind, într-o anumită măsură, angajații cu jumătate de normă ai acestora. Poezia – un mod unic de a coborî în noi înșine pe scara de urgență a cuvintelor.

Contrar tuturor ineptțiilor și a balivernelor puse pe seama fenomenalității ei, poezia trebuie și *gîndită*, ea nu poate fi doar însăilată în marginea unei prezumtive inspirații *pure*, a unui letrism fastidios, a logoreei sentimentaloid, a potrivirii anacreontice a cuvintelor pe hîrtie pînă... *ce din coadă au să sune*. Inspirația nu este decît forma poematică în care se manifestă gîndirea. Gîndirea este propria ei *poezie*. După cum poezia duce gîndirea în propria ei sărbătoare inspirațională. „Poate că, în viitor, gîndirea va trebui mai întîi să-i deschidă poeziei spațiul de joc al timpului, pentru ca prin cuvîntul poetic să se nască din nou o lume a cuvîntului” (M. Heidegger).

*

Pentru a-și putea exersa potențele, gîndirea trebuie să scape de cîteva capcane pe care și le pune singură, să se debaraseze de absolutul definițiilor care o anchilozează, de jargonul cu iz sepulcral. Gîndirea e liberă doar cînd se aproximează pe ea însăși, cînd scapă de obsesia absolutizării, cînd devine un exercițiu de o inutilitate copleșitoare. Nu există stare mai plăcută decît aceea de a gîndi în gol. Trebuie să te lași doar ademenit de gîndurile rebele, de contemplarea fără nici un scop, de fuga ideilor introspective ce patinează în gînd. Căzutul pe gînduri – singura profesie în care ar trebui, francamente, să ne exersăm zădărnica. Căci „gîndirea este singura activitate care, pentru a se exercita, nu are nevoie decît de ea însăși” (H. Arendt).

Iuliu Maniu și spiritul Blajului

Vasile BURJA

Iuliu Maniu, omul al cărui destin s-a împletit emblematic cu istoria, influențând decisiv în momente de cumpănă parcursul țării și al poporului său, trebuie așezat ca figură centrală în tabloul politicii românești din prima jumătate a secolului trecut. Chiar dacă dictatura comunistă a încercat vreme de peste patru decenii să ștergă din conștiința publică numele lui Iuliu Maniu, acesta a rămas ca un simbol al luptei pentru libertate și unitate națională, pentru păstrarea ființei național-statale românești și apărarea integrității țării în interiorul granițelor stabilite prin Marea Unire de la 1918. S-a afirmat prin promovarea principiilor democratice în politică, respectarea statului de drept, afirmarea dreptății sociale și moralei creștine. „Secretul succeselor sale politice este sentimentul religios ce traversează ca măduva vertebrelor credinței lui, darul rar al intuiției politice, ochii ageri ce sesizează nexul causal al evenimentelor, ofensiva pe care o execută totdeauna în defensivă”¹.

Se împlinesc anul acesta 150 de ani de la nașterea lui Iuliu Maniu (8 ianuarie 1873, la Șimleu Silvaniei) și 70 de ani de la trecerea în neființă spre gloria eternă (5 februarie 1953, la Sighet). De-a lungul anilor spiritul blăjean l-a urmărit și i-a călăuzit pașii spre împlinirea idealurilor patriotice care i-au fost predestinate prin legăturile genetice și culturale cu „Mica Romă”.

Iuliu Maniu se considera blăjean. În drumul spre Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, oprindu-se la Blaj declara: „Primul meu drum în Ardeal a fost spre Blaj. Este și explicabil lucrul acesta, fiind eu însumi blăjean și fiind Blajul cel mai intelectual centru al nostru, – centru de care se leagă cele mai sfinte și cele mai minunate tradiții ale neamului românesc. Am venit ca un prieten, ca un frate, care vrea să spună ce are pe inimă fraților săi, prietinelor săi”². Corneliu Coposu vorbind colegilor de generație despre *Spiritul Blajului* (1983), nu-i rostește numele considerându-l arhicunoscut, dar arată clar apartenența la Blaj a lui Iuliu Maniu subliniind: „Președintele primului guvern românesc al Ardealului a fost ales dintre blăjeni”³.

Bunicul său, Teodor Man, căsătorit cu Ileana Bărnuțiu, sora lui Simion Bărnuțiu, moare la doi ani de la nașterea lui Ioan Man, tatăl lui Iuliu Maniu. Ioan Man este luat în grijă de unchiul lui, Simion Bărnuțiu, care după absolvirea studiilor primare și gimnaziale la Șimleu Silvaniei, îl aduce pentru studiile liceale la Blaj, pe care le frecventează între 1849 și 1853 (își ia bacalaureatul cu calificativul eminent). Tatăl lui Iuliu Maniu a legat o strânsă prietenie și a purtat o largă corespondență (68 de scrisori) cu colegul și prietenul său din liceu, Ioan Micu Moldovan, căruia îi încredințează spre păstrare arhiva lui Simion Bărnuțiu. Ioan Micu Moldovan îi

va oferi ulterior cazare și masă lui Iuliu Maniu, elev în școala primară de la Blaj, începând cu anul 1880. La Blaj, sub influența curentului latinist, Ioan Man își schimbă numele din Man în Maniu. Urmează un an cursurile Facultății de Teologie la Blaj, apoi, la îndemnul unchiului Simion Bărnuțiu (profesor la Universitatea din Iași din 1854), urmează cursurile Facultăților de Drept de la Budapesta (anii I și II) și Viena (anii III și IV), și doctoratul la Budapesta, în 1861.

Mama lui Iuliu Maniu, Clara Coroianu este fiica lui Demetriu Coroianu și sora memorandistului Iuliu Coroianu. Demetriu Coroianu a fost preot greco-catolic, vicar în Șimleu Silvaniei, fruntaș al PNR. A absolvit cursurile Seminarului Teologic de la Blaj în anul 1837, iar în toamna aceluiași an, datorită pregătirii profesionale deosebite acumulate pe perioada studiilor a fost numit profesor de fizică la gimnaziul din Blaj. A funcționat aici doi ani, fiind coleg cu Timotei Cipariu și Simion Bărnuțiu.

Cele două surori ale lui Maniu, Elena și Cornelia (devenită călugărița Sora Cecilia) au locuit o vreme la Blaj. Elena Maniu a rămas văduvă cu patru copii la o vârstă tânără și de aceea a fost adusă de Maniu la Blaj, când era avocatul Mitropoliei. A fost cunoscută sub numele de „doamna cea bună” pentru sufletul său creștinesc și sensibil la durerile altora. Casa sa era mereu deschisă celor neajutorați și „la masa sa se găseau totdeauna un tacâm pentru un școlar sărac, o bucată de pâine, o lingură două de mâncare caldă, pentru un cerșetor”⁴. Era mama lui Ionel Pop, care va fi avocatul Mitropoliei după plecarea în război a lui Maniu și două dintre fetele ei se vor căsători cu frații Boilă.

Prin testament, Iuliu Maniu încredințează Capitlului Mitropolitan din Blaj biblioteca, arhiva personală și o parte din obiectele cu valoare istorică ce i-au aparținut. Acest lucru s-a și întâmplat la cedarea Ardealului de Nord în 1940.

Iuliu Maniu urmează cursurile școlii primare la Blaj între anii 1880-1882. Revine la Blaj în anul 1898, de data asta în calitate de avocat al Mitropoliei Greco-Catolice, până în anul 1915, când pleacă pe front. Șederea la Blaj este întreruptă de plecările la Budapesta, între anii 1906-1909, în calitate de Deputat de Vinț în Parlamentul Ungariei. Pe perioada mandatului său a avut numeroase intervenții parlamentare care au generat dezbateri aprinse și adeseori polemice. Dar logica impecabilă a discursului, caracterul său inflexibil, politețea sa desăvârșită, calmul imperturbabil și nu în ultimul rând stăpânirea perfectă a limbii maghiare erau argumente prin care reușea să-și prezinte cu succes concepțiile sale democratice în interesul național al

românilor din Transilvania.

Discursurile lui Iuliu Maniu în Parlamentul de la Budapesta, numeroasele intervenții și interpelări urmăreau apărarea drepturilor politice, economice, sociale, culturale și confesionale ale națiunii sale, într-o perioadă în care existența ei era pusă la grea încercare. Activitatea sa în camera maghiară se baza pe ideile din programul Partidului Național Român, care sintetiza aspirațiile românilor ardeleni, formulate de reprezentanții lor, grupați în jurul cărturarilor și clericilor care au învățat la Școlile Blajului și au redactat *Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae* (1792), Programul Revoluției de la 1848, Pronunciamentul de la Blaj (1868) și Memorandumul (1892).

Cabinetul de avocat al lui Maniu din Blaj era deschis practic pentru toată lumea, nu doar pentru Mitropolie. Față de clienți și în special pentru țărani, avocatul a avut o atitudine plină de înțelegere, oferindu-le consiliere juridică cu generozitate, câștigând astfel respectul și prețuirea lor. Ionel Pop, nepotul, își amintește sfaturile primite de la Maniu când era stagiar la Blaj: „cu țărani care vin la biroul de avocat cu necazurile lor să mă port întotdeauna frumos, prietenește. Să am răbdare să-i ascult, să-i sfătuiesc frățește. ... Nu le sfârâma nădejdea, nu-i umili, cu ținută rece, neprietenească. Adu-ți aminte de strămoșii tăi țărani, cu necazurile lor, ca și cei de azi”⁵.

Activitatea politică a lui Iuliu Maniu este sintetizată de harta României, de ființa existențială a poporului în toate dimensiunile sale și de aceea nu o mai prezentăm decât sintetic: luptător neobosit pentru autonomia Ardealului, păstrarea identității naționale, a limbii și culturii poporului român, respectarea drepturilor națiunii române în Imperiul Austro-Ungar, realizator alături de alți mari oameni politici ai Marii Uniri din 1918, președinte al Consiliului Dirigent, președinte al Partidului Național Român, președinte al Partidului Național Țărănesc, prim-ministru al României, apărător al democrației în timpul dictaturii lui Carol al II-lea, coinițiator al actului de la 23 August 1944, opozant deschis al regimului comunist, promotor al intereselor naționale pe plan extern.

În toată activitatea lui, Iuliu Maniu s-a afirmat ca o personalitate politică, morală, profund creștină și umană, iar patriotismul și spiritul de jertfă l-au caracterizat de-a lungul vieții. A respectat întotdeauna îndemnul unchiului său, Simion Bărnuțiu, care în discursul său din catedrala Blajului, la 1848, a rostit cuvintele ce au intrat în istorie: „Țineți cu poporul toți ca să nu rătăciți”. Dragostea față de popor și adevărul necondiționat la idealurile acestuia i-au fost răsplătite cu aceeași moneadă. Ion Agârbiceanu, într-o scrisoare deschisă pe care i-o adresează în anul 1910, după pierderea alegerilor de la Vinț, arăta: „Am avut prilejul să văd alipirea poporului de D-Ta, am avut norocirea să Te văd în mijlocul nației care te privea cu ochii înlăcrimați, și dă-mi voie să-Ți spun că încă n-am cunoscut domn de Român la care să privească țăranul cu atâta pietate ca la D-Ta. D-ta ai mers cu inima deschisă în mijlocul lor, D-ta le-ai vorbit la înțelesul minții lor. În inima D-tale erau coardele încăr-

cate cu același chin și cu aceeași durere, cu aceeași revoltă și cu aceeași speranță ca și inima lor. D-Ta ai cucerit și clasa cultă întreagă. Un discurs al D-Tale era așteptat ca un sol neobișnuit, vestitor de lucruri mari. Și cu fiecare nouă cuvântare strălucirea inteligenței, a tacticii de mare om politic a D-tale, uimea tot mai mult”⁶.

Iuliu Maniu a locuit aproape 20 de ani la Blaj, mai întâi ca elev la școala primară, apoi ca avocat al Mitropoliei, dar „Mica Romă” îl va atrage continuu și se va întoarce ori de câte ori va avea ocazia pentru a se hrăni cu spiritul locului, pentru a se reculege în Catedrală sau pur și simplu pentru a-și vedea nepotul și prietenii.

Educat în spiritul Blajului, era firesc ca profunda credință și rugăciunea să-l însoțească pe Iuliu Maniu până în clipa morții. Primul punct din testamentul redactat în anul 1941 la Brașov afirmă că: „Sufletul Mi-l închin Atotputernicului Dumnezeu, tot devotamentul și dincolo de mormânt mult încercatului meu neam românesc”. În închisoare, boala, singurătatea, drama sufletească pe care le trăia erau alinate doar de întoarcerea mai hotărâtă către credință. În testamentul religios încredințat verbal lui Nicolae Carandino, în celula de la Sighet, îl roagă să-i promită ca după eliberare să meargă la Roma, să ceară o audiență Papei prin care: „Îi vei transmite, te rog, din partea mea, că în decursul anilor, obligațiunile politice m-au împiedicat să fac o vizită la Sf. Scaun. Îl rog să mă ierte de la această involuntare amânare și să ia aminte că mor în credință creștină, catolică și română”⁷.

Înainte cu trei zile de a muri, Iuliu Maniu a beneficiat de dezlegarea sacramentală care i-a fost dată în închisoare de către IPS Cardinalul Alexandru Todea și astfel a putut pleca împăcat cu sufletul și cu sentimentul datoriei împlinite la cele veșnice. Drumul către groapa comună din cimitirul de la Sighet a fost parcurs alături de mărturisitorii aceleiași credințe, episcopii Valeriu Traian Frentiu (d. 11 iulie 1952), Ioan Suciu (d. 27 iunie 1953) și Tit Liviu Chinezu (d. 15 ianuarie 1955).

Jertfa lui Iuliu Maniu pe altarul credinței și al iubirii de neam, izvorâtă din spiritul Blajului, nu a fost zadarnică. Cuvintele și acțiunile sale au călăuzit în mod fericit destinul națiunii române în momentele cruciale ale existenței sale din prima jumătate a secolului trecut. Mormântul de la Bădăcin așteaptă răbdător să-i ofere odihnă trupului ostenit al lui Iuliu Maniu, iar pământul sfânt al Blajului poartă urmele pașilor săi și așteaptă o statuie binemeritată care să-i cinstească memoria.

Note:

- 1 Sever Stoica, *Iuliu Maniu*, Cluj, 1932, p. 8.
- 2 Ziarul „Unirea”, nr. de propagandă 7, Blaj, 18 noiembrie 1918.
- 3 Marin Pop, *Corneliu Coposu și Blajul: destinul unei generații*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2015, p. 89.
- 4 Ziarul „Unirea Poporului”, nr. 1, Blaj, 5 ianuarie 1936.
- 5 Ionel Pop, Zaharia Boilă, Matei Boilă, *Amintiri despre Iuliu Maniu*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998, pp. 30-31.
- 6 Ziarul „Unirea”, nr. 24, Blaj, 11 iunie 2010.
- 7 Nicolae Carandino, *Nopti albe și zile negre*, Editura Fundației Academia Civică, București, 2017, pp. 143-144.

Shakespeare în critica literară

Ioan BUNTA

– Tradiție și modernitate –

Predicția lui Ben Jonson¹ în privința longevității lui Shakespeare a fost că el nu este pentru o epocă, ci pentru toate timpurile. De la publicarea în 1623 a ediției în *Folio* a operei lui Shakespeare, interesul pentru opera lui s-a menținut până azi la o cotă înaltă. Această atenție acordată unui singur autor a dat naștere unor comentatori avizați, pregătiți conform unor anumite standarde. În 1939, Ivor Brown² și George Fearon³ s-au retras din grupul celor care făceau popularitate Bardului. În 1990, o specialistă în Shakespeare, Gary Taylor⁴ era pregătită să arunce zarurile. Devenise imposibil ca și cei mai specialiști shakespeareologi să poată cerceta sutele de studii și miile de articole publicate în cursul unui an. La drept vorbind, subiectul nu este ușor de abordat. Un aspect pozitiv legat de multitudinea și varietatea studiilor din zilele noastre este dat de ocazia pe care ne-o oferă o largă paletă nediscriminatorie menită a proba o varietate de studii. Când vorbim de tradiția receptării critice trebuie să o punem în termenii unei continue dezvoltări a specializării profesionale.

La sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, critica literară care se ocupa de Shakespeare era ambivalentă – situându-se de la un interes foarte scăzut până la o prețuire totală. Din secolul al XVII-lea și până la sfârșitul secolului al XIX-lea, critica literară care se ocupa de Shakespeare a fost dominată de scriitori profesioniști care acum ar fi considerați amatori. O altă modalitate posibilă de a împărți receptarea critică a lui Shakespeare este pe de o parte, în cei care-l aduc pe Shakespeare printre noi, la nivelul înțelegerii comune și cei care-l văd pe scriitor ca pe un sfânt. Această împărțire e himerică, deoarece atât individul cât și epoca în care a trăit, au adesea tendința de a fi aceleași.

Critica shakespeareiană din secolele XIX și XX se împarte între denigratori și idolatri. În secolul al XIX-lea poetul și criticul victorian Matthew Arnold⁵ credea că lexiconul bombastic are o influență nocivă asupra limbii poezilor zilei, dar, în același timp, aducea și argumente în favoarea acestuia, amintind de puterea de transfigurare a limbii. Pe de altă parte, Shakespeare are calitatea de „happy, abundant, an ingenious expression, eminent and unrivalled” (încântător, abundent, folosind expresii ingenioase, remarcabil și de nedepășit, n.tr.)⁶. Totuși, chiar și acest talent îl ducea la pierzare, la degenerare, câteodată, dintr-o pornire spre curiozitate a expresiei până la o imaginație iritantă⁷. La acuzațiile adresate, Arnold Matthew răspunde iritat că limba lui Shakes-

peare este „dificilă și greșită”⁸. Părerea lui Matthew se întâlnește cu cea a lui Samuel Johnson⁹, care afirmă, la rândul său, că limba acestuia ar fi „negramaticală, uluitoare și obscură”¹⁰. La începutul secolului XX, mai precis în 1904, marele critic A.C. Bradley¹¹, în studiul *Shakespearean Tragedy*, îi reproșează lui Shakespeare că folosește adesea o limbă obscură, bombastică, plată, sufocată de metafore. La sfârșitul secolului XX, Frank Kermode¹², mare profesor și critic literar, îi reproșează lui Shakespeare aceleași lucruri (o complexitate a excelsului de valoare). Kermode folosește un citat din *Measure for Measure* (2.2, 109-11) pentru a exprima această idee („Oh!, este minunat să ai puterea unui uriaș, dar este o tiranie să o folosească ca un uriaș”).

Acest cor de voci critice este stopat de corul celor care-i cântă imnuri de laudă în studiile dedicate lui. Pe de altă parte și detractorii îi aduc partea lor de omagiu. Astfel, pentru Dr. Samuel Johnson, Shakespeare a fost investigatorul cel mai profund al pasiunilor umane, atât în plan estetic cât și în planul valorilor umane. În *Preface to Shakespeare* spune că Shakespeare nu urmărește niciun scop când scrie. Personajele sale aparțin speciei umane. Pentru Arnold Matthew, Shakespeare este spre deosebire de alte păreri, „pur și simplu, deasupra noastră”, „el nu se supune întrebărilor noastre”. Poeții romantici în frunte cu John Keats, toți cititori entuziaști ai lui Shakespeare, aruncă lanțurile și convențiile secolului al XVIII-lea, ceea ce Keats numea „forma organică”, modul de a trece ca un meteor prin întunericul nopții („forma organică” descrie opera critică a lui Shakespeare). Imaginea lui Johnson, că Shakespeare e o constelație și a lui S.T. Coleridge¹³, că e un meteor, a devenit în secolul XX imaginea simbol a unui soare care iriază, inspiră, dar în același timp „este și orbitor”.

Ediția pieselor din 1765 marchează sfârșitul amatorismului în editarea operei lui Shakespeare și anticipază intensitatea extraordinară a editării acesteia în secolele următoare. Editorii din secolul al XVIII-lea au fost primii care au separat textele din ediția *Quartos*¹⁴ și textul din *Folio*¹⁵. Care sunt mai autentice? Disputa continuă, neexistând un consens. Adevărul este că editarea Operelor Complete (Complete Works) în *Folio*, în mod profesionist a început în secolul al XVIII-lea. Critica tradițională a urmărit îndeaproape ce se petrece pe scenă, în prezentarea pieselor. Există o istorie a reprezentărilor teatrale, deoarece Shakespeare nu a scris piesele pentru a-i fi citite, ci pentru a-i fi prezentate pe scenă. În secolele XIX și XX, Shakespeare a de-

venit un simbol cultural, investindu-se foarte mult în lupta pentru a-l afilia ca parte integrantă a unei ideologii. Întâlnim teme care domină agenda critică a zilelor noastre, ca antisemitismul, în *Neguțătorul din Venetia*, diferențele rasiale din *Othello*, expansiunea colonială din *Furtuna*, tirania politică din *Coriolanus*.

Începând cu secolul al XIX-lea, odată cu avântul cultural, și continuând cu secolele XX și XXI, asistăm la dezvoltarea explozivă a studiilor universitare, creându-se catedre unde predau shakespearologi de prestigiu. Din cultura română îi amintim pe remarcabilii profesori specializați în Shakespeare: Leon D. Levițchi, Dan Duțescu, Andrei Bantaș – cercetători la Universitatea din București; Mihail Bogdan, Sever Trifu, Aurel Curtui, Lucian Dunăreanu, Adrian Papahagi – cercetători la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

În 1885, R.G. Moulton¹⁶ a scris o carte despre Shakespeare, al cărui titlu *Shakespeare as a Dramatic Artist. A Popular Illustration of the Principles of Scientific Criticism* captivează cititorii prin promovarea noilor tehnici de lectură. Avem astfel posibilitatea să consultăm studii critice despre Shakespeare, redactate într-un limbaj științific, așa cum am citi studii de filozofie, științe sociale, istorie etc. Această abordare modernă încearcă să scoată la iveală și să examineze zonele complexe de instabilitate și incertitudine. Cu cât fenomenul este cercetat pe o arie mai îngustă cu atât pare mai complex, ceea ce constituie problema de bază când e vorba de opera lui Shakespeare.

Critica din secolul al XVII-lea, așa cum am văzut, apare adeseori aplicată în poezie. Această tradiție continuă până în zilele noastre. În secolele XVIII și XIX apare eseul timpuriu ca specie, care aplicat la Shakespeare, era mai mult un exercițiu de scriere în proză, ca orice alt exercițiu. Apariția criticii științifice aplicată la Shakespeare în secolul XX i-a stimulat pe cei care au încercat să scrie în stilul lui James Joyce¹⁷. Critica postmodernă din zilele noastre se citește deseori ca un poem modern. A.C. Bradley a scris *Tragedia shakespeariană* (*Shakespearean Tragedy*) folosind un stil narativ asemănător cu cel practicat de G. Călinescu în literatura noastră. Nu există nicio îndoială că partea cea mai mare a criticii shakespeariene contemporană continuă în stilul polemic tradițional. Critica secolului XX se axează pe unele tendințe contrare, fiecare fiind considerată de promotorul ei ca fiind cea mai reprezentativă. Formaliștii, de exemplu, în ce au mai rău, neagă valoarea judecății operei în termeni istorici. Contrar, ei avansează o metodă critică, pentru a proteja împotriva influențelor distructive ale subculturii. Ei consideră că este suficient să abordezi piesele în cadrul perimetrului textului, atrăgând o atenție sporită elementelor formale. Acest mod de a-l citi pe Shakespeare a dominat critica literară din secolul XX. Apariția studiilor care tratează aspectul proprietăților formei ne arată că acest mod de a face critică este în diminuare. Extremiștii analizei formale au tendința de a citi piesele lui Shakespeare ca

și cum acestea ar fi țesute într-un mod foarte complicat. Mulți critici, incluzându-i pe adepții criticii formale sunt revoltați împotriva desconsiderării elementelor de istorie și cultură. Un Shakespeare gustat în afara timpului său nu ne atinge într-un mod adecvat sau liber. Shakespeare și-a trăit din plin viața într-o lume turbulentă din punct de vedere istoric, social și politic. Din tot ce știm despre el, Shakespeare a fost un scriitor prietenos, amabil, la fel ca John Keats, diferit de J.D. Salinger¹⁸, care privea lumea de sus. Piesele lui captivează publicul din toată lumea cu o intensă curiozitate. Shakespeare și istoria se întrepătrund ca și elementele formale ale unui poem metafizic. În a doua jumătate a secolului XX, critica literară s-a îndepărtat de abordarea îngustă a formei, spre combinațiile formei mai puțin redundante, datorită probabil politiciii, de dragul religiei sau al mișcării feministe sau pentru orice alte considerente privind circumstanțele istorice ale vremii. Formalismul a trebuit să țină cont de interesul enorm pentru opera lui Shakespeare, de la punerea în scenă, la ecranizarea unor filme sau seriale de televiziune la care și-au adus contribuția regizori talentați, scenariști etc., cu atât de mare talent și respect. În secolul XX Shakespeare a fost reinstaurat în tabla de valori pe care el însuși a instaurat-o și a traversat-o. În 1986, ediția Oxford intitulată *Complete Works of Shakespeare*, cea mai interesantă ediție după cea în *Folio*, este mai bună decât tot ce se publicase până la acea dată. Iată ce afirmă editorii: „jocul pe scenă este scopul pentru care ele au fost create și, în această ediție, noi ne-am concentrat toate eforturile pentru a recupera și prezenta textele lui Shakespeare așa cum ele au fost jucate în teatrele londoneze, care au reprezentat centrul profesionalismului artei din acea vreme”¹⁹.

În concluzie, din tot ce s-a prezentat aici nu reiese că lucrurile se vor schimba substanțial într-un viitor apropiat. Viața profesională a marelui Will are tendința de a se schimba pe diferite planuri. Faptele simple ale unor probleme complicate explică ideea că Shakespeare a fost un scriitor minunat, care are în el ceva inepuizabil, care poate constitui o sursă de inspirație pentru cei care vor veni. În altă ordine de idei, timpurile se schimbă permanent. Întotdeauna vor fi lucruri noi de spus despre Shakespeare pentru că întotdeauna vor exista oameni noi care vor trăi în circumstanțe istorice diferite, care vor privi la opera lui cu alți ochi. Din această cauză, perspectiva criticii și a cititorilor asupra perioadei în care Shakespeare a trăit se va schimba tot timpul, în vreme ce noile cercetări vor scoate la iveală nepotrivirile paradigmatelor anterioare în privința naturii societății. Singura paradigmă care, probabil, va dăinui este cea științifică, pentru că prezice o lume în permanentă indeterminare, o lume în care particulele de mărimea neutronilor s-ar putea să nu fie ultimele care desemnează elementele ce alcătuiesc universul.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Dilemă rustică

Silvia BODEA SĂLĂJAN

Era o zi caniculară când ulițele satului pustii păreau golite de viață. Doar ici și colo câte un cârd de găște căutau licărul de apă din șanțul abia cosit, iar găinile se scâldau în praful drumului. De departe răzbăteau sunete de tractor și glasuri potolite, topite, parcă, și ele de căldura înăbușitoare. Era vremea secerișului. Până și copiii, pentru care nici căldura sufocantă și nici gerul cumplit nu constituie opreliști în joc, acum lipseau cu desăvârșire din peisaj.

Pe ulița largă ce ducea spre magazinul sătesc, pe care era lacătul pus încă de dimineață devreme, a apărut o căruță în care se aflau doi oameni: căruțașul, un om mic și slăbănog, „cât o mânășă de in”, ce-și ștergea abtirit cu dosul palmei transpirația de pe frunte, iar alături de el, o doamnă tânără, îmbrăcată ușor, purtând pe cap o pălărie de pai, legată cu două funde sub bărbie.

După ce au cotit pe ulița de dincolo de magazin, doamna îl prinse ușor de braț pe căruțaș și-l rugă să oprească. În fața unei case îngrijite, zugrăvită în culori vii, pe o băncuță din lemn, stătea o femeie în vârstă, încălțată cu cizme, îmbrăcată cu un cojocel de miel, bine încheiat, și cu o broboadă mare, neagră pe cap. Doamna coborî din căruță și o privi contrariată:

- Bună vreme, la dumneavoastră!

- Doamne-ajută! salută femeia, punându-și mâna streășină la ochi să vadă cine o salută.

- De ce stați așa îmbrăcată în bătaia soarelui? Aveți grijă să nu cumva să faceți insolăție!

- O, doamnă dragă! Nu te cunosc, da io nu fac unsolație de aceea niciodată! Amu adun căldură pântru

la iarnă, că atunci îi baiul mare, că ne înțepenește sângele în noi de frig!

- Ei, lăsați, că doar iarna facem foc și ne încălzim, zise doamna zâmbind.

- Așe-i, pântru cine poate!

- Dar dumneata de ce nu poți? Nu ai copii?

- Ba, da! Am. Mulțam Domnului. Am avut nouă prunci. Pe cinci i-am îngropat! Mai am patru și gata-i treaba!

Doamna o privi șocată. Gândurile întunecate cădeau peste ea, cu greutatea cu care cerul cade pe pământ. „Cum poate o mamă să vorbească așa despre copiii ei? Adică să spui cu seninătate că ți-ai îngropat cinci copii și mai ai de îngropat patru! Doamne! E o femeie ne bună! Crede că ea va trăi încât să-și îngroape toți copiii! Este o Medeea în variantă autohtonă!” se gândi doamna, fiind de-a dreptul lipsită de puterea de a articula vreun cuvânt.

Femeia tuși ostentativ și îi întrerupse gândurile ce o copleșeau, lăsând-o fără grai:

- Apoi văd că te miri tare, doamnă dragă! Io zăc să nu te minunezi ci să te gândești bine, oare care este cel pedepsit? Cel care se duce la Domnul, ori cel care rămâne aici? Te-aș ruga ca atunci când îi afla răspunsul, să vii să-mi spui! Io încă nu l-am aflat! Poate că îl afli dumneata și mi-l spui și mie! Pă mine tăt aici mă afli!

Femeia s-a ridicat cu greu și sprijinindu-se în toiag a intrat pe poartă fără să salute și fără să privească în urmă, în timp ce doamna a rămas încremenită în mijlocul drumului gândindu-se: „Chiar așa! Oare care este cel pedepsit? Cel care a plecat sau cel care a rămas?”

Neliniști răzlețe (II)

Marcel LUCACIU

Urmare din pag. 9

Ars scribendi (arta de a scrie) este un calvar fericit pentru acei (puțini, dar fideli) visători incurabili, care încă mai cred în zâne și în magia lor, atunci când evadează, halucinați, într-o lume ficțională, arhaică sau medievală. Înainte de toate, visătorii au nevoie de o terapie a inimii. Au nevoie să-și privească, uneori, chipul în oglinda vremilor apute,

adresându-i obsedanta și retorică întrebare: *Ce-ai făcut cu inima ta?*

*

Uneori, ca să vezi lumea, așa cum este ea, trebuie să privești în adâncul inimii tale, până ajungi la spulberarea speranțelor, la vinderea de iluzii. Dar lucrul acesta se întâmplă, încet, foarte încet, pe măsură ce vremea vântură frumoșii ani tineri...

*

De la un mileniu la altul, cutreierând veacuri de fier și efemere mode poetice, Poezia pare să-și fi pierdut esența orfică, mereu estompată de realitatea mercantilă și de prozaismul existenței cotidiene. Cuvintele nu mai pot să învie piatra, precum odinioară miticul Orfeu, iar poezii nu mai sunt de mult profeții neamului lor. Și totuși, cred în Poezie, în menirea ei de a exprima *frumosul* din lume și din oameni...

Absolventul

Claudiu Ionuț BOIA

Aurel era omul premierelor pentru familia lui. A fost primul care a reușit să-și ia bacalaureatul, primul care a intrat la facultate, la stat și cu bursă, și bineînțeles, primul care a reușit să revină în orașelul natal cu o diplomă de inginer constructor. În fața acestor realizări excepționale, pentru un copil provenit dintr-o familie de muncitori industriali, care s-au obișnuit să trăiască la limita subsistenței, Aurel nu primise încă recunoașterea oficială a meritelor sale. Dar curând lucrurile aveau să se pună în ordine. Avea un interviu de angajare. Un interviu pentru singurul post de inginer scos la concurs de către Primăria orașului în ultimii 30 de ani. Acest fapt excepțional era deja o știre de prima pagină în micuța urbe muncitorească, construită din planurile grandioase ale unui regim apus. Pentru singurul și unicul post își arătaseră interesul o mulțime de persoane, mai mult sau mai puțin pregătite, dar toate purtând speranța în suflet. Era de înțeles pentru toată lumea, că acela care avea să fie angajat la Primărie urma să aibă o viață liniștită și plină de împliniri. Nimeni, niciodată, nu a fost dat afară de la stat. Nimeni, niciodată nu și-a pierdut locul de muncă în Primărie pentru că nu s-a ridicat la înălțimea așteptărilor. Orașelul muncitoresc era condus de multă vreme de un adevărat erou-agrار. Primul cetățean care a avut curajul să se ridice împotriva tiranilor din regimul apus. Fapta lui a rămas în istorie, și mult prea des era rememorată, de fiecare dată adăugându-i-se noi valențe mitice. Ce a făcut primarul pentru cinstea de a fi numit erou-agrار? A dat foc tractorului pe care lucra la IAS-ul comunal. Tractorul, precum toate bunurile imobile și mobile, aparținea statului. Primarul erou-agrار, asemenea tuturor tovarășilor, știa foarte bine acest lucru, însă, din spirit revoluționar, a ales să lupte cu acest principiu. A dat foc tractorului... și a devenit erou. Adevărul îl știa doar el, și poate ajutorul de mecanic care, din fericire, murise. Tractorul luase foc din întâmplare. Miliția l-a anchetat pe primarul erou-agrار, dar pentru că acesta era foarte bâlbâit, nu reușise să explice situația. Milițianul de serviciu, mult prea nerăbdător să primească laudele de a fi oprit o răzmeriță împotriva statului, l-a băgat la închisoare ca trădător de patrie. Nu a apucat judecata, că alți tovarăși s-au săturat ca statul să dețină totul, și s-au revoluționat. Și-au amintit și de tractoristul din închisoare, și l-au scos erou. L-au dus pe brațe în piață și l-au ovaționat. L-au decorat și l-au promovat ca pe un cetățean emblematic pentru urbe. El, bâlbâit, nu a apucat să spună nimic. A încercat, dar nimeni nu

l-a înțeles. În euforia evenimentelor i-au propus să fie primar. Tractoristul a refuzat, dar noii cetățeni nu au avut răbdare să-l asculte. Și a devenit primar erou-agrار.

Aurel își așeza cravata în oglinda din baie, pregătit să intre în slujba orașului. Interviul era programat la ora 10:00, dar ca un candidat serios, avea de gând să fie acolo cu o oră mai devreme. Avea cu el un dosar plin de diplome și proiecte. CV-ul îl depusese cu mai multe zile în urmă la secretariat, dar știa că cele spuse cu cuvinte trebuiau demonstrate cu fapte pentru a fi credibile. Cu emoții și speranțe, Aurel părăsi apartamentul tip vagon al familiei sale, pășind spre un viitor plin de realizări.

În anticamera secretariatului mai rămăsese doar Aurel. Ora 10:00 trecuse demult, iar undeva în depărtare un clopot chema stingher credincioșii la Vecernie. Fusese o zi lungă, plină de nervi și dezamăgiri, dar în sufletul absolventului inginer încă mai rămase o fărâamă de speranță. Comisia de interviuri nu ținuse cont de programările făcute în prealabil. Candidații fuseseră chemați într-o ordine care părea că ține cont de modelul și firma hainelor. Intraseră mai întâi toate doamnele și domnișoarele, de la cele mai tinere până la cele mai experimentate. Asta era de înțeles pentru mintea de gentleman mioritic a lui Aurel. Mai apoi fuseseră chemați tinerii cu nume cunoscute, majoritatea terminându-se în „escu”. Doi candidați, bărbați aflați aproape de pensionare, au fost săriți de către comisie și trimiși la departamentul de salubritate, pe motiv că nu au profilul potrivit unei funcții de decizie. Astfel, în prag de seară, Aurel își aștepta chemarea.

- Aurel Ion!

- Da! spuse tânărul, sărind ca electrocutat la chemarea vocii feminine venite din spatele ușilor de lemn masiv, vopsite grosolan într-un bej spălăcit.

- Pofțiți... luați loc... spuneți...

Biroul în care intrase Aurel era foarte impozant. După arhitectură părea că fusese cândva o cameră de bal, sau un salon boieresc. Tavanul pictat cu tot felul de scene exotice, arcade aparente ornamentate cu motive florale și mobilier din lemn masiv sculptat foarte atent. Doar geamurile termopan scoteau încăperea din istorie, aruncând-o brutal în epoca kitschului nouăzecist.

- Spuneți... vă rog! Ce doriți?

Aurel își reveni din analiza inginerescă a camerei, la auzul vocii feminine care stătea la masa masivă din lemn negru, alături de Primarul erou-agrار și încă o

domnișoară foarte elegantă, care privea fără să clipească în ecranul unui foarte scump telefon.

- Pentru... pentru... inginer... interviu... post de interviu, adică interviul de inginer...

- Păi, hotărâți-vă odată! interveni vocea feminină cu o tonalitate glacială. Pentru post sau pentru interviu?

- Pentru interviul de angajare pentru postul de inginer în Primărie, răspuse hotărât Aurel.

- Așa... spuneți deci, cine vă recomandă?

- Cine? întrebă Aurel cu o uimire în voce. Nimeni! Eu mă recomand, studiile și proiectele la care am muncit în facultate.

- Aha... înțeleg. Un candidat sigur pe el. Primarul erou-agrar zâmbi ușor sarcastic. Doamna din mijloc continuă: Și cum ați aflat despre acest post? De la cine ați auzit despre concurs?

- Din presă, răspuse tânărul.

- Din presă? Am dat noi anunț în presă? Primarul erou-agrar dădu afirmativ din cap. Probabil mi-a scăpat. Să-mi amintesc să nu mai facem de-astea. Prea multă publicitate, prea multă bătaie de cap. Așa, să revenim. Deci nu aveți pe nimeni să vă recomande, nu?

- Nu, așa cum vă spuneam, mă recomandă studiile și proiectele mele.

- Proiecte... aha... văd în CV-ul dumneavoastră că ați absolvit cu nota 10. Impresionant... cât v-a costat?

- Ce anume? întrebă nedumerit absolventul.

- Nota... de la licență... cât costă un 10 azi?

- Păi... nimic... adică nu știu... eu l-am luat pe bune... fără să plătesc...

- Pe bune? Primarul erou-agrar zâmbi din nou. Bine, domnule inginer... sunteți o raritate... și ați absolvit ingineria în patru ani? Să înțeleg că și studiile le-ați făcut tot pe bune?

- Bineînțeles! Cum altfel...

- Cum altfel? Păi uite-așa... dai banii, primești diploma și gata... ești inginer, doctor, avocat... ce vrei tu... sau ce-și doresc părinții.

- Părinții mei sunt oameni simpli, muncitori... nu au bani să-mi plătească studii de acest fel. Am fost student la stat, cu bursă... m-am descurcat singur.

În acel moment, atitudinea doamnei din mijlocul mesei se schimbă radical. Fața ei deveni gravă, venele de gât pe se umflară, iar nările i se deschiseră ca unei foci care simțea un pericol iminent venind spre ea.

- Oameni simpli? Aha... bine băiețică... inginer cu 10 și studii la stat. Ia să vedem cum stai cu realizările... că de laudăroșenie nu duci lipsă... câți prieteni ai pe Facebook?

Aurel era nedumerit de întrebare. Ce treabă are Facebook-ul cu profilul lui de inginer.

- Poftim? Nu cred că am înțeles întrebarea, spuse inginerul.

- Nu ai înțeles? Cam încet la minte pentru un inginer de 10 pe bune... Facebook-ul tău, ai așa ceva... știi ce e ăla?

- Da, sigur, bineînțeles... am profil... da nu înțeleg ce...

- Iar nu înțelegi? Ce e așa greu... te-am întrebat ceva simplu, câți prieteni ai pe Facebook?

- Păi nu știu exact... cred că vreo 400... nu i-am numărat.

- Auzi... că nu i-a numărat... nici nu trebuie, că îi numără ei pentru tine, tu doar trebuie să te uiți... hai că-ți spunem noi.

În acel moment, domnișoara elegantă, care până atunci nu schițase niciun gest, fiind absorbită efectiv de ecranul telefonului mobil își ridică privirea, și aranjându-și ochelarii foarte la modă, spuse:

- E... domnul are 387 de prieteni, și 23 de postări în ultimii trei ani. Impactul profilului este unul foarte scăzut, având foarte puține interacțiuni. Îi place să scrie mai mult decât să folosească emoticoane, și urmărește mai mult pagini neinteresante și plictisitoare...

- Aha... spuse doamna din mijlocul mesei... nasol, nu prea aveți abilități sociale...

- Ba da, am! interveni tânărul... Am foarte mulți prieteni, și am colaborat foarte bine cu toți cei cu care am lucrat! De unde ați dedus că nu am abilități sociale?

- Cum de unde? spuse doamna... De aici... nu ai auzit ce a spus domnișoara referent? 387 de prieteni? Asta numiți dumneavoastră abilități sociale? Și un pagagal care nu face nimic adună în două zile mai mulți prieteni decât dumneavoastră...

- Dar ce treabă au prietenii de pe Facebook cu postul de inginer în Primărie? Că nu înțeleg...

- Ei... nu înțelegi... păcat... că aici dacă nu ești vizibil pe rețele nu ești. Să mergem mai departe... cum stăm cu Instagramul...

- Nu are profil, răspuse domnișoara referent...

- Aha... spuse doamna din mijloc notând ceva în agenda deschisă pe birou. YouTube?

- Nimic...

- Snapchat?

- Nimic...

- Telegram?

- Nu există...

- Aha... deci avem de-a face cu o fantomă...

Aurel asista mut la tot ceea ce se desfășura în fața ochilor lui. Era uluit de modul în care era evaluat. În vremea aceasta Primarul erou-agrar privea pierdut în gol spre tavanul pictat al biroului. Din când în când își mai arunca un ochi spre telefonul de pe masă, ca mai apoi să-și continue survolul prin încăpere.

- Să vedem acum care sunt abilitățile dumneavoastră de lucru... ce metodologie aveți de gând să aplicați la birou în cazul în care veți fi angajat...

- Mă iertați, spuse Aurel trezit din uimirea celor petrecute... la ce vă referiți...

- Mă refer la metodologia pe care o veți aplica la birou... ce veți face în cele opt ore la serviciu?

- Păi... tot ceea ce îmi dictează fișa postului sau ce mă va însărcina superiorul meu să fac. Ținând cont de faptul că voi lucra ca inginer constructor, mă gândesc că voi superviza lucrările de infrastructură ale orașului, sau voi lucra pe proiectele Primăriei dezvoltate pentru oraș...

- Serios? Auzi... un inginer care vrea să construiască... bine domnule... dar ce crezi că este Primăria noastră... dezvoltator imobiliar... firmă de betoane? Ce lucrări de infrastructură ai văzut că se fac în orașul nostru?

- Nu prea am văzut... dar mă gândesc că sunt necesare... drumuri, poduri, școli...

- Lasă-ne dom'le cu de-astea... ce vorbești aici... tu habar nu ai cum funcționează o Primărie... tu crezi că noi avem timp să ne ocupăm cu astfel de treburi...

- Atunci ce trebuie să fac?

- Nimic... răspunsul corect era, nimic. Trebuie să vii la serviciu, să stai opt ore, să semnezi tot felul de proiecte pe hârtie, și apoi să mergi acasă... Orașul acesta se construiește pe dosare în birou, nu pe proiecte în stradă... strada este treaba celor care stau în stradă... noi stăm în birouri și lucrăm dosare... auzi... infrastructură...

- Mă iertați... dar totul mi se pare ireal... glumiți? Mă puneți la încercare cu astfel de întrebări? Chiar nu înțeleg ce se întâmplă...

Doamna din mijloc, privind la ceasul de pe mână, oftă și-și închise agenda de pe birou... Se întoarse spre Primarul erou-agrار, mai apoi spre domnișoara care derula în continuare ecranul telefonului și cu un ton matern spuse:

- Tinere... îți spun sincer ceva... te rog să nu te superi... dar trebuie să auzi adevărul... nu are rost să te mint. Nu ești potrivit pentru acest post. Și îți explic de ce: Nu te recomandă nimeni, te îmbraci ca bunicii tăi, nu ai vizibilitate în mediul on-line, ai făcut școala pe bune, deci gândești prea mult și de unul singur, nu ai cazier, deci nu ești șantajabil, ai prea multe vise, îți dorești proiecte, ceea ce îi poate pune într-o poziție nefavorabilă pe cei din Primărie și peste toate acestea, nu ai părinți cu renume... în concluzie, ești din altă lume...

La auzul acestor cuvinte, lui Aurel i se năruie totul în jur. I se părea că este un punct într-un tablou de Picasso. Totul era cu susul în jos. Se sforță să spună ceva în apărarea lui, dar nimic nu-i veni în minte. Cum ar fi putut să reacționeze la toate cele întâmplate? Ce ar fi putut să mai adauge? Primarul erou-agrار părea

că vrea să intervină, dar se opri înainte de a scoate un sunet. Domnișoara cu mobilul îl privea peste ochelari, în timp ce degetele ei loveau ecranul telefonului. Doamna din mijloc îl privea cu o oarecare compătimire, parcă dorindu-și ca el să nu mai spună nimic. Dar îi veni o idee. Ce mai putea să strice dacă o spunea? Oricum toată această mascaradă era ieșită din tiparele raționalului. Și atunci aruncă porumbelul:

- Am un scor foarte bun la Solitaire...

Toată lumea de la masa din lemn negru sculptat deveni atentă. Până și domnișoara referent își ridică complet privirea, oprindu-se din survolarea mediului virtual.

- Ci..ci...c...ce însssseamnmnă, scscscocor fffffoa...foa...rrrte bun? întrebă Primarul erou-agrار...

- Sunt Maestru de platină, nivel 500. Am un procentaj de 78% table câștigate...

- Nu se poate! spuse domnișoara referent... Dovedește...

Aurel scoase foarte încrezător telefonul din buzunarul interior al sacoului, deschise aplicația instalată și le arătă profilul lui de joc. Nu glumise deloc. Toți cei de la masă priveau extaziați și uimiți în același timp. Părea că au în fața lor un titan, iar ei sunt biete furnici care speră să nu fie strivite. Doamna din mijlocul mesei înghiți în sec de mai multe ori, încercând parcă să spună ceva. Domnișoara referent își aranjă nestingherită fusta foarte scurtă, schimbându-și de mai multe ori poziția picioarelor. Primarul erou-agrار se ridică de la masă, cu un aer foarte solemn, aranjându-și butonii de la manșetele cămășii de firmă, și întinzând mâna spre tânărul inginer, spuse:

- Sussunt ononorarat să vvvvă uuuuurrreerez bububun veninit în Primămăriria nonoasssttră! Vvvă fefefelicicit sinccecer!

Aurel îi acceptă felicitările cu o strângere puternică de mână, văzând emoția sinceră din privirile celor din comisie. Ca o ultimă încercare de a impresiona, știind că nu mai are nimic de pierdut, tânărul inginer din Primărie mai spuse:

- Și, ca să vă mai spun ceva... Știu să conduc și tractorul!

Doamna din mijloc leșină, domnișoara referent scoase un sughiț foarte zgotos, iar Primarul erou-agrار vărsă câteva lacrimi de bucurie. În mintea lui, în care gândurile nu erau bălbăite, se felicita pentru reușita de a angaja un inginer atât de priceput: *Mulțumesc, Doamne, că mi-ai trimis fiul pe care mi l-am dorit dintotdeauna...*

Elena Abrudan în dialog cu Andrea Hedeș

„Simpla pronunțare a cuvântului Cluj are efectul de basm al lui Sesam, deschide-te! Este o marcă”

Elena Abrudan: *Andrea Hedeș conduce revista „Neuma”, fiind în același timp președinte al Asociației Culturale Neuma și secretar general de redacție al revistei „Steaua”. Este editor al volumelor apărute la Editura Neuma. O scurtă privire prin opera realizată până acum dezvăluie aplecarea spre poezie, eseu și proză, unde a încercat atât romanul cât și proza scurtă și poveștile pentru copii. Totuși, unde vă simțiți cu adevărat acasă între aceste genuri?*

Andrea Hedeș: Ține de niște etape de evoluție personală. Astăzi, mă regăsesc în roman.

E.A.: *Când ați început să scrieți și să colaborați la revistele de cultură din Cluj?*

A.H.: Exceptând publicarea unui grupaj de versuri în revista „Echinoc”, în timpul studenției, ca urmare a participării la una din întâlnirile Cenaclului Echinoc, în prezența lui Matei Călinescu și cu care am păstrat o frumoasă legătură, încurajându-mă să merg mai departe pe drumul literaturii, am început să scriu, respectiv să fiu publicată la o revistă clujeană în 2021, odată cu venirea mea la revista „Steaua”. De curând, m-am retras din activitatea de secretar general al revistei „Steaua” din motive care țin de un context personal mai dificil, din păcate.

E.A.: *Sunteți o persoană dinamică, având mai multe roluri: mamă, scriitoare și director al unei reviste de cultură. Cum arată ziua dumneavoastră de lucru?*

A.H.: Ziua mea de lucru are două direcții, una este aceea de mamă, bună parte din timp fiind ocupată cu ceea ce ține de viața și nevoile

unui preadolescent. O altă direcție este cea de scriitor, editor, cronicar, adică citit, scris, redactat, relația cu autorii etc. Nu pot spune că lucrez zi-lumină, pentru că pentru scriitori o bună parte din activitate se desfășoară „în liniștea nopții”.

E.A.: *Vă permiteți pauze, concedii, zile în care să nu scrieți, sau măcar să faceți planuri?*

A.H.: În vacanța de iarnă nu citesc și nu scriu nimic pentru reviste, editură etc. Atunci fie fac orice altceva, fie îmi scriu cărțile.

E.A.: *Dacă ar fi să alegeți dintre cărțile scrise până acum, spre care se îndreaptă argumentele dictate de rațiune și cele sugerate de sentimente?*

A.H.: Spre cele care adună cronici sau eseuri se îndreaptă argumentele dictate de rațiune, spre cărțile de poezie, povestiri, povești sau roman se îndreaptă cele legate de sentimente.

E.A.: *Ce proiecte editoriale aveți acum?*

A.H.: Anul acesta, 2023, urmează să apară un nou roman, *Marea e frumoasă ca tine*. Este o misterioasă poveste de dragoste, desfășurată pe două continente, de la Graz la Hanoi, ridicând întrebări tulburătoare despre viață, credință și iubire, despre ceea ce ne face cu adevărat oameni.

E.A.: *În ce măsură vă sprijină fundația pe care o conduceți (Asociația Culturală Neuma) în activitatea editorială sau în aceea de creator de lumi ficționale?*

A.H.: Atunci când am înființat Editura Neuma, în 2014, am pornit ca un SRL. În timp, cu speranța că statutul de Asociație Culturală va facilita atragerea de fonduri, am înființat Asociația Culturală Neuma împreună cu două prietene. Din păcate, în societatea românească nu s-a născut încă un Mecena, mai ales unul care să susțină literatura și nu sportul.

E.A.: *Conduceți o revistă literară,*

Andrea Hedeș

ați fost o perioadă secretar general de redacție la „Steaua”, colaborați cu reviste literare din Cluj și din țară. Cum vedeți panorama presei culturale românești și care credeți că este viitorul ei?

A.H.: Presa culturală românească are de toate, și reviste de elită și almanahuri. Ține de cei care stabilesc direcția revistei respective să stabilească și standardele acesteia. Cred că va fi un viitor hibrid, adică atât print cât și online, iar evoluția aceasta va urma, firesc, evoluția demografică. Într-un viitor mai îndepărtat, nu știu dacă și cât vor mai scrie tinerii, cât de interesat va fi publicul de fenomenul literar. Astăzi face furori o aplicație care scrie, pe orice temă, poezie, proză, sau lucrare de licență și a luat chiar cu succes câteva examene. Tot un viitor hibrid se întrevede. Probabil scriitorii vor fi tot mai de nișă, iar poveștile de care are nevoie ființa umană vor fi livrate altfel.

E.A.: *Credeți că trecerea de la print la online reprezintă o scădere a calității revistelor sau aduce unele beneficii?*

A.H.: Calitatea e calitate. Scăderea calității vine doar atunci când scad pretențiile celor care conduc publicațiile. Cred că online-ul aduce o mulțime de avantaje și, din punctul meu de vedere, acestea primează asupra print-ului. Sunt costuri mai mici, posibilități mai mari și lipsa unui lanț de distribuție nu mai contează, publicația este accesibilă oriunde pe glob. Din păcate, tot din cauza particularității demografice

de la noi, se merge încă pe varianta mai greoaie, aceea a revistelor tipărite.

E.A.: Există o tendință a scriitorilor de a se grupa în asociații ale scriitorilor, cenacluri, cercuri literare. Credeți că succesul unui scriitor depinde de afilierea la o instituție de cultură sau poate merge singur pe drumul pe care și l-a ales?

A.H.: Singur este aproape imposibil. Chiar având susținerea unei asociații, scriitorii sunt atât de mult împinși în afara cetății, încât e greu să aibă vizibilitatea pe care o merită. Cu mici excepții, pe care publicul le privilegiază binemeritat sau nu, există o întreagă pleiadă de mari scriitori care nu au reușit să iasă din cercul strâmt al inițiatorilor.

E.A.: Sunteți membră a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Să meditam puțin asupra importanței vieții literare instituționalizate. Cum vedeți viața de asociație la Cluj, care sunt beneficiile apartenenței la acest grup de oameni de cultură?

A.H.: Simpla pronunțare a cuvântului Cluj are efectul de basm al lui Sesam, deschide-te! Este o marcă. Avem puține astfel de mărci. Strălucirea și influența acestui cuvânt se reflectă și asupra celui ce îi aparține, într-un fel sau altul, în cazul nostru, ca scriitori ai Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Așa cum se știe, Filiala Cluj este cea mai mare din țară, după București, are unele din cele mai mari nume ale literaturii noastre contemporane, este, cred, cea mai activă, cu proiecte de amploare și tradiție. Fără o direcție, fără o instituție care să stabilească un etalon, totul ar fi... o apă și-un pământ... ori e nevoie de structură.

E.A.: Gândindu-ne la colegii de Filială și la alții pe care-i cunoaștem, credeți că există un specific al scriitorilor clujeni, sau ardeleni? S-a scris despre asta.

A.H.: Da, sigur că da. Pe lângă ce s-a scris, este și un proiect al meu care poate ar aduce ceva în plus în această direcție, de aceea aș prefera să nu detaliez prea mult acum. Sunt o superstițioasă...

E.A.: Trăim o perioadă complexă cu provocări și schimbări rapide care pretind o poziționare a indivizilor față de trecut și mai ales față de viitor.

Credeți că este necesară implicarea socială și politică activă a omului de cultură, a scriitorului?

A.H.: Sigur că da, iar această implicare are loc, dar după posibilități. Omului de cultură nu i se pun la dispoziție platformele de care au parte, de exemplu, toți cei care își dau cu părerea, de obicei burlesc, la televizor, iar în privința folosirii social media ca o portavoce, omul de cultură este, în acest domeniu, analfabet funcțional, ori i se pare sub demnitatea lui să apeleze la ele. Totuși Papa, capete încoronate, președinți, oameni de cultură din alte țări, o fac.

E.A.: Întotdeauna, în orice epocă și în orice spațiu cultural există oameni providențiali pentru destinul unei anumite culturi. Puteți să menționați câțiva scriitori care au modelat evoluția culturii române, după 1990?

A.H.: Voi omite, desigur, destule nume, *errare humanum est...* Aș menționa, cu voia dumneavoastră, oameni din diferite domenii, care au modelat evoluția culturii române după 1990. Nicolae Manolescu a ținut laolaltă acest organism care este Uniunea Scriitorilor din România, cu programe, cu proiecte, într-una din cele mai tulburi perioade ale istoriei noastre moderne, perioadă în care alte uniuni din țări vecine s-au tot micșorat ca semnificație, ca importanță. Eugen Simion, la Academie. Ioan-Aurel Pop, ca rector al UBB și, mai apoi, ca Președinte al Academiei Române. Mihai Măniuțiu și Tompa Gábor în teatru, în lumea cinematografilei, deși, personal, nu rezonoz cu succesele internaționale ale cinematografilei românești, aceasta a ajuns să fie apreciată la cele mai prestigioase festivaluri de film ale lumii. Acum, probabil voi irita anumite sensibilități, dar dacă ne gândim că muzica rock a fost, la timpul său, disprețuită, interzisă, considerată scandaloasă, iar acum e intrată în categoria clasicului, a devenit chiar de nișă, ceva pentru connaisseurs, cred că muzica și întregul fenomen reprezentat de Untold este o marcă culturală românească. Dintre scriitori, într-o înșiruire subiectivă și incomple-

tă, i-aș aminti pe Ana Blandiana, Mircea Cărtărescu, Gabriel Chifu, Ion Mureșan.

E.A.: Se scrie multă literatură, există și tineri care pornesc pe acest drum, încearcă să-și facă loc într-o lume exigentă și elitistă, dacă e să spunem adevărul. Puteți să alegeți trei cărți care v-au impresionat, care v-au plăcut sau pe care le considerați importante pentru viața literară clujeană?

A.H.: Este foarte greu, acesta este adevărul și e bine să nu ezităm să îl spunem. Literatură tânără memorabilă nu pot spune că am întâlnit, doar promițătoare. Rămâne ca acești tineri să confirme, dacă nu vor abandona între timp acest drum spinos și puțin ofertant, ori dacă nu vor fi trădați de anumiți demoni precum Ego-ul, Autosuficiența și alții asemeni lor sau de micul cerc de aplaudaci care se învâрте în jurul unor wannabe. Menționez și că nu mă feresc de cuvinte străine, nu mă fragilizează teama că limba noastră se va îmbolnăvi în vreun fel de prin vecinătăți...

E.A.: Puteți să ne vorbiți de o experiență de viață, sau o întâlnire literară care v-a marcat profund și poate v-a modelat destinul de scriitoare?

A.H.: Sigur, e vorba de Anca Ursa și Matei Călinescu, pe care i-am întâlnit într-un moment de cotitură, de incertitudini și îndoieli, cum îi stă bine scriitorului, și care, de la înălțimea catedrei și de la înălțimea prestigiului, nu au ezitat să mă încurajeze și chiar să mă îndrume. Dacă acest lucru nu se întâmpla, nu aș mai fi continuat pe acest drum. A fost mai apoi Dan Cristea care a acceptat, încă din 2010, să am o rubrică de cronică literară la revista „Luceafărul”, lucru care a contat, desigur, foarte mult în evoluția mea ulterioară.

E.A.: Dacă vreți să mai adăugați ceva, care să vă reprezinte ca scriitor clujean?

A.H.: Sunt, de facto, un scriitor clujean, dar m-am lansat și afirmat la Bistrița și București. Cumva, distanța a permis o privire mai empatică asupra mea, privire sub care am putut crește și, îndrăznesc să spun, înflori.

E.A.: Vă mulțumesc!

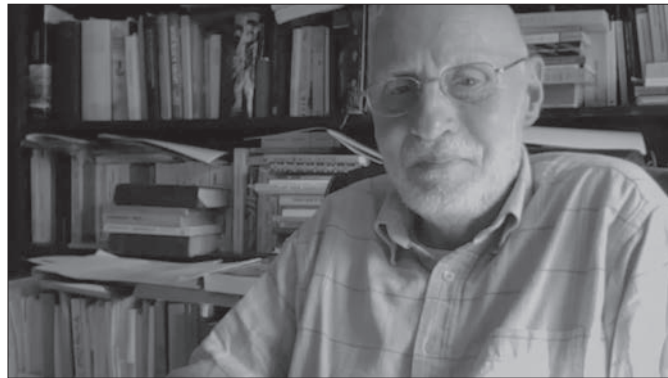
Alexandru-
Bogdan KÜRTI

Miskolczy Ambrus: „O controversă cu sau fără sens?”

Ca urmare a publicării articolului semnat de Mircea Popa, „Miskolczy Ambrus și activitatea sa pe teren românomaghiar” în revista „Caiete Silvane”, nr. 216/ianuarie 2023, istoricul maghiar de origine transilvăneană Miskolczy Ambrus ne-a acordat un interviu.

Rep.: Care este rolul catedrei de limba și literatura română de la Universitatea „Eötvös Loránd” din Budapesta?

A.M.: Rolul Catedrei este, înainte de toate, cunoașterea reciprocă maghiaro-română. În anul de grație 1998, când Emil Constantinescu era președintele țării, s-a organizat o mare reuniune a profesorilor de la catedrele de română de pretutindeni. Catedra de la Budapesta nu era nici ea o excepție, activitatea sa încadrându-se în această mare orchestră a catedrelor de română, unde fiecare dintre ele are o individualitate aparte sau dacă vreți o soartă individuală. Când am sărbătorit 150 de ani de existență a Catedrei, am organizat o conferință împreună cu Secția Română a Comisiei Mixte a Istoricilor Români și Maghiari. În urma conferinței am editat un volum sub un titlu care vorbește de la sine, *Inter Scyllam et Charybdim*. Volumul este accesibil și pe internet, pe site-ul Academiei Maghiare.¹ Aș dori totuși să adaug un element nou la un incident amuzant menționat și în volumul amintit. E vorba despre un articol apărut în revista *Vatra românească* din anotimpul speranțelor.² Autorul articolului a fost lectorul oficial la Catedra noastră, trimis de autoritățile respective ale epocii de aur. Dat fiind faptul că prezența dânsului a devenit din ce în ce mai penibilă, m-am debarasat de el. Vai, ce crimă! Am povestit ambasadorului român de atunci că individul respectiv nu e în stare să scrie un articol pentru volumul nostru privind viața și opera lui Eminescu. Reticența lectorului nostru se explica prin faptul că intelectualii români aflați atunci în exil au contribuit masiv la volumul respectiv. În schimb, din cauza pasivității tovarășului lector nu i-am ridicat salariul. În articolul din *Vatra Românească* astfel am devenit păcătosul care a transformat Catedra de Filologie Română într-un de vârf de lance al neorevizionismului maghiar, și *noch dazu* am și avut doi „mercenari” la catedră. Unul era Gelu Păteanu, care imediat s-a dus la biserică și a făcut o mică donație pentru un nou produs acultural de acest gen. Iar celălalt, noul lector de atunci, Victor Iancu, s-a dus la spital, ceea ce nu am înțeles fiindcă omul mereu și mereu l-a înjurat pe

Iliescu (se poate că pleava era mai periculoasă decât un președinte constituțional). În orice caz, Catedra a profitat din acest atac injurios: am cerut atunci decanului facultății prelungirea contractului temporar al lui Păteanu, care s-a și prelungit *ad infinitum*. Astfel a ajuns la catedra noastră un adevărat om de cultură. Păteanu a tradus din literatura maghiară o duzină de cărți. Printre altele *Iszony* a lui Németh László sub titlul *Repulsivitate*. Când mi-a semnalat acest titlu, reflexul meu a fost următorul: „Ai verificat teza lui Lukács György!” Răspunsul: „Da, voit! Și cartea s-a consumat în 200 de mii de exemplare!” Ca să fiu mai clar: Lukács l-a învinuit pe Németh de antisovietism, fiindcă marele gânditor marxist a detectat în eroina romanului simbolul Ungariei, pentru că ea l-a ucis pe soțul său care a vrut să o forțeze la un act sexual unilateral. Iată una din amintirile mele din timpurile postcomunismului multilateral dezvoltat, trezită de o critică imposibilă, scrisă de un strigoii în pijama care ne-a oferit o mostră mai mult sau mai puțin monstruoasă din arsenalul atavismului său activ. Dar să lăsăm dracului argumentul *ad hominem*. Pentru mine mai importantă este evocarea plăcerilor intelectuale trăite de-a lungul anilor de creație.

Care au fost principalele acțiuni de cunoaștere reciprocă maghiaro-română, organizate de Secția de Filologie Română a Universității „Eötvös Loránd”, în mandatul dvs. de șef de catedră?

Înainte de toate aș dori să vorbesc despre ceea ce mă fascinează în cultura română. Este vorba despre un lucru simplu, dar cu atât mai valoros: pluralismul. E vorba și de o anumită bipolaritate. Pe de o parte avem de a face cu o elită intelectuală a cărei operă se înscrie în cel mai valoros registru al culturii europene. La polul opus însă se găsește un autohtonism mize-

rabil, și se înțelege de la sine că o vastă majoritate se situează pe scala largă între cele două poluri. Nicolae Iorga a reușit să sintetizeze aceste două extremități. Scriind pentru omul de masă nu s-a reținut să folosească următoarele cuvinte: „Ce fac eu cu adevărul istoric dacă e vorba de țara mea.”³ Dar în același timp Iorga s-a ridicat deasupra maselor printr-o profesiune de credință, demnă și de un Marc Bloch. Iorga: „Aș fi vrut, din partea mea, că am mai mult talent «poetic» pentru a fi mai aproape de adevăr.”⁴ Bloch: „Să ne ferim de a sustrage poezia din știința noastră.”⁵ Am și scos la Catedră un mic volum cu scrierile cele mai importante ale lui Iorga privind relațiile maghiaro-române.⁶

Odată, în anii '80, l-am vizitat pe Henri H. Stahl, care era un adevărat polihistor. El îi înjura reprobabil cu vehemență pe istoricii fasciști, care l-au instrumentalizat pe Iorga într-un mod meschin, deși temele cu care s-a ocupat Iorga (viața cotidiană, sociologia societății românești etc.) erau o adevărată sursă de inspirație și pentru Stahl. Volumul de memorii al lui Stahl este o perlă a literaturii memorialistice române, și nu numai. Un alt volum al lui Stahl, *Eseuri critice* este, pe de o parte, un model de polemică savantă, iar pe de altă parte și un bilanț al unei opere ciuntite de istorie. Când eram redactor la o editură din Ungaria am militat degeaba pentru editarea în maghiară a unui volum de studii alese din opera lui Stahl. În schimb, când am devenit șeful Catedrei de Română, am reușit să scoatem acest volum care a stârnit o anumită atenție și din partea intelectualității române.⁷ Tot în cadrul Catedrei am editat și scrierile lui Moses Gaster care a cultivat o viziune cvasi antropologică asupra culturii populare române. Din arhiva sa personală am publicat scrisorile sale către tatăl său. Această corespondență este un adevărat duel intelectual între tată și fiu din cauza problemei emancipării evreilor din România regală.⁸

În serialul Catedrei am editat un fragment dintr-un lung articol al lui Gh. I. Brătianu. Articolul respectiv a fost publicat prima dată la Paris, și ilustrează un anumit consens istoriografic româno-maghiar în ceea ce privește rolul de transfer al Transilvaniei în istoria noastră comună.⁹ Un consens apărut spontan și foarte repede dat uitării. În acest articol, Brătianu a ajuns la niște concluzii care erau formulate și de către unii istorici maghiari, fără să cunoască însă Brătianu aceste lucrări maghiare. Conform acestei teze comune, descoperită pe căi diferite, formele de organizare statale bazate pe sistemul stărilor au fost transmise spre voievodatele române prin intermediul Principatului Ardealului. La acest volum a contribuit și Paul Cernovodeanu, cu o exegeză savantă privind însemnătatea lui Brătianu în istoriografia românească.

Un alt mare merit al Catedrei noastre (cel puțin în viziunea mea) este traducerea în maghiară a cărții lui Lucian Boia, *Mit și istorie...* Eu am asigurat numai

fondurile necesare pentru un traducător și prieten al nostru. Și azi îl consider pe Boia spiritul cel mai inovativ al istoriografiei contemporane. El a avut norocul de a converti experiențele sale într-un dialog fertil cu trecutul, prezentul și viitorul. Nu e întâmplător că a devenit ținta pedantismului sclerotic. Succesele intelectuale și reușitele stilistice sunt totdeauna provocatoare pentru mediocritate. După părerea mea, cărțile sale, despre care am scris o duzină de recenzii, formează o adevărată oază în marele deșert al urâtului istoriografic (Urâtul, cum spunea Cioran, este formula cea mai adecvată pentru expresia plictiseli).

Care sunt principalele dvs. repere din activitatea pe teren româno-maghiar?

Repere – este un cuvânt polisemic și provine din franceză. În română are următoarele sinonime: indicator, jalon, semn; în franceză: référence, indication, indice, norme, valeur, système de valeurs. Deci cu bunul meu simț de tip țărănesc am ajuns la concluzia că principalele repere din activitatea mea sunt cărțile publicate de mine. În scrierea acestor cărți m-am ținut (ca de un fel de reper) de un proverb românesc despre căsătoria fericită: *Cuiul ține casa!* Aplicând acest proverb la scrierea lucrărilor mele am avut în vedere ideea conform căreia construcțiile istoriografice trebuie să se bazeze totdeauna pe date sigure, verificabile și nu pe dogme pseudoistoriografice.

După Iorga orice fițuică păstrată poate să fie valoroasă. O astfel de fițuică este proclamația complotului din Țara Românească din 1840, publicată de mine și rămasă și azi total necunoscută din istoriografia română.¹⁰ La fel de necunoscute au fost și sunt acele conscripții ardeleni din secolul al XVIII-lea, din care se pot reconstrui cel mai bine tendințele demografice ale principatului.¹¹ O altă soartă au avut protocoalele sinodului de la Chișineu-Criș din 1849, a căror publicare mi-a adus prietenia lui Nicolae Bocșan, unul dintre ultimii mohicani care respectau/respectă sursele primare.¹²

Dar nu trebuie să uităm nici faptul că în majoritatea cazurilor sursele sunt făcute doar pentru a ne induce în eroare. Deci dialogul nostru cu istoria nu se termină niciodată. De aici și crizele noastre de orientare când o temă nu îți aduce nicio plăcere și ai nevoie de o alta, dar nu știi să alegi. În astfel de momente se ivește câte un idiot util care îți dă niște jaloane. Unul dintre amicii mei de la Ambasada Română din Budapesta, trecând dintr-odată printr-o adevărată schimbare la față într-un stil mai mult sau mai puțin diplomatic mi-a comunicat următorul verdict: a sosit timpul să fi nimic pentru că istoria nu se mai scrie așa cum ați scris voi în *Istoria Transilvaniei*. De altfel, nu s-a scris nicio recenzie serioasă din partea istoricilor români despre această lucrare, în ciuda faptului că varianta prescurtată a celor trei volume a apărut și în limbi străine (engleză, franceză, germană). Ieșit din Ambasadă s-a născut proiectul meu mioritic din care au ieșit două

cărți. Una tratează nașterea miturilor est-europene făurite de Jules Michelet și felul cum a fost influențat istoricul francez de dialogul maghiaro-român din anii 1850.¹³ Cealaltă monografie tratează discursul mioritic de la începuturi până azi, o oglindă fidelă a istoriei ideilor și mentalităților.¹⁴ Între timp am aflat că această baladă a fost scoasă din manualele românești, și nu se mai predă în școli. La acest demers „pedagogic”, puteți să citiți pe internet reacția mea, care a vrut să fie un epitaf pe mormântul baladei respective.¹⁵ Continuând totodată și cercetările mele referitoare la Michelet, am editat cursurile lui ținute la Collège de France.¹⁶ „Necrologistul” recenzent al meu prins de vârtejul postrevoluționar scrie următoarele despre aceste cursuri: „Lecțiile lui erau, ca să zicem așa, un fel de laborator al ideilor democrate și umanitare, o anticameră a revoltei și ridicării la luptă, de pregătire a tineretului pentru acțiunile lui din anul 1848, un fel de preludiv ideologic al revoluției pașoptiste...” Miza însă, după părerea mea, era alta: cum să faci o revoluție fără revoluție, adică cum să eviți o dictatură de tip iacobin? Pentru Michelet tineretul ar fi format un tampon între burghezie și proletariat – așa cum a povestit acest scop camuflat soției lui Quinet, Hermione Asachi, care a notat cele povestite în jurnalul ei inedit. Reproșul privind nefolosirea scrierilor lui Breazu e un gest anodin din partea unui recenzent superficial care astfel face impresia omniștiinței. *Vieux jeu* – cum spune francezul. Breazu e prezent în monografia mea despre Michelet. Esențialul nu e bibliografic ci ideatic. De aceea nu e fără interes o comparație, și dacă superficială, între ciornele Maestrului și cuvinte rostite. În ciorna unei lecții oratorul a prevăzut un elogiu scurt la adresa Istoriei. Ajuns la sală, el a schimbat sensul confesiunii exclamând că această catedră de la Collège de France e locul convenit pentru a-ți bate joc de istorie. Sarcasmul era și e încă legitim. Lupta de clasă din 1848 a adus surprize zguduitoare și pentru Michelet, și până la urmă eșecul total al revoluției. În astfel de condiții nu ne rămân alte repere decât sarcasmul și ironia. De aici și admirația mea față de I. Budai-Deleanu, Caragiale și Cioran. Astfel că am scris și despre ei câte o carte.¹⁷ Din păcate, așa cum am auzit, și *Țiganiada* a fost scoasă din programa școlară, deși este actuală și astăzi. Opera lui Budai-Deleanu prezintă paralelisme frapante chiar și cu opera lui Mozart, *Flautul fermecat*. Bătăia anarhică, dar bine structurată din punct de vedere narativ, cu care se termină discuția despre constituția țiganilor evocă câteva momente penibile din istoria meleagurilor noastre, de aceea majoritatea exegeților le-au trecut cu vederea. Complexitatea comediilor lui Caragiale rămâne valabilă și astăzi mai ales dacă le citim din perspectiva scrierilor lui René Girard. Nu neg că titlul cărții mele despre „lunga adolescență a lui Cioran” e prea sarcastic, în schimb conținutul ei este respectuos față de acest gânditor, care nu s-a sfiit să mărturisească trecutul său fascist

și legionar. De altfel, *Schimbarea la față*, ca un manual al revoluției fasciste, excelează în literatura de acest gen și corespunde cerinței cioraniene: o carte bună se autonimizește. Mărturisirile lui sună puțin frivol dar sunt un exercițiu de sinceritate față de tăcerea confrăților săi: Heidegger, Jünger, Céline, Schmitt. Și dacă tot m-am ocupat cu Cioran am scris și două volume despre istoria Gărzii de Fier, care este într-adevăr o istorie criminală, și de aceea instructivă.¹⁸ După aceste demersuri, m-am orientat spre lumea lui Bartók, despre care, pornind de la *Cantata profana*, am scris o monografie.¹⁹ Un fel de rezumat din ea a fost publicat și în traducere românească în volumul omagial al profesorului Paul Cornea.²⁰

Nu știu dacă credințele populare din trecut ne oferă mai multă hilaritate decât superstițiile ideologice contemporane. Un posibil răspuns se găsește în cartea mea pe această temă.²¹

La Catedra de filologie română din Budapesta există o lungă tradiție a preocupărilor filologice. În această tradiție se înscrie un intermezzo interesant în istoria literaturii didactice românești al cărei erou a fost Simeon Magyar cu soarta sa tragică.²²

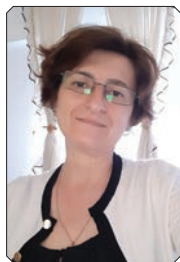
După aceste rătăcirii, hai să ne întoarcem la ale noastre.

Pe scurt, ce subiecte tratați în volumul „A román középkor időszerű kérdései. Régi-új viták és közéletések”. Va fi tradus în limba română volumul respectiv?

Întrebarea include o aluzie la elucubrațiile „necrologistului” recenzent al meu. Să-i dăm cuvântul. Primul subiect „ar fi acela legat de formarea națiunii noastre, și, deși nu ni se spune nimic despre teoria imigraționistă susținută de maghiari, suntem convinși că în acest caz nici Miskolczy nu mută lucrurile din loc.”

E adevărat, nu am mutat lucrurile din loc. Lucrurile *semper mutant*, iar eu am trecut în revistă controversele privind formarea poporului și nu a națiunii române civice, care s-a constituit doar în secolul al XIX-lea. În 1955, Iorgu Iordan a ținut la Budapesta, la Institutul de Lingvistică al Academiei Maghiare, o conferință despre formarea limbii române. Pe marginea acestei conferințe, Tamás Lajos, șeful de atunci al Catedrei noastre a spus următoarele: „în privința formării limbii române fiecare savant își are teoria sa proprie.” (Lingua facit gentem!) „Unde sunt cei ce nu mai sunt” (N. Crainic), unde sunt azi savanții de genul lui O. Densusianu, Philippide, Pușcariu, R. Rosetti, Al. Rosetti, Emil Petrovici? Despre concepțiile lor am scris mai mult de 20 de pagini. „*Dimpotrivă*, – sună verdictul – așa cum stăruie el [adică eu] asupra teoriei «dacopatiei», situația are tendința de a intra în impas, într-un domeniu în care nu numai românii, dar și estonii și lituanienii au făcut mari pași înainte.” Fraza e cam confuză și puțin misterioasă.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Pontonul cu stele

Corina VLĂDOIU

La marginea pontonului priveam tăcută peste luciul apei care nu-și clintea nicio undă. Noaptea se lăsase grea peste munții din depărtare, de la capătul lacului și peste mine. O ceață densă și alburie cuprindea în valuri ca o eșarfă destrămată culorile toamnei. Îmi era frig... Îl simțeam prin piele cum îmi strânge oasele ca într-o chingă de fier. O pală de vânt care-mi șfichiuia obraji mi-a luat pe sus pălăria, într-un vârtej și a așezat-o apoi lin pe suprafața apei încremenite. Plutea precum o frunză arămie, undeva la vreo trei metri în fața mea. Nici măcar nu am avut când să fac vreun gest ca să o păstrez pe cap. Acum o priveam cum se îndepărtează lent. Fusesse pălăria mea preferată. O promisem cu ceva vreme în urmă de la el. Avea gusturi, mă cunoștea atât de bine, știa ce-mi place și ce mi se potrivește, mai bine și decât mine. O ploaie mărunță m-a oprit în a mai visa cu ochii deschiși, lăsând amintirile să mai aștepte. M-am întors parcurgând încet pontonul. Am mers cu precauție. Alunecam de la o mângă cleioasă care devenea și mai periculoasă în combinație cu picăturile de ploaie. Călcam cu pași mărunți pe bucățile de lemn pe care mai mult le ghi-ceam decât le vedeam. Bocancii îmi păreau grei ca niște bucăți mari de beton pe care le târâiam după mine. Ceața lăptoasă ajunsese și pe malul ăsta. Mi-am strâns la piept haina, în timp ce vântul încerca să mă zboare și pe mine, așa cum făcuse și cu pălăria. Fruntea și tâmplele mă dureau îngrozitor de la frig și de la ploaia care se întetea șuietător. Cabana era la câțiva pași. Frunzele căpătaseră un luciu de parcă ar fi fost date cu zahăr caramelizat și alunecau îngrozitor. Pământul se înmuiase și devenise lipicios. Foșneau brazii ca niște moșnegi cangrenați la baza pădurii arămii de stejar. Un vuiet venea dinspre munte. Mi se făcuse pielea ca de găină de la frig și umezeală și acum de la glasul huruit al muntelui care parcă se rostogolea peste pădure spre mine. Am intrat în cabană, cu inima bătându-mi necontrolat. O simțeam în gât, nu mai puteam respira, mi se încețoșa vederea și-mi lăcrimau ochii. Era cald. Noroc că prietenii cu care venisem se ocupaseră de aspectele astea legate de confort. Făcuseră focul în șemineu. Știam că organizaseră ieșirea asta pentru mine, ca să uit, să mă detașez de evenimentele care năvăliseră ca un taifun în ultima vreme. Încercasem să mă împotrivesc, dar nu avusesem cum să-i conving. Mă luaseră mai mult cu forța. Andra, cea mai bună prietenă a mea, îmi făcuse bagajul. Eu o urmărisem din vârful patului, inertă. La final mă determinase să mă îmbrac, bătând din palme: *hai, hai, nu*

mai sta, îmbracă-te, băieții nu așteaptă după noi toată ziua! Ia blugii și puloverul ăsta, haina, pălăria și bocancii, până cobor eu să duc la mașină bagajele. Vezi că ți-am lăsat și o pereche de șosete groase pe scaun și un fular. Hai, mișcă-ți aripile! mi-a mai aruncat în timp ce se îndrepta spre ieșire. Mă îmbrăcasem în silă și coborâsem și eu. Plecasem și ajunsesem aici. Fusesem și anul trecut. Cu el... tot ce ating acum, a fost atins de el. Cabana asta era a lui. Este a lui. Rămâne a lui, chiar dacă mi-a lăsat-o mie prin testament, fără să-i fi cerut ceva (mi-a lăsat aproape totul: casă, mașină, amintiri, bucurii, dureri, îmbrățișări pierdute, lacrimi multe, zâmbete chircite de dor și un suflet atât de gol că uneori mi-e teamă să nu cad în el că nu mă mai scoate nici dracu')... Mi-am dat haina jos în livingul parfumat de aroma cafelei. Era udă și grea ca o povară. Mi-am scos și bocancii și i-am așezat lângă șemineu. Mi-am luat o pereche de papuci cu ursuleți. Aceiași papuci pe care îi promisem tot de la el și care-mi aminteau de o altă dată alături de el. Era atât de prezent încât orice aș fi făcut era imposibil să nu-mi amintească de el, ba un obiect, ba un cuvânt, ba un loc... era de neconceput să-l las acolo unde plecase. Mi-am scuturat pletele ca un câțel și picături de apă s-au împrăștiat pe podea. Am zâmbit forțat celor de față, lui Marcus, Andrei, lui

Mircea, lui Miky și Iulianei și am pornit pe scări spre camera mea de la etaj. Trebuia să mă schimb, îmi era frig și în plus simțeam nevoia să mă adun puțin, eram vrașiștea, nu voiam să-i indispun pe toți cu starea mea de rahat. Pe scări m-am intersectat cu Cristian și Mussi care coborau cu niște pachete destul de mari. M-am ferit din calea lor, lipindu-mă de perete. Mi-am continuat drumul. Am ajuns în capul scărilor de lemn care scârțâiau enervant și am ieșit afară pe verandă. Nu era iluminată. Afară ceața lăsa fuioare lungi pe crengile îngreunate de chiciură. Ploaia se transformase în gheață. Se răcise și mai mult. Simțeam în nări aerul ascuțit de tăria frigului ce-mi pătrundea până în creier. Ametisem. Din când în când se auzea o cucuvea și undeva departe ecoul unui urlet prelung al vreunui lup singuratic. Am băjbăit prin întuneric și mai mult am ghicit camera. Am atins lemnul umed și ușa s-a deschis cu un țipăt scurt. Aproape că mi-a fost smulsă din mână de un curent de aer, rece ca gheața. Venise iarna... Am intrat tot pipăind ca să găesc întreruptorul. L-am apăsat și lumina m-a orbit. Am închis ochii și i-am deschis apoi treptat. Camera mea, camera noastră era la fel cum o lăsasem. Bagajul meu, făcut de Andra, zăcea în mijlocul camerei. Era singurul lucru care făcea notă discordantă cu restul. M-am așezat pe pat cu greu. Mirosul lui nu dispăruse, parfumul lui era acolo, în fotografia înrămată de pe noptieră, în lenjeria de pat, în perdele, în mobile, în aer, în mine... m-am luat în brațe și lacrimile au început să-mi curgă pe obrajii înghețați. Cât mi-aș fi dorit să fie aici cu mine! De-adevăratelea! Am plâns, m-am lăsat să plâng. Nu plânsesem nici atunci când plecase, nu putusem, eram pietrificată. M-am liniștit treptat și parcă mă simțeam mai ușoară. Aveam nevoie de o baie fierbinte să mă încălzesc. Am aruncat hainele și goală am intrat în cabina de duș. M-am răsfățat, am lăsat apa fierbinte să-mi înmoaie pielea mai bine de o jumătate de oră și poate aș mai fi stat dacă la ușa nu aș fi auzit bătăi repetate. Mi-am luat un halat, mi-am înfășurat părul într-un prosop și m-am îndreptat spre ușa. Era Iuliana. Venise să mă cheme să cinăm. Pregătiseră ei masa. I-am spus că voi coborî cât pot de repede. S-a uitat la mine prelung: *Ai nevoie de ceva? Te pot ajuta cumva?* Am dat din cap în semn de negație. Nu, nu aveam nevoie de nimic de la nimeni. Îmi doream ca el să fie acolo cu mine, nimeni altcineva. Iuliana a plecat și eu am închis ușa. Afară se pornise urgia: ningea sticlos și bătea un vânt fioros care împrăștia peste tot fuioarele de fulgi mari și deși. Se așternuseră și pe brâul din lemn și pe podina holului. Aveam impresia că neaua voia să acapareze și cabana și pe noi, locatarii. Mi-am uscat părul, m-am îmbrăcat repede și tocmai când voiam să ies pe ușa, am auzit din nou o bătaie scurtă și trei prelungi. Am rămas înțepenită. Era semnalul pe care el mi-l dădea de fiecare dată când venea acasă. Nu puteam face nicio mișcare. Poate aveam halucinații eu. S-au auzit din nou aceleași su-

nete. *Doamne! nu putea fi el, nu avea cum!* mi-am zis. M-am dat un pas în spate, am tras aer în piept și m-am dus spre ușă: *fie ce-o fi!* Am apăsat pe clanța de la ușa și s-a izbit de perete, împinsă de un curent de aer adus de vântul disperat care parcă scăpase din hățurile lui Eol. Am închis repede. Brrrr! Mi-a înghețat sângele în vene, deși obrajii îmi ardeau și tâmplele îmi zvâcneau. Emoția revederii lui, chiar dacă știam că era imposibilă, m-a destabilizat. M-am așezat pe fotoliu, nu trebuia să leșin. Mi-am revenit treptat și m-am ridicat, trebuia să cobor. De data asta mi-am luat lanterna și am pornit după dâra de lumină. Am ajuns în living tocmai când Iuliana voia să vină din nou după mine. Erau toți așezați în jurul mesei de lemn, vorbeau veseli. Când m-au văzut pe mine s-au oprit. Nu era cinstit ca ei să fie așa însuflețiți și eu să le stric bucuria de a fi împreună. *De ce v-ați oprit? Nu vreau să retrăiesc un priveghi... A fost suficient unul! Vă rog, în amintirea lui, să ne bucurăm că suntem aici, împreună!* Nu știu de unde mi-au venit cuvintele astea pentru că nu le-am simțit efectiv ca fiind ale mele. Le-am spus dintr-un automatism, parcă mi le dictase cineva. În mine era o luptă între ce ar fi putut fi și ce rămăsese în lipsa lui. Simțeam un hău care nu putea fi umplut de nimic și nimeni. Am zâmbit și m-am alăturat lor. Am cinat într-o atmosferă liniștită. Am jucat bine rolul de gazdă, am vorbit despre una, despre alta, fără să las impresia că gândul meu era în altă parte. Am strâns de pe masă, am spălat vasele și apoi ne-am strâns cu toții în jurul șemineului. Am băut câte un pahar cu vin și ne-am amintit că viața e frumoasă cu toate experiențele ei. Am vorbit și despre el, fiecare cum și-l amintea: un om bun, blând, darnic, inteligent, uneori extravagant, alteori nu. Fiecare îl iubeam așa cum fusese, așa cum îl cunoscusem. Se apropia de miezul nopții. Am decis să mergem la somn. Fusese un drum lung și greu, iar seara încărcată de amintiri dureroase. Mi-am luat o portocală și am pornit spre camera mea. La etaj mai erau încă patru camere. Am urcat cu toții. Doar eu dormeam singură. Camera fusese a mea și a lui. Un fel de cameră matrimonială. Așa fusese gândită, cu un pat mare în care să ne lăfăim și să ne iubim. Celelalte camere erau mai înghesuite, cu două paturi sau trei, astfel încât să avem unde să-i găzduim pe prietenii noștri. Ne-am spus noapte bună și liniștea s-a așternut peste cabană. Vântul se oprise, dar ninsoarea se întetșise. M-am schimbat în pijamale și m-am băgat în patul în care nu mai dormisem de când el plecase. Definitiv! Patul era rece, lenjeria era rece. Eu eram rece. Cu greu m-am încălzit. Mi-am pus și niște ciorapi groși și mi-am luat un hanorac peste pijama. M-am cuibărit înapoi și mi-am curățat portocala. Dintr-odată mirosul m-a dus înapoi în timp, într-un timp în care el îmi decojea portocale și mi le pune pe farfuri-oară. Mi le aducea în pat și bucățică după bucățică mi le băga în gură ca unui copil. De fiecare dată. Apoi ne iubeam. Un nod mi s-a pus din nou în gât. Am luat la

întâmplare o carte de pe noptieră și am început să citesc exact acolo unde găsisem semnul de carte. Cu greu mă concentram asupra lecturii, gândurile mele rămăseseră pradă trecutului, oricât aș fi încercat să-mi distrag atenția cu tot felul de lucruri. Am pus cartea lângă mine și am observat că undeva mai spre final era o foaie îndoită. Am deschis acolo și între file era un plic. Am rămas puțin surprinsă. Nu scria nimic pe plic. Nu era lipit. L-am deschis și am descoperit câteva foi acoperite cu scrisul lui de mână pe care îl cunoșteam atât de bine, acum puțin prea apăsător de la chinul de a ține pixul, cu forța lui diminuată din cauza durerilor. Am tras aer în piept și am început să citesc. După primele rânduri m-am oprit. Nu puteam să mă concentrez asupra ceea ce era scris. Mi-am șters ochii încețoșați de lacrimi, mi-am pus din nou ochelarii și am reluat lectura, urmărind cu atenție fiecare literă, fiecare cuvânt, adunate într-un scris îngreunat de boală: *Azi e joi, 1 decembrie. Vreau să-ți scriu câteva rânduri, iubirea mea. Mă doare mâna, mă doare inima, mă dor și firele de păr din cap, dar nu despre durerea asta a mea vreau să-ți vorbesc, ci despre o altă durere mult mai adâncă și de care nu voi scăpa nici dincolo: nu te pot ține în brațe, nu ești aici, nu mă poți vedea, nu te pot săruta și asta doare cel mai mult, mă usucă pe interior. Știi că nu voi mai putea să-ți spun față în față ce simt și tocmai de asta am ales să-ți scriu. Vei găsi tu cartea la un moment dat și atunci vei citi pe îndelete, după ce va fi trecut jalea. Așa am simțit... în mișcarea asta de vertij pe care o am de zile bune, vocea lui Dan, a muribundului de lângă patul meu, e ca un fundal al corului îngerilor ce mă/ne așteaptă pe amândoi curând. Pe el mai repede, eu încă sunt conștient, încă simt, doare și aici și aici, oriunde pun degetul. Neverosimilă stare. Privesc în fiecare zi, la stânga e patul lui în care se vaietă și se zvârcolește, la dreapta e fereastra prin care văd un crâmpel din lumea de afară, vie. Am cerut să se dea perdeaua la o parte să văd ce încă mai pot vedea și uite, azi, atât îmi doresc: să fiu cu tine în razele soarelui care trece dimineața prin fața ochiului de geam, să te cuprind în brațe și să facem dragoste până rămânem fără aer... Acum, după ultimele proceduri medicale din Germania știu că moartea e ca și cum ai cădea într-o fântână fără sfârșit. Mă agăț de amintirile cu tine, iubirea mea caldă, de parcă acum doar tu ai mai putea avea răspunsurile pe care eu nu mai pot să le am. Doar le intuiesc. Sau, nu? Mă gândesc la tine și mi te amintesc citind în vara aia ploioasă în care am plecat împreună cu rulota prin Europa și mă întreb ce s-ar mai putea spune despre paradoxalul cer albastru de Prusia, despre frumos și atroce pe care tu le dezbatăi înflăcărată cu mine și le împleteai într-un mod absolut seducător și înfricoșător cu realitatea în care nu acceptai sub nicio formă ca noi doi să fim separați. Îți amintești că-mi spuneai că dacă eu aș fi dispărut, tu nu ai fi putut rămâne singură prea mult timp?! Nu vreau să fii singură, nu vreau să mă urmezi, vreau să trăiești și pentru mine ce nu am mai apucat să trăiesc eu... Apoi tot tu mi-ai spus: dar oare nu asta e*

*viața, acest mers pe sârmă, această fragilitate a noastră și opțiunea pentru Rău sau Bine?! Atroce e mereu lângă noi, atroce va fi fost zgomotul pământului aruncat peste sicriul meu... Soarele, azi, aici, încă îmi mângâie ochii ca și cum mâna ta mi i-ar fi mângâiat. Viața merge mai departe silențios, într-o mare taină... Am obosit... Tot ce vreau să știi e că te iubesc și nu e clipă în care să nu mă gândesc la tine, la noi, la momentele petrecute împreună. Să mă iubești, dar să mă lași să mă odihnesc, să nu suferi prea mult pentru că vreau să-mi dai drumul să plec și să uit durerile astea trupești și sufletești care sunt dincolo de orice grad de suportabilitate... Te iubesc... Te iubesc... Te iubesc... Într-un colț se semnase indescifrabil și apoi o dâră lungă de albastru străpunsese hârtia, rupând-o. Acolo se rupsesse probabil și firul lui. Am rămas așa cu privirea pierdută, acolo se oprise totul și el dorise să-i fiu ultimul gând. Știam că mă iubise și știa că-l iubeam, noi doi fusesem legați de destin până acum un an când murisem odată cu el... Acum ce mai aveam de făcut?! Nimic! Trebuia să plec și eu. M-am ridicat din pat și împinsă de o mână nevăzută, am pornit spre ușă. Am deschis-o și am coborât fără să mă gândesc la ceea ce fac. Pășeam ca și cum pluteam, nu vedeam nimic, era o beznă imposibil de pătruns cu privirea. Am simțit sub picioare cum zăpada scârțâia. Undeva în partea dinspre lac, se vedea o luminiță care abia pâl-pâia. M-am îndreptat spre ea. M-am împiedicat, am căzut în genunchi. M-am lovit, mă durea piciorul stâng îngrozitor. M-am ridicat cu greu, am pornit mai departe și deodată am simțit cum alunec încet în apa rece, fără să vreau să mă opun. Mi se blocaseră toate simțurile. Mi se părea că nu sunt eu, că sunt alături de corpul ăsta ce se transforma într-o pasăre înaltă cu aripi de smoală. Nu mai puteam respira, apa m-a luat cu ea, nu înghețase încă. Mă trăgea la fund. Nu m-am împotrivit. Deodată în fața ochilor mei au apărut ochii lui albaștri și apoi treptat chipul lui și trupul lui și el întreg. Îmi zâmbea și-mi făcea semn din mână să nu mă apropii de el. Eu tocmai asta îmi doream, să ajung mai repede la el. S-a încruntat și i-am auzit vocea înfundată: *Pleacă, nu ai ce căuta aici!* Apoi a dispărut brusc. Abia atunci am simțit cum deasupra mea se deschidea cerul plin de stele. Se făcuse atâta lumină, ceața dispăruse și eu vedeam cerul cum se legăna odată cu mine. Îmi era cald, aproape că mă sufocam. Lângă mine se auzeau voci. Deveneau din ce în ce mai clare: *I-a revenit pulsul. Extremitățile încep să i se încălzească. Uite, clipește! Gata, e cu noi. Ariadna, ne auzi? Fă un semn din pleoape.* Am făcut... *Mai aduceți pături și sticle cu apă caldă. E nevoie să o ținem caldă, a stat prea mult în apă. Mare minune că și-a revenit!* Acum îi auzeam foarte bine, însă eu primeam mai departe cerul sticlos desenat cu stele strălucitoare. *Acolo ar fi trebuit să fi fost acum, am gândit.* O stea s-a stins și a coborât cu un fuioar de lumină în coada alburie, anunțând încă o trecere în altă dimensiune a vreunui suflet. Nu fusesem eu... încă.*

„Și pisica a ieșit din cutie. Memorialistică”

Sânziana BATIȘTE

Mamele elevilor nu mai știau ce să le pună de mâncare, în vremurile acelea în care și cumpărarea pâinii era o problemă. Copiii se săturaseră de slănină și de zacuscă. Mezeluri, unt și alte produse comestibile nu existau în magazinul sătesc și era o mare izbândă dacă le găseai și la oraș. Singurul loc în care nu lipseau era Cantina partidului din reședința de județ, unde aveau acces doar oamenii partidului. Nevestele acestora, învățătoare sau profesoare, se chestionau reciproc la școală, în sala profesorală, ce le-a adus bărbatul după ședința de la capitala de județ. Și unt? Și cafea? Dar portocale? Asta în timp ce Dora și alți colegi ai săi vedeau cafea și portocale doar în sacoșele altora, când ieșeau din sat. Până când, într-o vreme, pâinea a început să fie dată doar pe buletin de oraș și ea a trăit umiliința și rușinea de a fi refuzată de vânzătoare. I-a fost refuzată pâinea pe care a vrut s-o cumpere cu banii muncii de ea, în țara ei!

Ca să nu plece cu mâna goală, a acceptat oferta unei doamne de a-i lua pâine pe propriul buletin...

Un mare noroc avea cu milițianul cu care locuia în același bloc. El avea acces la Cantina partidului și, din când în când, făcându-i-se milă de amărățile de vecine, le cumpăra de acolo câte-o pâine, câte-un baton de salam, pe care Dora avea atunci grijă să-l sporească, făcând din el chiftele... Altminteri, carne și cașcaval putea să-și procure doar de la un restaurant din cel mai apropiat oraș, mituindu-i pe bucătari. Dar asta a durat o vreme; a urmat o perioadă în care aceștia i-au mărturisit că primesc atât de puțină carne, încât nici măcar pentru propria familie nu mai puteau lua. Clienților le serveau chiftele făcute din carne de pește... Același scenariu s-a repetat apoi când a fost nevoită să meargă după de-ale mâncării în capitala de județ. Acolo a ajuns să trăiască și o altfel de rușine și deziluzie.

În redacția cotidianului județean, pe post de frunte, se afla o cunoștință din orașul ei natal, un domn (s-a dovedit a fi doar un... tovarăș), pe care ea, elevă la liceu, l-a ajutat cu manuale și caiete, acesta urmând cursurile la seral. Reîntâlnindu-se peste ani, ea – profesoară la țară, el – mare redactor, acesta a îndemnat-o să i se adreseze dacă are orice problemă. Ani de zile n-a făcut-o, până când, într-unul din drumurile ei la județ pentru a căuta de-ale gurii (tocmai îi aștepta în vizită pe sora și pe nepotul ei), l-a întâlnit. Au povestit un pic, el plin de sine, i-a vorbit despre realizările lui și, cum se aflau în centrul orașului, i-a indicat blocul unde tocmai cumpărase apartament pentru băiat...

Cu sănătatea nu stătea prea bine, a mărturisit. Ea era sănătoasă, doar că nu stătea prea bine la capitolul realizări, nu se putea lăuda nici măcar că și-ar fi găsit

și ea un român asupra căruia să-și verse nervii la o adică... Și atunci i-a venit ideea să-i destăinuie necazul ei: aștepta oaspeți și nu găsește nici carne, nici mezeluri. A, eu n-am probleme în privința asta, a asigurat-o el. Când nu merg la Cantina partidului, cumpăr pui sau găini de la rotiserie și-i gătește nevastă-mea cum vrea. Aha, a zis Dora. E o idee... Doar că nu le cunosc pe doamnele de la rotiserie, a întins ea o nadă, mai ales că rotiseria cu pricina era la doi pași și el ar fi putut s-o recomande vânzătoarelor. Numai că peștele nu s-a lăsat prins! Mă așteaptă cu masa, s-a uitat el la ceas. Ei, la revedere!... La revedere! i-a răspuns. Și ai grijă de sănătate!...

În cele din urmă a fost inspirată să ceară ajutor la un restaurant: la urma urmei, cu un bacșiș bun, ar reedita istoria din orașul apropiat de satul ei. Supoziția a fost corectă, o perioadă de timp de acolo își făcea rost de carne, până când, s-a repetat, la indigo, deznodământul primului... acord comercial...

Procurarea mâncării și chiar a pâinii devenise o luptă pentru supraviețuire.

Au urmat drumurile la Baia Mare, fieful ghearelor și al găturilor de pui cu resturi de pene nejumulate... Nu cumpăra, de revoltă! Prefera să mănânce cartofi prăjiți. Căci, ceea ce era considerată o delicatose, frații Petreuș, se întâmpla să găsească mai rar! Românul și hazul de necaz: așa erau botezați (după numele bine cunoscuților frați, interpreți de muzică populară) cei doi-trei pui amărâți, fiecare cât pumnul unui copil, rebuturile crescătoriei de pui, poate bolnavi, puși într-o singură pungă și din care, fericitele gospodine puteau încropi o ciorbă... Se întorcea totuși bucuroasă de la oraș, când găsea o carte dorită și-și spunea că e un noroc că n-are familie și copii, care să o aștepte să le aducă mâncare, iar ea să fie mai prejos decât... capra din basm... Că v-duce mama vouă...

Avantajul drumurilor la Baia Mare – două librării și biblioteca județeană unde putea răsfoi reviste literare. Dezavantaje: prețul mai mare al biletului de tren și timpul consumat.

* Fragment din volumul „Și pisica a ieșit din cutie. Memorialistică”, de Sânziana Batiște, eLiteratura, București, 2021.

Jurnalistul Emil Lobonțiu (II)

Marin POP

Continuăm studiul nostru dedicat lui Emil Lobonțiu, în calitatea sa de jurnalist, cu alte tematici pe care le-a abordat în cadrul articolelor publicate de-a lungul timpului.

O tematică importantă abordată de către Emil Lobonțiu în cadrul articolelor sale este cea a identității, tradițiilor și culturii sălăjene. Astfel, în articolul „Un străvechi leagăn al culturii”, face o analiză antropologică a sălăjenilor și a ținutului, considerând că toate „însușirile superioare” ale sălăjenilor se datorează bogatei tradiții istorice, dovedite de descoperirile arheologice, obiceiuri și tradiții: „Minunat pământ mai este Sălajul nostru. (...) Ca și pământul, așa și oamenii. Locuitorii pașnici ai acestei bucăți de pământ, au în firea lor ceva specific. Asemănați pe sălăjan cu bihoreanul închis, cu dobâcanul (din fostul comitat Solnoc-Dăbâca – n.n.) când prea credul când prea neîncrezător, cu «mocanul» șiret, cu sătmăreanul sfântos și atotștiutor, cu câmpeanul azvârlit, sau cu chioreanul laudăros, și îndată veți afla, că sălăjanul are un caracter deosebit, cu un substrat de nobleță, eleganță și bunătate în gândire, în port, în gesturi, în vorbă”.¹

În articolul „Ceva despre noi cei din Sălaj” afirmă că Sălajul românesc, cum se prezenta la vremea respectivă, avea „minunata înfățișare a unui popor vânos pe suișul progresului”. Subliniază faptul că nu se puteau face diferențieri majore între categoriile sociale, deoarece intelectualii români sălăjeni nu erau „altceva, decât ramuri ascendente ale plugărimii”, adică proveneau și ei din popor.

Dacă nu se puteau face deosebiri majore pe categorii sociale sau bogăție, se putea face deosebire pe criterii de educație. Din păcate, generațiile de dinainte de Marea Unire știau foarte puțină carte. Cunoștințele se transmiteau atunci mai mult pe cale orală, din generație în generație. În schimb, la generațiile mai tinere se observa că știau aproape toți carte.

Un fenomen interesant pe care îl constată Emil Lobonțiu era acela că în Sălaj, față de alte zone ale țării, femeile mai tinere din mediul rural știau mai multă carte decât bărbații. Totuși, se observa și în rândul bărbaților „o mare dorință de carte și de dezvoltare economică”, fiind conștienți că dacă vor avea cunoștințe și vor practica o agricultură mai rațională, le va crește și nivelul de trai.

O altă observație îmbucurătoare era aceea că în Sălaj începea „să se cimenteze o învățătorime distinsă”. De asemenea, preoțimea avea misiunea de a moraliza masele, dar aveau greutăți economice, la fel ca dascălii.

Intelectualitatea românească din orașele sălăjene era, de asemenea, în formare. Se observa, totuși, „ivirea unor pretențiuni de o viață mai cizelată”, adică de o asumare a condiției urbane, care pretindea și o viață culturală „mai selectă”.

Încheie această analiză succintă a elitei sălăjene românești prin a sublinia că toate dezideratele se puteau atinge doar prin muncă și educație.²

Participând la manifestările dedicate Zilei Naționale a României, la 10 mai 1925, în Capitală, la defilarea unui impresionant cortegiu etnografic, care trecea prin fața Reginei Maria, observă și admiră frumusețea portului popular din toate zonele țării. Din păcate, Sălajul nu era prezent, ceea ce l-a întristat. Își pune întrebarea dacă exista un port popular specific Sălajului și tot el răspunde că așa cum există „un pământ sălăjenesc specific”, așa există și portul popular sălăjean. După părerea sa, cei care se pricepeau la alegerea motivelor, a croiului și „fazonării îmbrăcămintelor”, aveau datoria de a le pune în valoare și a realiza un costum românesc al Sălajului.

Fiecare intelectual, „în care bătea inimă românească”, avea datoria de a îmbrăca costumul popular la zi de sărbătoare și astfel ar da un exemplu de imitat pentru țărani din satele sălăjene, care îl purtau „pe ulițele dătătoare de vlagă”, dar nu-l valorizau ca pe un bun identitar românesc.³

Hoinărind prin Sălaj, cu misiunea de a realiza o serie de prospecțiuni geologice pentru Institutul Geologic Român, al cărui angajat a fost în perioada 1919-1921, și apoi un colaborator constant, Emil Lobonțiu ajunge într-un loc pitoresc al Sălajului. Este vorba de satul Cizer, locul unde a trăit și creat opera sa poetică Vero-

nica de Sălaj, soția dascălului Nichita Liscan.

Emil Lobonțiu definește acest loc ca pe un cuib solitar⁴, un loc încărcat de istorie în care au trăit și rudeniile sale și în care s-au oprit frunțașii Astrei, în drumul lor spre Șimleu Silvaniei, care a avut cinstea de a organiza adunarea generală a Astrei, în anul 1878.

La câțiva ani după istorica adunare generală a Astrei de la Șimleu Silvaniei, în anul 1881, ia ființă Reuniunea Femeilor Române Sălăjene (RFRS), pe care o consideră „cea mai conștientă instituție românească a părților aceste în vremurile vitrege ale robiei”.

Una dintre cele mai importante realizări ale Reuniunii a fost înființarea școlii de fete din Șimleu, în anul 1888, cu scopul ca din ea „să iasă o pleiadă de femei culte cari alături de bărbații lor” să devină „luptătoarele cauzei naționale”.

Amintește de adevăratele serbări naționale românești, care se organizau în satele sălăjene, cu ocazia adunărilor generale anuale ale Reuniunii, ce se desfășurau în același timp și loc cu cele ale Astrei sălăjene. De asemenea, amintește de aprecierile deosebite pe care le-au primit vrednicele femei sălăjene din partea „bardului” de la Mircești, Vasile Alecsandri.

După Marea Unire, constată că domeniile de activitate ale Reuniunii s-au diversificat și s-au orientat spre numeroasele probleme sociale și de caritate. Evidențiază rolul deosebit al Reuniunii, căreia îi revenea misiunea de a „umple golurile unde filiera birocratică a mașinăriei de stat” nu ajungea. De asemenea, amintește sălăjenilor că Reuniunea a fost primită sub Înaltul Patronaj al reginei Maria și le cere să sprijine activitatea deosebită pe care o desfășurau.⁵

Emil Lobonțiu ne oferă și câteva medalioane biografice ale marilor noștri înaintași, precum Avram Iancu, de la a cărui naștere s-au împlinit 100 de ani, în 1924. Consideră că avem datoria morală, „cu mic și mare să ne aducem aminte de zbulciumul și năcazurile prin cari neamul nostru românesc a trecut” și să privim cu speranță spre viitor, înfrățiti într-o luptă comună spre un trai mai bun, urmând exemplul marelui nostru înaintaș.⁶

La cinci ani de la trecerea în eternitate a lui George Pop de Băsești, pe care Emil Lobonțiu îl consideră „apostolul simțirii românești pe aceste plaiuri”, fiica sa, Elena Pop Hossu-Longin, a reușit să ridice un monument, la Băsești, care a fost dezvelit, cu fastul cuvenit în data de 6 mai 1923, de sărbătoarea Sfântului Gheorghe.

Emil Lobonțiu îi îndeamnă pe toți sălăjenii să participe „cu zmerenie” la evenimentul de la Băsești și să-și plece capetele înaintea mormântului. Totodată, îi creionează o scurtă schiță biografică și subliniază că deși după Marea Unire sălăjenii erau împărțiți în diferite partide politice, aveau datoria de a duce mai departe idealurile pentru care a luptat toată viața marele nostru înaintaș.⁷

Într-un articol omagial dedicat lui Alexandru Aciu, senator din partea PNR, care împlinea frumoasa vârstă de 50 de ani, Emil Lobonțiu consideră că relațiile de prietenie nu ar trebui să fie afectate de opiniile politice divergente. Dimpotrivă, afirmă că era o plăcere „să te lupti cu luptători adevărați, când este bărbătesc să fii și-n aceste lupte nobile...”. O dovadă, în acest sens, era chiar articolul omagial, în care descrie viața și activitatea lui Alexandru Aciu, pe care îl considera o personalitate marcantă a Sălajului și îl aștepta să contribuie, în continuare, la viața economică și culturală a orașului de la poalele Măgurii Șimleului.⁸

Serbarea zilei de 1 decembrie 1925, organizată la Șimleu Silvaniei, îi oferă prilejul de a consemna derularea evenimentului și a face unele constatări pe marginea lui. A fost impresionat de discursul președintelui Astrei șimleuane, Alexandru Aciu, care face apel la unitatea tuturor românilor, de conferința susținută de preotul profesor Romul Erdely, o adevărată „predică sfântă”, de dansurile românești jucate în costume naționale „cu multă grație și armonie” și de programul „ireproșabil” al seratei organizate sub conducerea Elenei Aciu, președinta RFRS. La final, prefectul județului Sălaj, profesor dr. Constantin Pavel, care o cunoștea pe Elena Aciu de la școlile Beiușului, îi mulțumește în mod deosebit pentru munca pe care o desfășura și la Șimleu Silvaniei, în fruntea RFRS.⁹

Emil Lobonțiu publică o serie de articole și cu ocazia sărbătorilor religioase de peste an, evidențind importanța lor pentru credincioși, el personal fiind fiu de preot și absolvent de teologie. Este vorba de articolele „De Anul Nou”¹⁰, „Hristos a înviat”¹¹, „Ziua învierii: să ne luminăm popoare...”¹², „Cristos a înviat!”¹³, „Ispas”¹⁴ și „La Rusalii”¹⁵.

Deplasându-se într-o delegație, în calitate de deputat al Parlamentului României, în Palestina, la invitația ministrului Agriculturii, are șansa ca înainte de întâlnirea oficială să viziteze locurile sfinte de la Ierusalim și Viflaim. Simte nevoia să împărtășească și cititorilor experiența deosebită pe care a trăit-o și publică notele sale de călătorie, în care descrie, cu lux de amănunte, obiectivele turistic-religioase pe care le-a vizitat. Consideră că monumentul „care atrage luarea aminte a vizitatorului” este Biserica Nașterii Mântuitorului din Viflaim.¹⁶

Ziarul „Plugarul” avea ca subtitlu „Sfetnic al poporului român de la sate” și în acest context Emil Lobonțiu, alături de colegii de redacție și colaboratorii săi, publică o serie de articole despre „lumea satelor”.

În articolul „Lumină la sate”, Emil Lobonțiu își arată indignarea pentru că un „domn mai bătrân” i-a spus să nu tot insiste în a-i educa pe țărani, pentru că nu era bine să știe prea multă carte, „căci ne fac numai năcaz”. Provenind dintr-o familie de preoți

care s-au luptat pentru înființarea școlilor confesionale românești și educarea copiilor de la sate, doare și el ca țăranii să primească cât mai multă „lumină”. Acestui ideal și-a dedicat întreaga sa viață, fiind conștient că viitorul se putea construi doar cu „minți luminate și brațe tari”. Dă exemplul altor state civilizate, unde țăranii, în lungile nopți de iarnă, „cetesc cărți înțelepte din cari învață cum își pot lucra pământul cu mai mare ușurință”, crește animalele etc. Totodată, îi sfătuiește pe țărani să-și dea copiii la școală și să le ceară învățătorilor să-i educe cât mai bine, pentru a deveni mai înțelepți și astfel să-și asigure un nivel de trai mai bun.¹⁷

Primăvara readuce la viață întreaga natură, iar culturile agricole văd lumina soarelui după ce „plugul binecuvântat s-a sărutat cu pământul”, pe care îl aseamănă cu o „mamă născătoare”. Aduce un adevărat elogi și „cele mai sfinte unelte” – plugul –, „în urma căruia se satură milioane de oameni”. De asemenea, țăranilor, care trudeau din greu pentru a-și câștiga pâinea cea de toate zilele.¹⁸

Răsărirea holdelor de grâu înseamnă, în concepția lui Emil Lobonțiu, momentul în care „se naște o nouă viață”, iar pentru plugari „ivirea nădejilor unor vremuri mai bune”, a unui nivel de trai mai îmbelșugat.¹⁹

Vremea recoltei, a secerișului, reprezenta momentul „cel mai vesel și mai aducător de nădejde” pentru țărani. Era un moment de sărbătoare, la care munceau în clacă, de la unii la alții. De asemenea, era momentul de răsplată pentru munca trudnică de peste an.

Pâinea ajungea și pe masa orașenilor, care trebuia să-i aprecieze mai mult pe țărani pentru munca lor și nu să-i desconsidere, uneori catalogându-i chiar proști, „căci acelor care dă pe masele tuturor pâinea albă” era „vrednic de-o soarte mai bună și baremi de-o călduroasă strângere de mână”.

În momentul în care preoții slujeau cu cele dintr-un prescuri făcute din grâul cel nou, se cuvine să fie rostite rugăciuni de mulțumire către Dumnezeu, „că ne-a dat să ne înfructăm din bunătățile sale”.²⁰

Nu în ultimul rând, având în vedere specializarea sa de geolog, Emil Lobonțiu susține o serie de conferințe, publică o serie de articole științifice în revistele de specialitate, dar și în presă.

Într-un articol intitulat „Gazele naturale în Sălaj”, prezintă importanța economică a gazelor naturale și prospecțiunile care se făceau în Sălaj, unele zăcăminte fiind descoperite deja la Crișeni. Afirmă că Institutul Geologic al României l-a mandatat, în anul 1921, să revizuiască și să completeze, „după metodele cele mai nouă toate lucrările de ordin geologic” efectuate până la momentul respectiv în Sălaj. Consideră că a sosit momentul ca și Sălajul „să ia un avânt puternic” în acest domeniu de ultimă generație, la vremea respectivă.²¹

Casina Română din Șimleu Silvaniei organizează o serie de conferințe susținute în special de către profesorii de la Liceul „Simion Bărnuțiu”, printre care se afla și Emil Lobonțiu. Într-o astfel de conferință, vorbește despre bogățiile minerale ale României. Susține că generația sa avea rolul de a pune „bazele serioase ale Statului și Neamului Românesc”, pentru bunăstarea populației și generațiile care vor urma. În această ordine de idei, susține că trebuiau cunoscute și exploatare bogățiile minerale de care dispune țara noastră. Amintește de puterea extraordinară a apei în obținerea electricității, de bogatele zăcămintele de petrol, cărbuni și gaz metan, de zăcămintele de aur, argint, fier, plumb, cupru, aluminiu etc. De asemenea, de cele agricole, forestiere și acvatică. Toate acestea, concluzionează profesorul Emil Lobonțiu, „fac să ne umplem de un optimism sănătos, că prin punerea lor în valoare este asigurat viitorul Statului și bunul traiu al locuitorilor”.²²

Așa cum subliniam la sfârșitul articolului publicat în numărul precedent al revistei, proiectul jurnalistic „Plugarul”, inițiat de profesorul dr. Emil Lobonțiu la începutul lunii mai 1923, se încheie în luna ianuarie 1926, când apare ultimul număr al ziarului.²³

În acest context, Emil Lobonțiu inițiază un nou proiect jurnalistic, sub denumirea de „Plugul”, având subtitlul de „Organ social-cultural”. Primul număr al noului ziar apare în data de 1 mai 1926, tot la Șimleu Silvaniei, sediul redacției fiind pe strada Regele Ferdinand, nr. 31.

În anul 1929 revine la subtitlul pe care l-a avut ziarul „Plugarul”, intitulându-se ca „Sfetcnic al poporului român de la sate”. Din păcate, la sfârșitul anului 1929 își sistează apariția, probabil și din cauza crizei economice mondiale care a izbucnit în acel an.

Ziarul reapare, tot la Șimleu, la 1 august 1934, cu subtitlul „Ziar politic, cultural, social și economic”. La început apare săptămânal, în anul 1935 bilunar, iar în anul 1936 apar doar trei numere, sistându-și apariția la 23 august 1936.

În noul ziar înființat, Emil Lobonțiu publică mult mai puține articole. Noi am identificat doar 12 articole semnate de către el, în anii 1926 (șase articole), 1929 (două articole) și, după reparația ziarului, în anul 1934, mai publică patru articole.²⁴ Explicația constă și în faptul că în perioadele în care a îndeplinit funcții publice importante, cum au fost cele de prefect al județului Bihor (1927) și al județului Sălaj (1928), nu a publicat nici un articol de presă.

În noul ziar, continuă seria articolelor cu caracter politic. Astfel, în articolul „Partidul liberal în fața fuziunii național-țăraniste”, își exprimă regretul că Partidul Național Român nu a fuzionat cu Partidul Național Liberal, ci cu Partidul Țărănesc. Consideră că toți ardelenii ar fi fost mai bucuroși și „mai plini de credință”, dacă Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voevod și toți ceilalți fruntași ai PNR ar fi mers alături

de Ionel Brătianu și nu de „trădătorul” Constantin Stere sau de „demagogul învățător din Topoloveni”, Ion Mihalache. Fuzionând cu Partidul Țărănesc, el consideră că fruntașii politici ardeleni ar fi apucat „pe căi greșite”, „pe căile demagogiei”. La finalul articolului face și o predicție, care s-a dovedit a fi adevărată, subliniind că din cauza greșelilor pe care le făcea, guvernul Averescu nu va rezista la putere nici măcar un an de zile.

Într-un alt articol, cere reprezentanților guvernului Averescu din județul Sălaj să continue reformele începute de către guvernul liberal. Să treacă peste interesele de partid și „să recurgă la concursul tuturor oamenilor de bine și destoinici”. În acest sens, aduce în atenția guvernanților o serie de probleme, care așteptau să fie soluționate „fără amânare”.

Prima problemă pe care o aduce în atenția reprezentanților guvernului Averescu este cea a construcțiilor școlare, operă inițiată de ministrul Instrucțiunii Publice din guvernul liberal, dr. Constantin Angelescu. Îi acuză pe guvernanți că nu au continuat construcția școlilor începute și că unele dintre ele „s-au și năruit”. Le atrage atenția că aceste școli aparțineau „neamului nostru” și nu puteau fi lăsate în starea în care se aflau, pentru că s-au investit în ele foarte mulți bani „de-ai oamenilor săraci, ai căror pruncuți” să aibă unde învăța.

O altă problemă era legată de infrastructura afectată de ploile de primăvară. Nu s-a intervenit deloc asupra podurilor și drumurilor afectate. Nu acuză pe nimeni, dar dă exemplul generalului Traian Moșoiu care, în calitate de ministru al Lucrărilor Publice în guvernul liberal, găsea tot timpul soluții în astfel de situații.

Nu în ultimul rând, pune problema ajutorului care trebuia acordat pentru îngrijirea lăcașurilor de cult din Sălaj.

În final, face un apel la guvernanți și la reprezentanții tuturor partidelor politice să dea „mână cu mână” și să ducă mai departe „lucrurile începute și bune”, căci dacă vor fi lăsate „pieirei, tot noi va trebui să le facem mai târziu și ne vor costa atunci și mai scump”.

Trecând într-un alt registru, anul 1926 a fost un an deosebit din punct de vedere cultural pentru orașul Zalău și pentru județul Sălaj, care a fost gazda celei de a treia adunări generale a Astei, primele două fiind organizate la Șimleu Silvaniei, în 1878 și 1908.

Într-un articol intitulat „O grea încercare”, Emil Lobonțiu se arată sceptic că autoritățile județene, în frunte cu prefectul județului Sălaj, Nicodim Cristea, care îndeplinea și funcția de președinte al Astei sălajene, vor reuși să se ridice la înălțimea înaintașilor și să organizeze serbările cu fastul cuvenit. De fapt, articolul reflectă unele răfuiele politice rămase netranșate, care proveneau din timpul campaniei electorale recent încheiate, organizate și câștigate de către partidul aflat

la putere, Partidul Poporului, condus de generalul Alexandru Averescu. Îi acuză pe reprezentanții sălajeni ai partidului de guvernământ de violențe și teroare, susținând că unii jandarmi ar fi pus „sulița” în pieptul generalului Traian Moșoiu, „erou al românismului din Ardeal”, candidat pe listele PNL Sălaj, împiedicându-l să-și desfășoare campania electorală și „să nu poată cerceta plugarii satelor” sălajene. Articolul este semnat cu pseudonimul „Feciorul Popii”.²⁵

Într-un alt articol, le urează bun venit la Zalău distinșilor oaspeți, arhieriei și preoți, miniștri și profesori universitari, recomandându-le ca pe parcursul șederii lor în Sălaj să se închine la mormântul lui Simion Bărnuțiu, la Bocșa, și la monumentul de la Guruslău, dedicat strălucitei victorii obținute de Mihai Viteazul împotriva lui Sigismund Báthory, la 3 august 1601. Totodată, aduce în atenția opiniei publice „cea mai dureroasă rană” cu care se confrunta județul Sălaj și celelalte județe de graniță, din această parte a țării, cea a „românizării Românilor”. Consideră că „răul” era „mai mult momentan” și putea fi reparat, venind în acest sens cu o serie de propuneri, „cu remedii luate până când încă nu este târziu”. Astfel, el propunea ca preoților și învățătorilor din satele românești să li se atașeze colaboratori culturali, funcționari etc., de origine română, pentru ca țărani români să nu fie constrânși a folosi în aceste domenii o altă limbă decât cea oficială a statului român. De asemenea, să fie acordate indemnizații speciale nu numai preoților, învățătorilor și funcționarilor veniți din alte părți ale țării, ci și celor locali și să fie obligați să organizeze cursuri pentru adulți în diferite domenii de activitate. O altă propunere era aceea ca statul să sprijine presa românească locală, cu condiția de a publica și articole din istoria și literatura română. Nu în ultimul rând, era nevoie, în concepția sa, de „întărirea economică pe toată linia”. Aceste deziderate nu se puteau realiza, după părerea sa, fără o bună coordonare a administrației publice locale cu cea centrală.²⁶

Trecuseră patru ani de la decesul lui Alexandru Gheție, vicarul Silvaniei, și abia în toamna anului 1926 a fost numit un nou vicar, în persoana preotului Emil Bran, originar din Tohat, la momentul respectiv preot în parohia Dragomirești, județul Maramureș. Era cel de al optulea vicar al Silvaniei, iar Emil Lobonțiu realizează o scurtă trecere în revistă a înaintașilor săi, începând cu anul 1810, momentul înființării instituției ecleziastice, până în anul 1922, când Alexandru Gheție trece la cele veșnice. Totodată, realizează un scurt istoric al familiei „brănenilor”, amintindu-l, printre alții, pe vrednicul de pomenire Petru Bran, preot în Hidig (azi Măierişte), protopop de Odorhei și Dorolț și profesor la liceul catolic din Satu Mare, unde a introdus catedra de limba română.

După o activitate prodigioasă, atât pe plan religios cât și cultural-național sau economic, aflat la vârsta de 62 de ani, Emil Bran era un „muncitor oțelit în

lupta pentru binele de obște”. Deși până la momentul respectiv au fost colegi în Parlamentul României, Emil Bran obținând două mandate de senator, de Maramureș (1920-1922) și de Sălaj (1922-1926), pe listele PNL, Emil Lobonțiu consideră că din momentul numirii sale ca vicar al Silvaniei, „va trebui să facă întotdeauna și numai una politică: Politica Bisericei, – adica numai aceea ce aduce liniște, înflorire, prosperare Bisericei, clerului, credincioșilor”.²⁹

La 17 aprilie 1929 se împlinesc 10 ani de la intrarea armatei române „pe pământul românesc din străvechi al Sălajului”. Evenimentul evocă momentul istoric și „opera grandioasă ale cărei temelii s-au pus” atunci, „și pe care pietre fundamentale a început dăinuirea unei vieți românești preste tot”. Trece în revistă marile realizări care s-au făcut în primul deceniu de la Marea Unire, în toate domeniile de activitate. Îi îndeamnă pe sălăjeni să participe la Serbările Unirii, să-și ducă „inimile la altarul de la Alba Iulia” și să pună „între lacrimi de bucurie și între hotărâri de nestrămutat sfânt jurământ”, că pe viitor se vor jertfi totul „pentru a întări pe veac pe aceste sălașuri România-Mare!”³⁰

În perioada 1934-1936, după reapariția ziarului „Plugul”, Emil Lobonțiu mai publică doar câteva articole cu tematică economică, având de îndeplinit funcții publice importante, precum cea de președinte al Comisiei interimare a Șimleului, adică primar, iar la alegerile parlamentare din decembrie 1933 a obținut un nou mandat de deputat, ajungând până la onoranta funcție de vicepreședinte al Camerei Deputaților.

Din funcția de deputat, semnaleză o serie de probleme economice stringente ale țării, precum era cea a valorificării vitelor, pe care o consideră o problemă de stat. Amintește că în zona Irakului au fost descoperite importante zăcăminte de petrol, ceea ce amenința piața mediteraneană. De asemenea, subliniază că prețul petrolului pe piața mondială era dirijat din Golful Mexic, făcând astfel „o concurență foarte îngrijorătoare produselor române”. Nici piața lemnului nu aducea „prea mari nădejdi pentru o înviore a afacerilor”.

În acest context, consideră că un rol important în economia românească îl putea juca exportul de carne, îndeosebi pe piața Orientului apropiat. Personal, în calitate de parlamentar și președinte al Uniunii Sindicatelor Exportatorilor de Animale din România, încerca să găsească noi piețe de desfacere în țări precum Egipt, Siria, Palestina etc. De asemenea, încerca să le dezvolte pe cele existente, dând exemplul altor țări, care obțineau profituri importante din exportul de carne.³¹

În afară de problema exportului, Uniunea Sindicatelor, în fruntea căreia se afla Emil Lobonțiu, avea ca scop și valorificarea producției de animale și a produselor de origine animală pe plan intern, piață pe care o consideră „mai mult decât primitivă” și dezavanta-

joasă pentru țărani. Atrage atenția asupra lipsei unor târguri de animale organizate, dând exemplul altor țări occidentale care au rezolvat această problemă. În lipsa unor astfel de târguri, de munca trudnică a producătorilor agricoli profitau intermediarii, care cumpărau produsele țăranilor la prețuri derizorii și le vindeau cu un adaos de 200-300% față de prețul de cumpărare.³²

O altă problemă deosebită cu care se confruntau țăranii era cea a datoriilor și impozitelor agricole, care au crescut enorm în perioada crizei economice mondiale din perioada 1929-1933, iar Emil Lobonțiu îi îndeamnă să profite de noua lege a conversiei datoriilor agricole, adoptată de guvernul liberal în primăvara anului 1934.³³ Noua lege le permitea să scape de aceste datorii, în schimbul efectuării unor lucrări publice, plătite de către stat în contul datoriilor, lucrări care erau tot în folosul comunităților locale. Așa s-au construit și în Sălaj o serie de școli, biserici, instituții publice, drumuri, înființarea de pepiniere pomicole etc.

Pe lângă articolele publicate în cele două ziare pe care le-a înființat și condus, Emil Lobonțiu a mai colaborat și cu alte ziare sau reviste sălăjene, precum ziarul „Sălajul”, revista feministă „Flori de crin” și revista pedagogică-culturală „Școala Noastră”.

Note:

- 1 „Plugarul”, nr. 8, 15 martie 1924, p. 1.
- 2 Idem, nr. 21, 11 octombrie 1923, p. 1.
- 3 Idem, nr. 16, 23 mai 1925, p. 1.
- 4 Idem, nr. 23, 25 octombrie 1923, pp. 1-2.
- 5 Idem, nr. 13, 25 aprilie 1925, p. 1.
- 6 Idem, nr. 17, 1 septembrie 1924, p. 1.
- 7 Idem, nr. 1, 3 mai 1923, p. 1.
- 8 Idem, nr. 28, 26 septembrie 1925, pp. 1-2.
- 9 Idem, nr. 36-37, 12 decembrie 1925, pp. 2-3.
- 10 Idem, nr. 1, 1 ianuarie 1925, p. 1.
- 11 Idem, nr. 10, 15 aprilie 1924, p. 1.
- 12 „Sălajul”, nr. 7, 15 aprilie 1928, p. 1.
- 13 „Plugul”, nr. 5, 1 aprilie 1929, p. 1.
- 14 „Plugarul”, nr. 3, 17 mai 1923, p. 1.
- 15 Idem, nr. 4, 24 mai 1923, p. 1.
- 16 „Plugul”, nr. 18, 25 decembrie 1934, p. 2 și p. 5.
- 17 „Plugarul”, nr. 12, 9 august 1923, p. 1.
- 18 Idem, nr. 8, 14 martie 1925, p. 1.
- 19 Idem, nr. 21, 15 noiembrie 1924, p. 1.
- 20 Idem, nr. 18, 4 iulie 1925, p. 1.
- 21 Idem, nr. 5, 31 mai 1923, p. 1.
- 22 „Plugul”, nr. 1, 1 februarie 1927, p. 4.
- 23 Este vorba de nr. 2-3, 16-23 ianuarie 1926.
- 24 Este vorba de colecția care se păstrează la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca.
- 25 „Plugul”, nr. 4, 15 octombrie 1926, p. 2.
- 26 Idem, nr. 5, 1 noiembrie 1926, pp. 3-4.
- 27 Idem, nr. 2, 1 septembrie 1926, p. 1.
- 28 Idem, nr. 3, 15 septembrie 1926, p. 1.
- 29 Idem, nr. 6, 15 noiembrie 1926, pp. 1-2.
- 30 Idem, nr. 6-7, 1 mai 1929, p. 1.
- 31 Idem, nr. 7, 10 septembrie 1934, p. 3.
- 32 Idem, nr. 13, 21 octombrie 1934, p. 3.
- 33 Idem, nr. 11, 7 octombrie 1934, p. 1.

Mirel MATYAS

Cutia cu amintiri (3)

Destinul unei familii din Zalău, la cumpăna secolelor XIX și XX

Începutul Primului Război Mondial oglindit în presa locală din Zalău

Zalău (Zilah în limba maghiară) a fost la începutul războiului, centrul administrativ al comitatului Sălaj (Szilágy vármegye), unul dintre cele 71 de comitate ale Regatului Ungariei. Comitatul Sălaj a fost înființat în 1876 prin unirea fostelor comitate Crasna (Kraszna vármegye) și Solnocul de Mijloc (Közep-Szolnok vármegye) la care se adaugă o parte din comitatul Solnoc-Dobâca (Doboka vármegye). La 1908 comitatul Sălaj avea o suprafață de 3628 km pătrați.¹

În Zalău, reședința comitatului, presa locală (de limbă maghiară) are o lungă tradiție. Primul ziar a apărut în perioada 24 februarie 1877 – 27 decembrie 1879, la tipografia lui Gáman Ferencz. Era editat de Borbély Sámuel, profesor la Zalău. Din cauza problemelor financiare, ziarul își întrerupe activitatea după doi ani de la prima apariție. Trei ani mai târziu, în 11 noiembrie 1882 apărea la Zalău ziarul *Szilágy és vidéke* (Sălajul și împrejurimile) fiind editat de avocatul Arday Balogh Sámuel. Nu a avut o viață lungă, au apărut doar 23 de numere. Efortul comunității locale de atunci de a avea o publicație a continuat, astfel că la data de 6 mai 1883 avea să apară săptămânalul *Szilágy* (Sălaj), editorul acestuia fiind Dénes Lajos. De data aceasta, ziarul avea să aibă o apariție săptămânală neîntreruptă mai bine de 61 de ani, până în 12 octombrie 1944. În 1886 se schimbă editorul acestuia, profesorul Kincs Gyula de la Colegiul Reformat *Wesselényi* transformând în 1888 ziarul într-o publicație oficială a administrației județene. Ziarul apare săptămânal cu unele excepții, între anii 1889-1895 fiind editat de Petri Mór, apoi din 1903 de către Both István, iar din 1910 de către Kapus Sámuel. În ziarul *Szilágy* debutează poetul Ady Endre (1877-1919) cu poezia „*Márczius 20*” („20 martie”) apărută la data de 22 martie 1896 sub inițialele A.E.

1910 este anul în care ziarul își schimbă definitiv numele, transformându-se din *Szilágy* în *Szilágyság* (din *Sălaj* în *Sălajul*) odată cu ediția din 4 august 1910. Termenul de *Szilágyság* face referire la zona etnografică ce se suprapunea în mare parte peste comitatul Sălaj (din care nu făcea parte și zona actuală din partea de sud a județului – zona denumită și Țara

Călătei). Ziarul va apărea neîntrerupt cu acest nume până în 12 octombrie 1944. Forma ziarului este mare, având dimensiunile 41 x 28,5 cm. Fiind cel mai important ziar care apărea în județul Sălaj, în paginile sale vom găsi reflectată viața culturală și realitățile de zi cu zi ale localităților județului, îndeosebi ale Zalăului. Pentru cunoșcătoria de limbă maghiară, ziarul este o adevărată sursă de informare despre istoria orașului reflectată prin presa vremii. Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, paginile ziarului alocă din ce în ce mai mult spațiu războiului, fiind descrise operațiunile principale de pe front. Viața culturală intră într-un oarecare con de umbră, fără a dispărea însă. Chiar dacă cenzura dictată de condițiile de război și autocenzura impusă afectează reflectarea realității, ziarul rămâne o sursă credibilă de informații.²

Odată cu declanșarea războiului, în ziarul local *Szilágyság* aveau să apară din ce în ce mai multe materiale care pe de o parte descriau starea de spirit a populației civile, iar pe de altă parte informau cetățenii în legătură cu mersul războiului. Vom pre-

Foto 1: Prima pagină a ziarului Szilágyság, 31 iulie 1914

zenta în cele ce urmează, succint, câteva astfel de informații. Ele ne sunt utile în demersul nostru de a urmări, prin corespondența dintre soldatul Kun István și familia sa rămasă acasă, modul în care se vede războiul de la Zaláu. Țin să-i mulțumesc și pe această cale doamnei Csiszár Mária pentru selecția textelor din publicația locală *Szilágyság*.

Cuvântul „război” („a háboru”) apare pentru prima dată în paginile ziarului în ediția din 24 iulie 1914. O săptămână mai târziu, la data de 31 iulie 1914, ziarul publica pe prima pagină articolul „Război” („Háboru”) urmat de articolul „Imagini de pe stradă. I.” („Képek az utcáról”) din care spicuim: „Pe 28 a avut loc o petrecere de adio pentru soldați. Soldați care până atunci erau angajați în ocupații pașnice, mai ales în mari războaie cu pământul, pentru a obține de la el o recoltă cât mai mare; sau luptând cu alte unelte pașnice în războiul numit «a fi sau a nu fi». [...] La gară un mare număr de femei și copii. Femei cărora le-ar fi fost rușine dacă soțul lor ar fi rămas acasă, dar suntperate dacă trebuie să plece.”³

(Foto 1) Tot din această ediție aflăm că a fost anulat spectacolul corului din Zaláu ce urma să aibă loc pe 1 august. Alimentele se scumpesc, prețul pâinii crește la Zaláu cu 2 filleri. Guvernul stabilește prețurile produselor alimentare și se instituie prin decret pedepse pentru speculanți ce constau în două luni de închisoare și amendă de 600 coroane.⁴ Tot prin decret guvernamental sunt adunate de la populație armele de foc: „Toate armele de foc trebuie predate în termen de 8 zile, iar în caz contrar se aplică sancțiuni severe. De asemenea, se vor efectua percheziții la cerere. În mod similar, orice străin sau maghiar care se află în oraș trebuie să fie raportat.”⁵

În deschiderea ediției din 7 august 1914, redacția ziarului *Szilágyság* își anunță cititorii asupra deciziei de a publica ediții speciale care să reflecte evoluția evenimentelor. „Atâta timp cât evenimentele de război se succed la fel de rapid ca în prezent, *Szilágyság* apare în fiecare zi, poate chiar o dată la două zile, în funcție de necesități, și, desigur, la o scară mai mică decât de obicei. Aceste ziare pot fi ridicate de către abonații locali de la redacție în ziua apariției lor, în caz contrar le sunt trimise o singură dată, vineri seara, împreună cu abonații din mediul rural.”⁶ **(Foto 2)**

Ca mai peste tot în țară, vestea mobilizării este primită cu entuziasm și în Sălaj. Un material din ziarul

Szilágyság descrie atmosfera din satul Bogdana (Kásapatak): „*Sâmbătă dimineața, sunetul de goarnă a trezit populația pioasă, obosită după munca grea de la câmp. S-a solicitat că nimeni să nu părăsească satul până la ordinul magistratului de dimineață. La ora 5 dimineața, notarul și-a făcut apariția în sat și a anunțat mobilizarea generală. Efectul proclamării a fost de nedescris, chiar dacă anticipaseră deja marile evenimente care urmau să aibă loc. Nosa Ioan și Turbule Petre, preotul și învățătorul satului, au tras clopotele pentru slujbă, iar în biserică care s-a umplut până la refuz în câteva minute, a început spovedania tuturor recruților, urmată de slujbă, de binecuvântarea celor spovediți și de un discurs sfâșietor al preotului, care și-a îndemnat enoriașii să-și facă datoria față de țară și față de rege. La ora 2 după-amiaza, preotul și învățătorul au fost primii la locul de adunare și, prin prezența lor, prin acțiunea lor curajoasă și prin elocința judicioasă a evenimentului solemn, au făcut o foarte bună impresie asupra poporului. Duminică a avut loc din nou o mare slujbă pentru miliția populară, care a plecat și ea la ora 14.00 spre Zaláu cu aceeași bucurie și entuziasm patriotic cu care plecaseră soldații de rezervă spre Ciucea cu o zi înainte. Avem informații din mai multe sate din comitatul Sălaj că anunțul mobilizării generale a stârnit un entuziasm asemănător și că plecarea la înrolare a fost pretutindeni emoționant de solemnă și înălțător de entuziast.”⁷*

Serviciile de poștă se adaptează rapid situației, Poșta Militară (Tábori Posta) începând să funcționeze cu data de 4 august 1914. Populația este informată în legătură cu aceasta: „Direcția Regală de Poștă și Telegrafie din Oradea informează că toate oficiile poștale (telegrafe, telegrafe, telefoane) și agențiile poștale pot primi corespondență care poate fi transmisă la oficiile poștale generale. Un anunț afișat la oficiile poștale (telegraf, telegraf, telefon) și la agențiile poștale va da suficiente informații cu privire la adresa trimiterilor.”⁸

Se încearcă ridicarea moralului celor rămași acasă prin articole care îndeamnă populația să ajute la efortul de război al țării: „După ce a avut loc mobilizarea generală, nu trebuie să uităm de sarcinile pe care trebuie să le îndeplinească cei care nu au plecat din țară în locul celor chemați la serviciul militar. [...] Dacă fiecare își sacrifică măcar o zi sau două din jugul și din munca sa manuală pentru cei care își riscă viața pentru cei rămași în urmă, ne-am atins scopul.”⁹

În același ton este și articolul „Suntem pregătiți!” („Készen vagyunk”) din care spicuim: „Rutina zilnică a oamenilor s-a integrat frumos cu ziarele, cu așteptarea veștilor de război, și nu mai este vizibil când o mulțime se adună în fața magazinului lui Seres. Toată lumea știe că răsfoiește noua telegramă sau citește reportajele senzaționale din ediția specială a ziarului *Szilágyság*. [...] Atmosfera palpantă a știrilor de război este egalată cu stil de vălvătaia răsunătoare a focurilor de armă, înmulțită de pantele ondulate ale Meseșului. Sunetul tu-

Foto 2: *Szilágyság*, 7 august 1914. Ediție specială

nului nu mai emoționează, oamenii dau din cap. [...] Cu un zgomot puternic, într-un nor gros de praf, căruțele de tabără galopează. Îi antrenează pe caii recruților pentru serviciul militar.”¹⁰

În micul oraș de provincie, prezența în marș a coloanelor de soldați au darul de a scoate din case populația civilă: „Pe flancul drept al plutoanelor formate, o fată drăguță își ocupase deja poziția și acum distribuia țigări și vin printre soldați, iar ofițerii erau copleșiți de flori. [...] Două companii au rămas în Piața Polgári cu armele pregătite până la ora 10, când s-au retras și ele sub comanda comandantului de companie Sándor Szilágyi. Pe șosea și la gară trecerea coloanelor de soldați a fost peste tot subiectul unor manifestări de simpatie. Au mărșăluit spre Dés. Încotro, nici ei și nici noi nu știm.”¹¹ Câteva zile mai târziu, alte coloane de soldați tranzitează orașul: „Fiii noștri, soldații noștri, batalionul Regimentului 32 Honvezi staționat la Zilah a plecat ieri după-amiază, la ora 17.00, spre câmpul de luptă, după o slujbă de rugăciune în Piața Polgári. Locotenent-colonelul Szentgyörgyi a condus companiile.”¹²

Finalul lunii august 1914 avea să aducă noi modificări în viața de zi cu zi a zălăuanilor. Este reînființată la Zaláu filiala Crucii Roșii, la ședința de constituire participând 60 de persoane. Președinte este ales baronul Diószeghy Zsigmond, primarul orașului. Principala sarcină a filialei este cooptarea de noi membri și colectarea de lenjerie veche pentru a putea fi folosită la pansarea rănilor celor răniți, aflați în spitale.¹³ La Teatrul Appolo are loc o proiecție de caritate, încasările obținute din vânzarea билетelor mergând spre familiile celor plecați pe front. Se anunță amânarea începerii cursurilor Colegiului Reformat Wesselényi până pe 27 septembrie.¹⁴

La începutul lunii septembrie, în Zaláu sosesc primii răniți proveniți din Batalionul de Honvezi, ce avea cazarma la Zaláu. În ziarul Szilágyiság apare un articol emoționant despre acest eveniment, intitulat „Primul nostru rănit” („Első sebesültjeink”): „Ieri au sosit trei răniți din aripa Fehérváry. Erau răniți ușor și tocmai veniseră pe jos de la calea ferată direct acasă la cazarmă. [...] și în timp ce acești răniți vorbesc despre vitejia lor, ei înșiși proclamă vitejia camarazilor lor, batalionul nostru. Ei ne spun unde au trecut granița rusă, cum a avut loc primul atac, cum nouă din întregul batalion au fost răniți până la 28 august. [...] Din prezentarea lor, din localizarea localităților menționate, putem trage concluzia că batalionul nostru formează o mică parte din armata de pe linia lungă de luptă care intră cu victorie în teritoriul inamic, face prizonieri și respinge forțele rusești.”¹⁵ Articolul trage un semnal de alarmă asupra răspândirii știrilor false: „Cu această știre autentică, trebuie să se pună capăt, o dată pentru totdeauna, poveștilor de groază despre masacrarea unor trupe întregi și sinuciderea comandanților, născocite de fantezia bolnavă.”¹⁶ În ediția următoare a ziarului, comandantul garnizoanei

Zaláu este nevoit să intervină pentru a pune capăt speculațiilor: „Comandantul garnizoanei de Honvezi reamintește publicului să nu ia în serios zvonurile lansate de soldații răniți care se întorc de pe câmpul de luptă, deoarece soldații nu au cunoștință de situația generală, ei știu doar ce s-a întâmplat în jurul lor. Soldații vor fi aspru pedepsiți dacă vor încălca ordinul de confidențialitate.”¹⁷

Se reia mersul normal al trenurilor întrerupt de izbucnirea războiului. Astfel, de la Zaláu la Jibou și retur va circula un tren în fiecare zi.¹⁸ De altfel, la gară se ia primul contact cu răniții întorși de pe front. Femeile organizate într-o asociație îi întâmpină pe răniți: „Primirea răniților la gară cu primul ajutor, mâncare și băutură, așa cum ne așteptam, este acum un eveniment obișnuit. Mai multe membre zeloase ale Asociației Femeilor și asistente medicale voluntare desfășoară această muncă patriotică.”¹⁹ Curând autoritățile realizează că soldații aduc cu ei de pe front boli, cum ar fi holera, astfel se văd nevoiți să limiteze contactul populației civile cu aceștia. Răniții de pe câmpurile de luptă din sud și din nord pot aduce holeră cu ei. Pentru a preveni epidemia, autoritățile din Zaláu au ordonat ca răniții să nu intre în contact cu atât de multe persoane la sosire și la transfer ca înainte. Prin urmare, a închis serviciul voluntar de ambulanță și a cerut Asociației Femeilor să nu mai primească răniții la gară și să nu le mai ofere mâncare și băutură. Serviciile necesare vor fi apoi asigurate de membrii Gărzii Civile, care vor avea mare grijă să dezinfecteze răniții. De asemenea, trecătorii sunt rugați să nu meargă la gară pentru a vedea răniții.²⁰ La finalul lunii octombrie 1914, se înregistrează primul mort, din rândul răniților de la Zaláu. Este vorba despre János Zsorzs, ofițer în rezervă. În mormântarea acestuia s-a constituit într-un eveniment emoționant: „Sicriul său, care a fost acoperit cu o frumoasă coroană de flori din partea Asociației Femeilor și a Asociației Crucea Roșie, printre altele, a fost însoțit de camarazii săi ușor răniți; de asemenea, a fost însoțit de condoleanțe din partea multor persoane din diferite pături sociale din oraș; curajosul om care a murit pentru țara sa, Clopotele bisericilor reformată și romano-catolică au bătut neîncetat în cinstea soldatului care a luptat pentru patrie; orchestra lui Gyuri Rác a interpretat și ea marșuri funebre în semn de doliu pe ultimul drum.”²¹

Ziarul local Szilágyiság publică periodic informații legate de funcționarea poștei. De exemplu, în ediția din 14 septembrie 1914 sunt date câteva explicații legate de întârzierile semnlate în transmiterea corespondenței: „Membrii familiilor și cunoscuții soldaților demobilizați se plâng de faptul că poșta generală întârzie să le trimită cărțile poștale. Dar există un motiv pentru această întârziere care nu este sub controlul serviciului poștal. Motivul întârzierilor în primirea corespondenței este faptul că unele regimente sunt atât de departe de punctul de origine, din cauza acțiunilor comandamentului militar, încât este nevoie de zile sau chiar

săptămâni pentru ca poșta să ajungă la destinatar. [...] Poșta Generală expediază toate cărțile poștale sau scrisorile, dar livrarea rapidă a acestora este supusă unor obstacole fizice, pe care Poșta Generală chiar nu le poate elimina.”²² Sunt redată și informații legate de coletele poștale: „Soldaților li se poate trimite un colet, dimensiunile să nu fie mai mare de 80 cm pe fiecare latură. Ambalajul trebuie să fie durabil, din pânză cerată sau paleți de lemn. Francarea este obligatorie la expediere ... francarea până la 5 kg este de 60 filleri, 10 filleri adăugându-se pentru fiecare kg suplimentar sau fracțiune de kg.”²³ Sunt și alte prevederi legale ce sunt aduse în atenția opiniei publice pe măsură ce ele sunt emise de autorități: „Ministerul de Război a permis trimiterea de colete poștale de până la 10 kg pe câmpul de luptă, dar în aceste colete pot fi trimise doar uniforme și echipamente, încălțăminte și lenjerie de corp. Nu se poate da nicio garanție în ceea ce privește punctualitatea livrării coletelor, deoarece întârzierile în livrare se datorează deplasării periodice a taberelor”²⁴

Se fac periodic apeluri la colectarea diferitelor produse pentru a fi trimise pe front. A fost demarată și o colectă în rândul profesorilor români din satele județului. Se colectează lenjerie, perne, lenjerie de corp. Primarul orașului roagă populația să colecteze mănuși și haine călduroase pentru a fi expediate soldaților.²⁵ Peste o săptămână se revine cu un alt apel, prin care sunt solicitate urgent haine de iarnă pentru soldați.²⁶ Ziarul *Szilágyiság* începe să publice la finalul fiecărui număr o listă lungă cu cei care fac donații în bani. De „Ziua Morților”, 1 noiembrie, sărbătoare cu adânci tradiții în cultura religioasă a maghiarilor, se obișnuia atunci, ca și acum, ca familiile să meargă la cimitir pentru a duce flori și a aprinde lumânări pentru cei decedați. Acum, în plin război, o mișcare națională încearcă să convingă populația ca banii cheltuiți de obicei pentru flori și lumânări să fie de data aceasta colectați și virăți în ajutorarea răniților și a familiilor îndoliate. Și redacția ziarului din Zalău se alătură acestei campanii și publică în ediția din 30 octombrie 1914 un apel în acest sens.

La data de 26 septembrie 1914, la Zalău este

înființată Garda Civilă ce avea 1505 membri. „Majoritatea noilor recruți au fost repartizați în echipa de gardă armată, care este responsabilă cu paza cazarmilor și a garnizoanei. Un alt număr considerabil de soldați este responsabil de îngrijirea medicală a soldaților răniți și este trimis la fiecare tren care sosește pentru a sprijini Asociația Crucea Roșie. Un al treilea grup este responsabil cu lupta împotriva incendiilor în cazarmă și, în general, acționează ca o unitate militară de pază a incendiilor.”²⁷

Dacă la începutul războiului, în afară de aparițiile săptămânale, ziarul *Szilágyiság* publica și ediții speciale, pe la mijlocul lunii septembrie, când era clar deja că războiul avea să fie unul de durată, s-a decis să nu mai apară ediții speciale. Cititorii erau anunțați asupra acestei decizii în ediția din 25 septembrie 1914.

Corespondența soldatului Kun István cu familia sa din Zalău

În cele ce urmează, vom încerca să stabilim cronologic, parcursul soldatului Kun István și al subunităților militare din care acesta făcea parte, pe baza corespondenței cu familia sa din Zalău. Precizăm încă o dată că acest demers este îngreunat de cenzura militară, care interzicea soldaților să divulge locul în care se găseau. Pentru a completa acest neajuns, trebuie apelat la alte surse de arhivă sau la publicații de specialitate, care tratează subiectul mișcărilor marilor unități militare austro-ungare în timpul Primului Război Mondial.

Kun István a fost încorporat în armata austro-ungară în vara anului 1914. Nu este clar dacă a fost încorporat ca urmare a decretului de mobilizare a contingentului său, sau s-a înrolat voluntar. Înclinăm mai degrabă să credem că după terminarea studiilor liceale, în anul 1908, ar fi stat o vreme la Viena ducând o viață boemă, la fel ca mulți tineri din generația lui. Într-una din scrisorile sale amintește de Viena, deci este plauzibil să luăm în considerare această ipoteză. Unii tineri, susținuți de familii studiau în universitățile vieneze, alții încercau să se angajeze. Cu toții încercau să-și facă un rost în viață. Odată

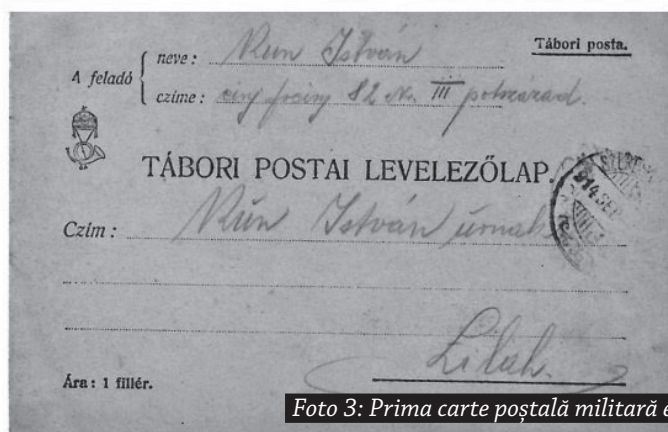
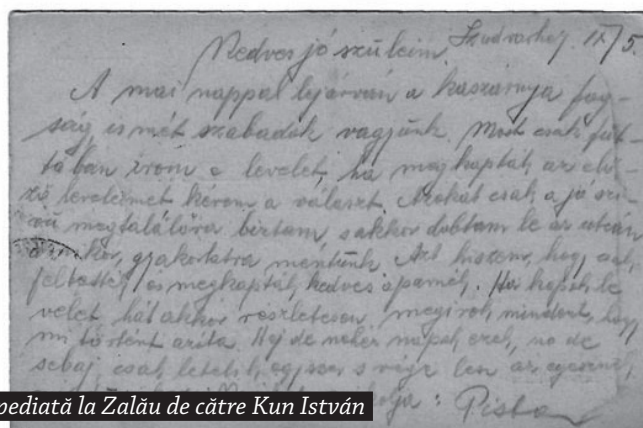

Foto 3: Prima carte poștală militară expedită la Zalău de către Kun István

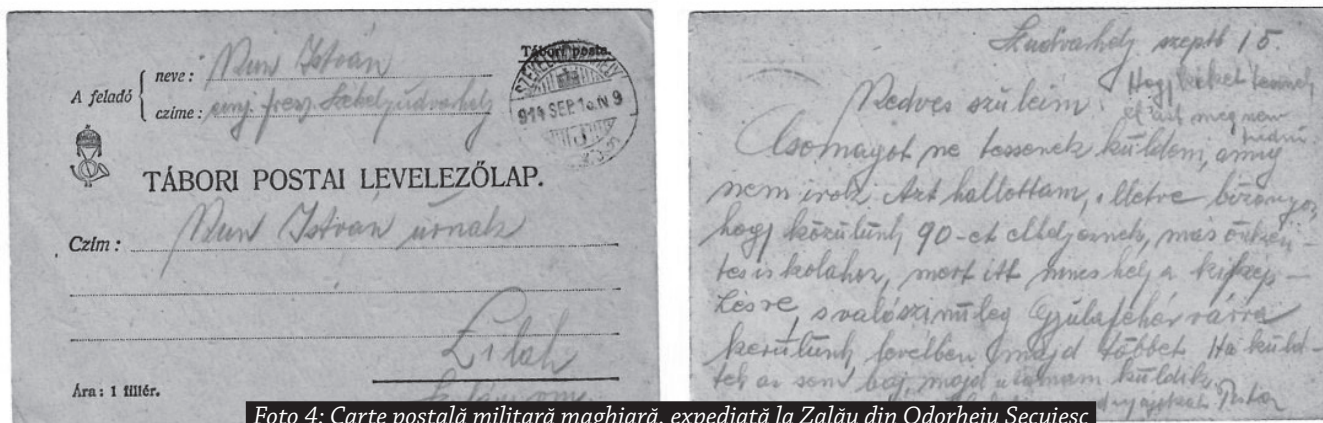

Foto 4: Carte poștală militară maghiară, expedită la Zalău din Odorheiu Secuiesc

cu izbucnirea războiului, Kun István, cu înflăcărarea specifică tinereții, alături de alți prieteni se înrolează voluntar, alegând să devină cadet, adică să urmeze cursurile care-l duceau spre o carieră militară.

Prima carte poștală militară ce s-a păstrat în cutia cu amintiri este din septembrie 1914. La data de 5 septembrie 1914, trimite de la Odorheiu Secuiesc (Székelyudvarhely) o carte poștală militară în care scrie: „Cu ziua de azi am scăpat din captivitatea cazărmii, suntem iar liberi. Acum vă scriu în grabă, dacă ați primit scrisorile anterioare să-mi răspundeți. În timp ce mergeam la instrucție, le-am aruncat în stradă, încredințându-le găsitoului cu suflet bun. Cred că ați primit acele scrisori. Când primesc răspuns, o să vă scriu mai detaliat. Vai ce grele sunt zilele acestea, dar se vor termina odată. Sărut mâinile: Pista.”²⁸ Cartea poștală este francată cu o ștampilă civilă, a Oficiului Poștal din Odorheiu Secuiesc. **(Foto 3)** Din mărturisirea soldatului, ce făcea parte din Regimentul 82, Compania a III-a, rezultă una din practicile folosite de către soldați, aceea de a încredința sorții, scrisorile adresate familiilor de acasă. Nu știm dacă cineva binevoitor a expedit aceste

scrisori și nici dacă ele au ajuns la Zalău.

La data de 15 septembrie 1914, Kun István le cere celor de acasă să nu-i trimită pachet, întrucât nu știe dacă va fi sau nu repartizat în altă parte: „Dragi părinți! Să nu-mi trimiteți pachet, până nu vă anunț! Se vorbește că 90 dintre noi vor fi transferați la o altă școală de instruire, probabil la Alba Iulia. Dacă-mi trimiteți pachet, o să fie trimis la noua noastră destinație. Vă sărut pe toți: Pista. Nu știm încă cine vor fi cei transferați.”²⁹ **(Foto 4)**

Din această perioadă sunt și primele fotografii ce-l înfățișează pe soldatul Kun István în uniforma Armatei Austro-Ungare. În cutia cu amintiri s-au păstrat două fotografii, copii ale aceluiași clișeu, realizate în atelierul foto al lui Kováts István din Odorheiu Secuiesc, de pe strada Kossuth, nr. 21. Fotografia este de tip carte poștală (Levelező-lap) având dimensiunile 13,5 cm x 8,6 cm. Una dintre fotografiile este decupată până la dimensiunile 10,2 cm x 8,6 cm, atât cât să se vadă fotografia cu soldatul. Pe aceasta, pe verso, cu cerneală neagră, soldatul a scris adresa de expediție și câteva rânduri. Cartea poștală i-a fost adresată lui Kun Gyula, meșter fierar din Dezmir (Dezmér), co-

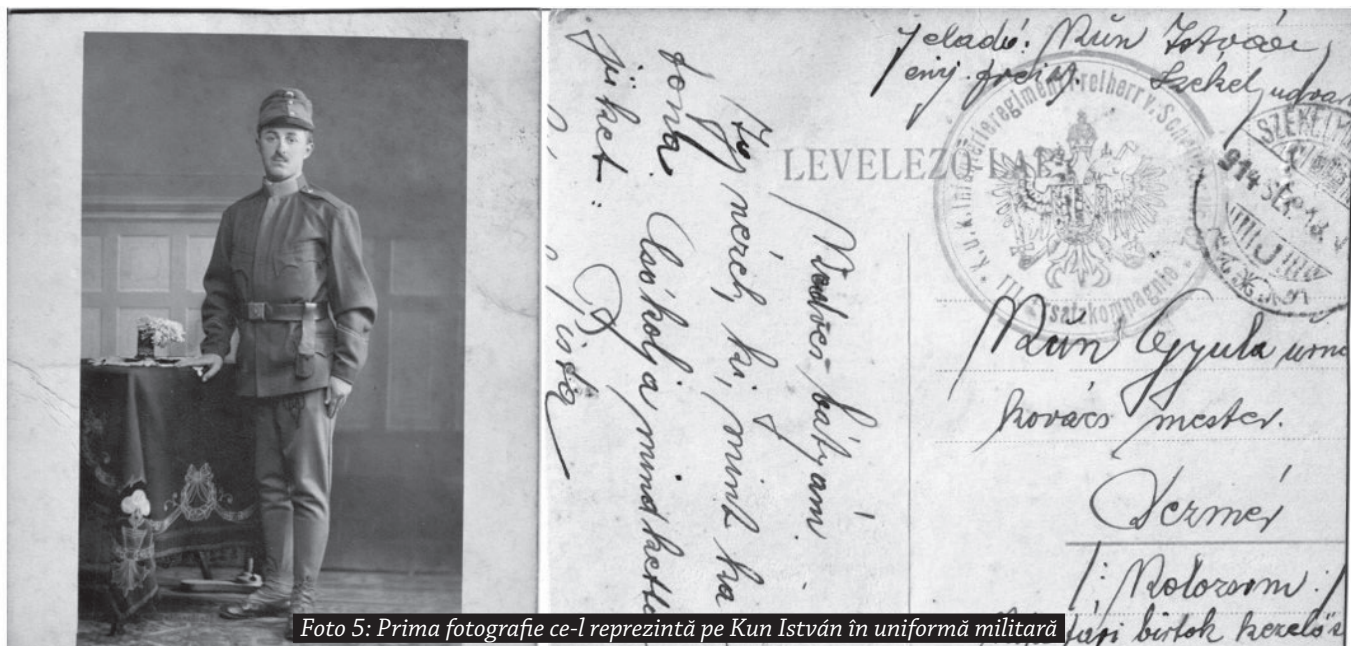

Foto 5: Prima fotografie ce-l reprezintă pe Kun István în uniformă militară

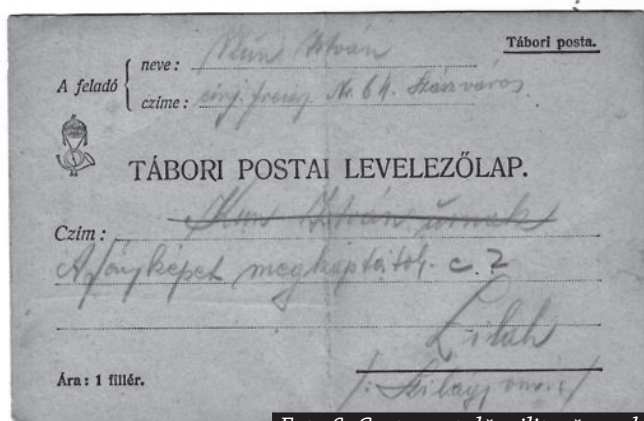
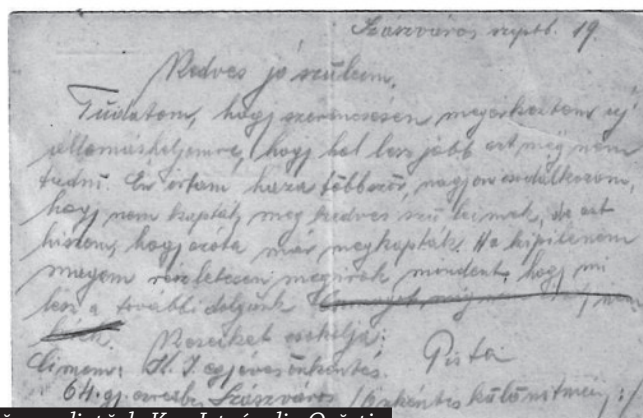

Foto 6: Carte poștală militară maghiară expedită de Kun István din Orăștie

mitatul Cluj. Din câte ne dăm seama este vorba despre unchiul său. Iată ce-i scrie: „*Dragă frate! Arăt ca un soldat. Sărută-i pe amândoi. Pista*”. Nu este nicio greșeală în adresare, în limba maghiară, pentru unchi se folosește uneori același cuvânt ca și pentru frate (*bátyám*). Pe această carte poștală ilustrată apare o ștampilă a Oficiului Poștal din Odorheiu Secuiesc, datată 18 septembrie 1914. Cele două poze/cărți poștale, cea întreagă și cea decupată, poartă ștampila rotundă de cenzură a Companiei a III-a a Regimentului 82 Infanterie. Pe ștampila ce reprezintă însemnul heraldic al Austro-Ungariei, acvila cu două capete ce ține în gheare spada și orb-ul, apare textul circular „*K.u.K Infanterieregiment Freiherr v. Schwitzer Nr.82 / III Ersatzkompagnie*”. **(Foto 5)**

Într-o altă scrisoare, datată 19 septembrie 1914, Kun István îi anunță pe cei de acasă că a ajuns la noua locație, Orăștie. „*Vă anunț că am ajuns cu bine la noua mea destinație. Nu știu încă dacă va fi mai bine. V-am scris de mai multe ori, mă mir cum de nu le-ați primit. Dar cred că de atunci le-ați primit. După ce mă odihnesc, o să scriu detaliat despre toate. Sărut mâinile: Pista. Adresa mea: K.I. voluntar, Regimentul de infanterie 64, Orăștie/detașament voluntar*”. Pe fața cărții poștale, sub numele tatălui său întreabă: „*Ați primit fotografia?*”.³⁰ Aici avem dovada că Kun István s-a înrolat voluntar. Cartea poștală nu este ștampilată, ceea ce poate însemna că a fost expedită într-un plic adresat. **(Foto 6)**

Din Orăștie îi trimite o carte poștală bunicii lui, văduva lui Pécsi Imre care locuia pe aceeași stradă cu părinții lui (Körös, nr. 6), prin care o roagă să-i transmită surorii lui, Erzsike, că are nevoie de 50 koroane. „*Dragă bunică! Să-i spuneți lui Erzsike, să-mi trimită 50 coroane cu întoarcerea poștei. Sper că ați primit scrisorile mele. Sărut mâinile: Pista*.”³¹ **(Foto 7)** La rubrica expeditor trece Regimentul 64 Orăștie, Compania a II-a. Nici această carte poștală (model U 1) nu este ștampilată.

La sfârșitul lunii octombrie a anului 1914 este transferat la Sibiu, acolo unde va face școala de subofițeri. Își anunță familia printr-o scrisoare expedită la data de 24 octombrie 1914: „*Dragi părinți! Vă anunț că în data de 31 octombrie vom fi mutați la Sibiu, unde vom face școală. Vă sărută pe toți fiul vostru iubitor: Pista*.”³² **(Foto 8)** Cartea poștală nu este ștampilată, și este adresată „*Tek. Kun István, Zilah, Szilágy vm.*” („*Domnului Kun István, Zalău, Comitatul Sălaj*”). Aceasta este a cincea carte poștală militară (și ultima) pe care soldatul o trimite acasă în anul 1914. Patru dintre ele sunt scrise cu creion chimic, una singură, cea adresată bunicii sale, este scrisă cu cerneală neagră. În cutia cu amintiri nu s-au păstrat cărțile poștale sau scrisorile primite de soldat de acasă, de la Zalău.

Din perioada petrecută la școala de subofițeri din Sibiu ne-au rămas șase fotografii alb-negru, de tip carte poștală. Nu este specificată denumirea studioului

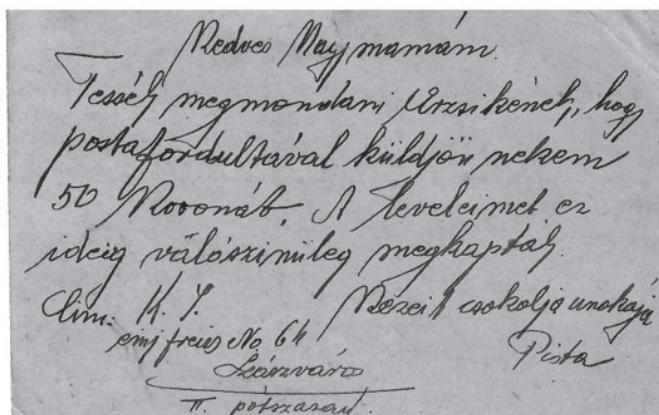
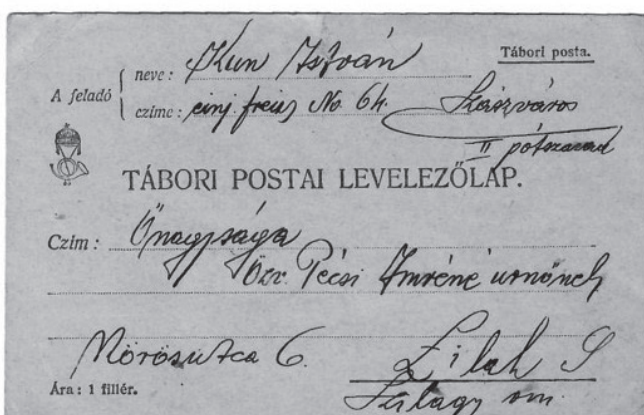

Foto 7: Carte poștală militară maghiară expedită de către Kun István bunicii sale

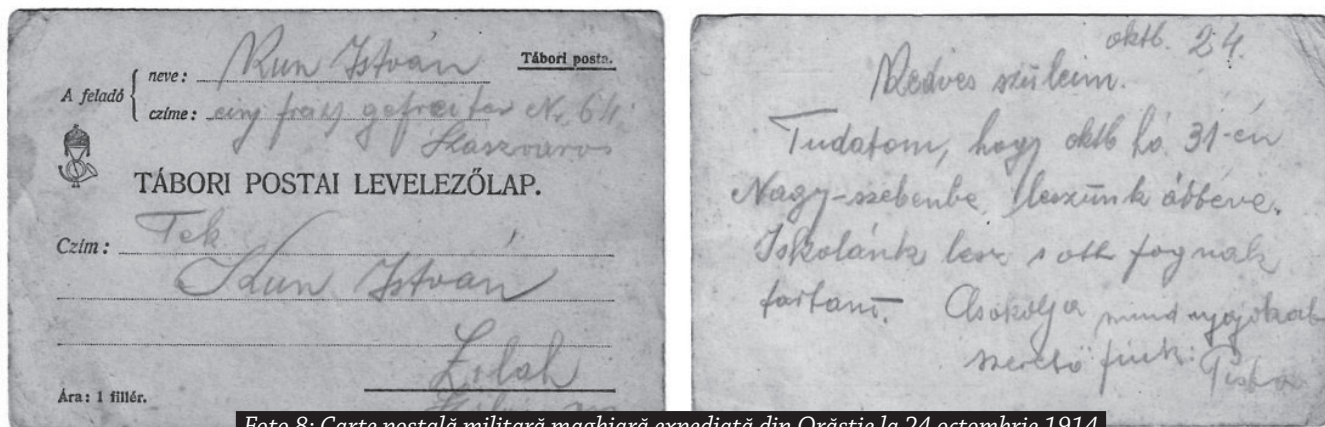

Foto 8: Carte poștală militară maghiară expedită din Orăștie la 24 octombrie 1914

sau a fotografului. Cu siguranță, unul dintre fotografiile care activau pe atunci în Sibiu s-a deplasat în cazarmă, unde a realizat mai multe clișee, fotografiile de grup. Dintre cele șase fotografii, două sunt identice, singura diferență este că pe spatele uneia dintre ele avem adresă și text scris cu cerneală neagră, ambele fotografiile fiind realizate cel mai probabil în noiembrie 1914 (pe ștampila Oficiului Poștal Sibiu se vede clar anul „914” și primele două litere „NO” din denumirea lunii). Ambele fotografii poartă ștampila de cenzură a școlii de ofițeri în rezervă. Cu cerneală albastră este imprimat pe două rânduri textul: „K.u.K Inft. Res. Offz. Schule / in Nagyszeben” („Școala de Ofițeri de Infanterie în Rezervă a Armatei Cezaro-Crăiești”). Acronimul K.u.K, pe care-l vom întâlni pe mai toată corespondența, provine de la *Kaiserlich und Königlich*, ce s-ar traduce prin *împărațesc și crăiesc* sau *imperial și regal*. Românii din Ardeal, parte a Monarhiei Dualiste Austro-Ungare spuneau „cezăresc și crăiesc” și de aici uzitata formulă „cezaro-crăiesc”.

Pe una dintre fotografiile despre care discutăm, roasă la colțuri de șoareci, se mai poate citi următorul text: „Dragi părinți. Sunt în cea mai bună stare de sănătate, sunt aproape înnebunit de sănătate. Azi nu am primit încă scrisoarea. Cred că o voi primi mâine. Sărut mâinile bunicii mele. Salutări tuturor cunoscuților mei. Vă sărută pe toți fiul vostru iubitor, Pista.” Ultimele cuvinte nu se văd, dar se deduc din context. (Foto 9) Este greu să ne dăm seama care dintre cei 45 de soldați, aranjați

pe patru rânduri, este Kun István.

Și celelalte patru fotografii (toate diferite) îl înfățișează pe soldat alături de camarazii săi, elevi ai Școlii de Ofițeri din Sibiu și de comandanții lor. Cel mai probabil au fost realizate în perioada septembrie-decembrie 1914. (Foto 10) O singură fotografie, tip carte poștală, este adresată surorii sale, Kun Erzsike, elevă în clasa a V-a la Colegiul Reformat *Wesselényi* din Zalău. Este expedită din Sibiu, la data de 15 decembrie 1914, conform datării de către soldat, dată confirmată și de ștampila Oficiului Poștal Sibiu. Iată ce-i scrie soldatul acesteia: „Dragă soră. Azi am călătorit înapoi la Orăștie. Ce mai faci? Vă pup pe toți, fratele tău iubitor: Pista.” (Foto 11) Să fie vorba despre terminarea perioadei de instrucție? Cert este că următoarea carte poștală expedită va fi abia în martie 1915, când Regimentul 64 Infanterie Orăștie, în componența căreia se afla și Compania a 15-a, îl găsește pe soldatul Kun István pe frontul din Galiția, acolo unde avea să fie rănit de două ori și să moară într-un spital din Dzieditz, în Silezia (azi orașul Czechowice-Dziedzice din Voievodatul Silezia, Polonia). Dar despre săngerșii ani 1915-1916 și despre corespondența lui Kun István cu familia sa din Zalău vom relata pe larg în episoadele următoare.

Bibliografie:

1. Petre Otu, *România în Primul Război Mondial. Criza Balcanică 1912-1914*, Editura Litera, București, 2017.

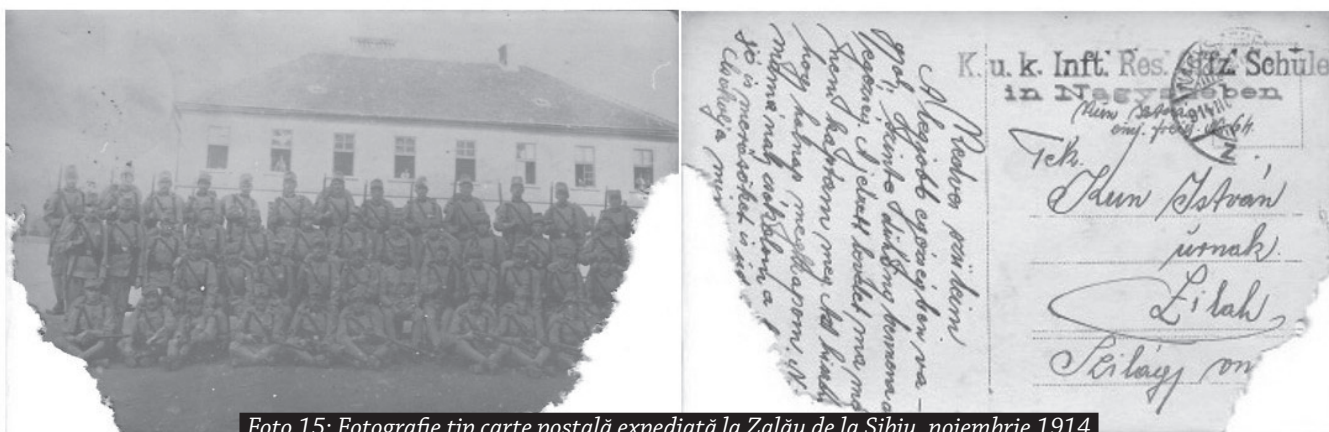

Foto 15: Fotografie tip carte poștală expedită la Zalău de la Sibiu, noiembrie 1914

Foto 10: Două din fotografiile trimise de Kun István de la Școala de Ofițeri în Rezervă de la Sibiu

2. Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *Schiță monografică a Sălajului*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016.

3. Arhiva ziarului *Gazeta Transilvaniei*, disponibilă online la adresele <https://adt.arcanum.com/ro/collection/GazetaTransilvaniei/> și <https://www.bcuculuj.ro/synfilebidigit/periodice/gazetadetransilvania/1914.html>, accesate în ianuarie-februarie 2023.

4. Arhiva ziarului *Olteanul*, disponibilă online la adresa <https://adt.arcanum.com/ro/collection/Olteanul/>, accesată în ianuarie-februarie 2023.

5. Arhiva ziarului *Vasárnapi Ujság* pe anul 1914, disponibilă online la adresa https://adt.arcanum.com/ro/view/VasarnapiUjsag_1914/?pg=0&layout=s, accesată în februarie 2023.

6. Mirel Matyas, „Szilagy/Szilágyság, cel mai vechi ziar din Sălaj”, în *Caiete Silvane*, nr. 126/2015 (pp. 17-19) și *Caiete Silvane*, nr. 138/2016 (pp. 46-50). Articolele sunt publicate și pe blogul Foto-Travel, la adresele <http://mirel-matyas.blogspot.com/2015/02/szilagy-szilagysag-cel-mai-vechi-ziar.html> și https://mirel-matyas.blogspot.com/2015/02/szilagy-szilagysag-cel-mai-vechi-ziar_11.html.

Note:

1 Dionisie Stoica, Ioan P. Lazăr, *Schiță monografică a Sălajului*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016, p. 21.

2 Pentru mai multe informații despre istoria ziarului *Szilagy/Szilágyság* vezi articolele „Szilagy Szilágyság – cel mai vechi ziar din Sălaj”, în *Caiete Silvane*, nr. 126/2015 și *Caiete Silvane*,

nr. 138/2016 sau articolele publicate pe blogul Foto-Travel.

3 *Képek az utcáról I* în *Szilágyság*, 31 iulie 1914.

4 *Szilágyság*, 31 iulie 1914.

5 *Szilágyság*, 5 august 1914.

6 *Szilágyság*, 7 august 1914.

7 Idem.

8 *Ibidem*.

9 *Szilágyság*, 12 august 1914.

10 *Szilágyság*, 14 august 1914.

11 Idem

12 *Szilágyság* / 19 august 1914

13 *Szilágyság* / 26 august 1914

14 idem

15 *Szilágyság* / 2 septembrie 1914

16 idem

17 *Szilágyság* / 11 septembrie 1914

18 idem

19 *Szilágyság*, 21 septembrie 1914.

20 *Szilágyság*, 2 octombrie 1914.

21 *Szilágyság*, 30 octombrie 1914.

22 *Szilágyság*, 14 septembrie 1914.

23 *Szilágyság*, 25 septembrie 1914.

24 *Szilágyság*, 21 septembrie 1914.

25 *Szilágyság*, 2 octombrie 1914.

26 *Szilágyság*, 9 octombrie 1914.

27 *Szilágyság*, 2 octombrie 1914.

28 Cartea poștală militară maghiară, model U 1.

29 Carte poștală militară maghiară, model U 1.

30 Carte poștală militară maghiară, model U 1.

31 Carte poștală militară maghiară, model U 1.

32 Carte poștală militară maghiară, model U 1.

Foto 11: Ultima fotografie trimisă de Kun István, înainte de plecarea pe front

Poemele de dincolo de poem

Ioan F. POP

alte absențe creșteau printre încremenitele clipe.

urme de treceri tîrzii prin aerul bolnav, printre vocile risipite.
mici cutremure la întîlnirea fantomatică a zilei cu noaptea.
o mîină desena alte aripi subpămîntene crescute pe trupuri,
ca niște cicatrici ale uitării, ca niște tăceri rostite în pustiu.
noi treceam dintr-o absență în alta ca prin tunelul de scrum,
acolo unde nimeni nu mai așteaptă pe nimeni.
lăsăm apele și uscatul în urmă, tot ceea ce nu a fost povestit.
ne opream în bătaia amurgului, în orbitele goale ale clipelor,
ca niște absențe împotmolite la răscrucea dintre două priviri.

o pasăre tîrzie mai zboară prin vene.

prin tărîmul acesta cu singurătățile rătăcite pe chipuri,
cu aripi care cerșesc alte zboruri crepusculare,
printre ruinele altor plutiri afundate în adînc.
cu ploi care trec ca niște herghelii ale înserării.
din vise răsăreau alte realități străbătute cu pași de profeti.
alte atingeri care orbecăiau după bătăile inimilor veștejite.
după acele adieri care alungă norii în alte suspine,
în alte aluviuni subcutanate, oprite la primul fiord.
în care o pasăre tîrzie tot sapă un cuib într-un piept
desfrunzit.

zările se prăbușeau în rănile altor apusuri.

peste creste treceau filfiiri abia întrezărite, unduiri sîngerii.
urme adînci înaintau în văzduhul cavernos,
acopereau șoaptele ieșite dintre avalanșele altor întinderi.
toate se prăbușeau în orbita acelor zări clandestine.
cu treceri care nu s-au retras în subteranele așteptărilor,
în revărsările rămase în alte întrezăriri abia percepute.
cu vuietul ce umple eșafodul dimineților nedecarate,
revărsate peste obositele noastre arătări.
cu acei pași neștiuți care se întorc în rănile altor apusuri.

alte vietăți răsar din șoaptele înnegurărilor.

printre amănunte vedeam adumbririle cum alunecă în gol.
ascultam un sunet de corn răgușit ce venea dinspre apus.
de peste tot se aștern alte foșnete de pleoape veștejite.
între patru pereți așteptam o liniște de văpaie și scrum.
uși de ceață se închid în urma noastră, ca o adiere de frunze.

voci care ne tot cheamă să rătăcim printre ierburi și ploi.
acolo unde vom ajunge vîslind printre luminile stinse.
printre acele șoapte care se adîncesc în ultimele înnegurări.

drumuri care tot rătăcesc într-un trup străvezii.

cu lungi popasuri în locuri și timpuri nerăsfoite de nimeni.
am fi putut spune din nou să fie lumină, să fie întuneric pînă
la os.
pe toate le-am fi putut spune invocînd blînde nemărginiri,
tot vacarmul acela adîncit în nesomnul de veci.
acele realități care cădeau la întîmplare peste pînza freatică a
lucrurilor.
băteam în zid ca într-o inimă uitată demult pe celălalt țărîm.
așteptam alte semne încrustate pe turlele de la răscruci.
așteptam alte așteptări în care nu sosesc decît alte trupuri
străvezii.

cum treceau toamnele în galop de lăcuste.

la căpătîiul serii orele se strecurau pe furiș printre zăbrele.
clopotele băteau în alte imperii ale fricii, în alte ținuturi abia
întrezărite.
umbre de scoici vineții creșteau peste ridurile amiezii.
noi tot mai orbecăiam prin paginile unor case pustii.
peste toate se lasă o liniște cu aripile împăienjenite.
prin sîngele nostru treceau în stol păsările tîrzii ale nopții.
alaiuri de neguri care ni se lipeau ca niște fluturi de tîmplă.
peste toate treceau toamnele în galop de lăcuste.

mîini nevăzute ademeneau valurile serii mai înspre mal.

tălpile ni s-au tocit de la mersul pe ape, și cuvintele nu ne
mai urmau.
ca o rugină, resturile dimineților ne acopereau trupurile
deșirate.
totul zăcea în nespusul cuvintelor rătăcite pe drum.
pe frunți purtam diademele nopții, în urma noastră eram tot noi,
ca niște exerciții de probă a trecerii prin deșert.
în pielea nopții am intrat ca într-un ținut al destrămării.
chiar și moartea o plimbam agale în colivia din piept.
apoi au venit alte mîini nevăzute cu valurile lor de întuneric.

Filmografia Simonei

Awakenings (1990)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Gen: dramă/biografie

Durată: 2h 01m

Regizor: Penny Marshall

Scenarist: Steven Zaillian – după cartea lui Oliver Sacks

Roluri principale: Robin Williams, Robert de Niro, Julie Kavner

Filmat în: USA

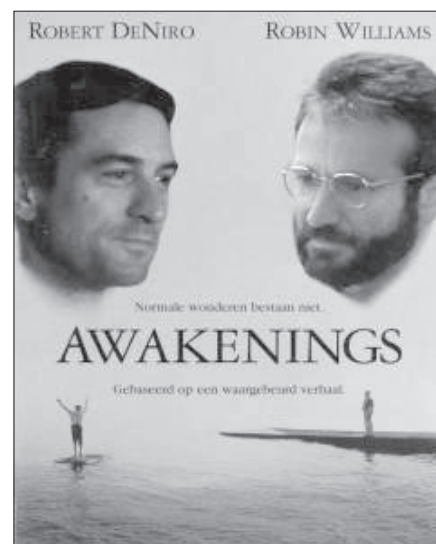
Limbă care se vorbește în film: engleză

Britanicul Oliver Sacks este deopotrivă neurolog, naturalist, profesor la Universitatea de Medicină din New York, dar și scriitor de renume. Prima mea întâlnire literară cu el stă sub semnul *Omului care și-a confundat soția cu o pălărie*, un studiu neurologic care rememorează diverse cazuri/afecțiuni ale unor pacienți, într-un stil narativ foarte plăcut, mai puțin formal și mult mai accesibil decât m-aș fi așteptat. Poate datorită acestui aspect, cărțile sale au devenit bestsellere. Filmul pe care vi-l propun astăzi este o adaptare cinematografică a unei alte cărți de autor, publicată în 1973, *Awakenings*, o colecție de relatări asupra parcursului clinic al unor supraviețuitori ai encefalitei letargice. Pacienții în cauză sunt prinși într-o bulă catatonică de câteva decenii, ca urmare a contractării bolii după răspândirea unei epidemii la finele Primului Război Mondial.

În film, doctorul Sayer e angajat de către conducerea unui spital de boli cronice din Bronx, în 1969, pentru a suplimenta personalul insuficient și a asigura supravegherea și „tratarea” celor care suferă de afecțiuni mintale cronice. Cercetător la bază, doctorul acceptă cu o oarecare dificultate slujba, conștient fiind de neîndemânarea sa în raportul cu semenii, neîndemânare cauzată de o timiditate specifică personalităților introvertite. La început, meseria i se pare o corvoadă, dar firea sa analitică are câștig de cauză și, atunci când își

privește mai îndeaproape pacienții, descoperă că mai ales cei în stări semi-catatonice nu sunt decât unversuri concentrate, dar izolate și disperate să se elibereze. Metaforic, situația lor se poate regăsi în versurile poemului *Pantera* de Rainer Maria Rilke, la care și trimite, codat, unul dintre pacienți, Leonard Lowe (Robert de Niro), atunci când sub îngrijirea doctorului Malcom Sayer (Robin Williams) și ca urmare a administrării unui medicament experimental, L-Dopa, acesta încearcă o formă de comunicare (o tăbliță Ouija pe care se scrie mutând un cursor de-a lungul unui șir alfabetic, aparent involuntar): *Privirea ei, de-a grațiilor perindare,/ Nimic nu mai reține, atât a obosit./ Că-s mii și mii de gratii, la nesfârșit, îi pare,/ Iar după gratii, lumea întreagă s-a sfârșit.*

Ca și ceilalți pacienți aflați într-o situație similară, Leonard e prins într-un glob de cristal, din acela cu zăpadă, în care timpul pare că a încetat și care nu se animă decât cu intervenții exterioare. Cu toate acestea, apropo de referințe livești, momentul în care existența lui a înghețat e legată de anii de școală și efortul motor din ce în ce mai mare pe care-l depune pentru a scrie o compunere sau, mai târziu, propriul nume. Micul cititor avid e nu doar claustrat, ci și împiedicat fizic, de tremor, să mai urmărească rândurile cărților sale preferate, să călătorească imaginar spre lumile deschise ale cuvântului. Mai târziu, la clinică, el devine primul pacient al doctorului Sayer care-l convinge pe director, pe scepticul Kaufman, să fie de acord, cu tratamentul sugerat. Interesant, și în afara peliculei, veți găsi poate faptul că Robin Williams a fost tratat cu același medicament L-Dopa în 2014, înaintea morții sale, pentru simptome asemănătoare bolii Parkinson

și că viața și ficțiunea se întâlnesc, neașteptat și tragic, în astfel de coincidențe ironice.

Unul dintre cele mai emoționante schimburi de replici este momentul în care, cuprins de vinovăția de a fi trezit doar temporar pacienții din somnul lor vegetativ, Sayer i se confesează asistentei: *You told him I was a kind man. How kind is it to give life, only to take it away?* (I-ai spus că sunt un om bun. Ce generozitate e aceea când dai viață doar pentru a o lua din nou? trad. n.), iar aceasta îi răspunde că viața ne este dată și luată fiecăruia dintre noi, dar ceea ce a făcut diferența în cazul lui e prietenia arătată pacienților. Și, de fapt, aceasta este impresia generală a filmului: impresia de căldură umană, de sărbătorire a spiritului uman, emoția continuă pe care spectatorul o simte. E un film inteligent, frumos, plin de compasiune, ce oprește gândul celui care-l vizionează dincolo de distribuția care se derulează pe ecrane la final. Personajele principale sunt complexe și-n evoluție, dar și rolurile secundare sau episodice rețin atenția, într-o distribuție atent aleasă, pentru a ilustra această poveste biografică memorabilă.

Daniel MUREȘAN

The Winery Dogs – III

În desele mele călătorii prin lumea largă, trec uneori pe lângă prăvălioare de pe străduțe uitate de lume și văd zâmbitori negustorii de vechituri, anticarii sau vânzătorii de tablouri. Nu cred că au prea mulți mușterii, dacă te uiți înăuntru ei citesc, neavând grija zilei de mâine. Probabil au o pensie bună și prăvălia e doar o plăcere. Nu-și bat capul cu vânzările, au un câine așezat în fața lor sau o pisică ce se freacă de cărțile înșirate, de parcă ar șterge praful de pe cotor. Uneori îmi doream să-mi cumpăr o astfel de vitrină și să mă așez acolo împreună cu un câine sau cu o pisică, cu un pahar cu vin pe masă, să stau acolo vreo douăzeci de ani.

Nu știu dacă cei de la *The Winery Dogs* au vreun câine în podgorie, dar știu sigur că au inspirație cu carul. De la lansarea primului lor disc, în anul 2013, grupul a avut un impact semnificativ în lumea rockului. Muzica lor e un amalgam de blues, soul și metal progresiv, totul aseasonat cu tehnica impecabilă a celor trei instrumentiști. Stilul abordat e greu de clasificat, dar rezultatul este unul remarcabil, făcând din grup unul de marcă pe scena rock contemporană.

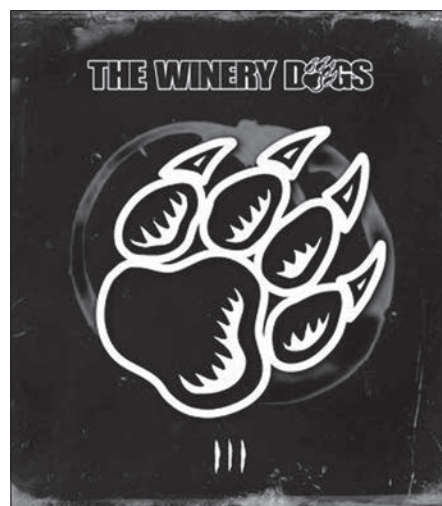
Anunțul unui nou disc la începutul anului 2023 a agitat critica muzicală de gen, toată lumea

așteptând întoarcerea supergrupului în studio. Așteptarea a meritat, albumul dovedind că cei trei componenți sunt printre cei mai capabili muzicieni din punct de vedere tehnic de pe planetă. Virtuozitatea instrumentală nu se traduce întotdeauna în compoziții pe măsură. Nu e cazul la *The Winery Dogs* a căror muzică este extrem de tehnică, dar și plină de poezie și suflet. Discul este o continuare firească a lui *Hot Streak* din 2015, de această dată cu un plus de inventivitate.

După părerea mea, noul album este cel mai bun al trupei, plin de suflet, dinamică și varietate. Se ridică la înălțimea așteptărilor, tinzând spre perfecțiune. Într-o perioadă în care este ușor să înregistrezi albume de la distanță cu ajutorul tehnologiei, *The Winery Dogs* și-au abordat cel mai recent album într-un mod de old school, compunând împreună piesele în studioul lui Kotzen și „lucrându-le” până când melodiile au fost pe placul lor. De ascultat!

Tracklist:

1. Breakthrough
2. Gaslight
3. Lorelei
4. Mad World
5. Pharaoh
6. Rise

7. Stars
8. The Red Wine
9. The Vengeance
10. Xanadu

Componență *The Winery Dogs*:

- Mike Portnoy – baterie (*Dream Theater, Liquid Tension Experiment, Flying Colors, Sons of Apollo, Transatlantic, Avenged Sevenfold, Adrenaline Mob*)

- Billy Sheehan – bass (*Mr. Big, Niacin, Explorer's Club, Sons of Apollo*)

- Richie Kotzen – chitară, clape, voce (*Poison, Mr. Big*)

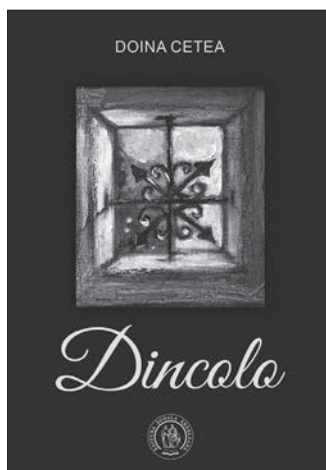
Discografie *The Winery Dogs*:

- I (2013)
- Unleashed in Japan (2013)
- Hot Streak (2015)
- Dog Years: Live in Santiago & Beyond (2017)
- III (2023)

Malaxorul de martie

■ Am primit (și) două cărți ale unor scriitori ce au împlinit vârsta de **80** de ani: **Doina Cetea** și **Horia Bădescu**. Le urăm și de aici sănătate și putere de muncă în continuare. **Doina Cetea**, „**Dincolo**”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022. Autoarea notează: „Scriu proză de multă vreme, chiar de pe când, încă, nu știam să... scriu. Locul pe care îl alegeam

pentru visare și «scris» era cimitirul vechi al satului Cetea. Mă așezam cu capul pe vechile morminte, movile de pământ acoperite cu iarbă, cruci nu mai erau de multă vreme, priveam înaltul cerului și îmi spuneam fel de fel de povești. Când se lăsa seara, ne adunam acolo copiii satului și, în jurul unui foc improvizat de coceni, mâncam măceșe și porumbele de pe marginea drumului, dar, mai ales, ne întreceam în povestiri despre strigoi, iele și zâne. După ce ne înfricoșam bine, fugeam răsând spre casă, lăsând pentru următoarea seară continuarea istorisirilor, care, parcă, se inventau singure, venind de DINCOLO... de tufe, ca o șoaptă a moșilor noștri”. **Horia Bădescu**, „**Rana ascunsă a fiecărei zile**”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2023. Răzvan Voncu: „Intitulat «rana ascunsă a fiecărei zile», acest al cincilea volum al «Viețuirilor»,

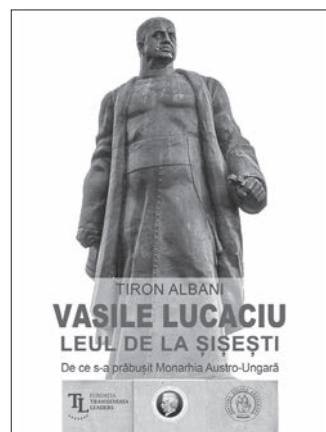

apărut în seria de autor Horia Bădescu, cuprinde în special creații mai noi. În ele regăsim trăsăturile dintotdeauna ale poeziei sale – spiritualitatea, sentimentul întemeietor al rostirii, lirismul alimentat de mituri și o anumită sensibilitate metafizică –, alături de nuanțe și sonorități noi, de o carnalitate suavă, care începuse să se mani-

feste în creația sa încă din deceniul al nouălea al secolului trecut. O culegere adunând între coperte creația de adâncă maturitate artistică a unuia dintre cei mai importanți poeți români de azi, «rana ascunsă a fiecărei zile» ne propune o reîntâlnire cu o poezie încărcată de dramatism și de tensiune a emoției, o poezie a rafinamentului simplității și a convertirii spaimelor contemporane în rostire întemeietoare. Mă bucur să văd în această «ducere a gândului până la capăt» un semn

al încrederii lui Horia Bădescu în poezie, în energia purificatoare a cuvântului, în permanența spiritului. Căci, spre a mă întoarce la titlul acestei postfețe («Lacrima din ochiul orb...»), prin cuvânt, poetul poate face să curgă o lacrimă chiar și dintr-un ochi orb...”

■ De la Editura Școala Ardeleană am primit (și) volumul: **Tiron Albani**, „**Vasile Lucaciu, Leul de la Șişești. De ce s-a prăbușit Monarhia Austro-Ungară**”. Ediție îngrijită de Adriana Zaharia. Prefață de Dumitru Păcuraru. Proiect editorial apărut la 100 de ani de la trecerea în eternitate a lui Vasile Lucaciu, sub egida Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române și a Fundației Transilvania Leaders. Prof. Vasile Pușcaș: „Părintele Vasile Lucaciu face parte dintre acei intelectuali români transilvăneni care au avut credința nestrămutată în Dumnezeu și în destinul Națiunii Române. A fost totalmente devotat spiritului Școlii Ardelene, care a propus un Proiect de Națiune Română, aplicat de generații succesive de români transilvăneni în programe politice, socio-economice și culturale ce au dus la realizarea Marii Uniri. Volumul lui Tiron Albani, o reconstituire a vieții Leului de la Șişești, a urmărit să redea acea stare de spirit care a făcut posibilă înaintarea Proiectului Școlii Ardelene în vederea înfăptuirii idealului național. Cartea nu este o prezentare istoriografică, ci înfățișarea memorialistică a Istoriei așa cum era percepută de trăirile Generației Marii Uniri și ale tuturor celor care iubeau ROMÂNIA. De aceea merită să fie citită și recită!”

■ Am primit (și) volumul din seria „Opera poetică” a Editurii Rocart dedicată poetului **Traian Ștef**, carte prefațată de Al. Cistelean. Din prefața menționată cităm: „După dezmățul din *Epopoe...* nici nu era de așteptat altceva decât o reîntoarcere la rigoare și penitență scripturală. E ceea ce se întâmplă în *Sacoul demodat*, în care Traian își valorifică din plin virtuțile de *meseriaș*. E o probă

de virtuozitate anume provocatoare, o resuscitare a artei formei. Cele patru «cununi de sonete» reprezintă apogeul artei *re-scrierii*, dar și al sublimărilor nostalgice. De la fondul nostalgic și pornește Traian, evocând pieirea lucrurilor «autentice» (și a lumii «autentice» deodată), rămase doar ca icoane melancolice: «Lăsate au mai fost și maiul, și vătraiul,/ Și nicovala, coasa, butea groasă,/ Spre o lucrare mai anevoioasă/ Nainte de petrecerea cu tot alaiul» (*Cunună de sonete pentru scaunul din inimă de stejar*). «Temele» sunt alese după potențialul lor evocator și parabolic («rădăcinile agățătoare», «mersul cu trenul»), astfel încât în desfășurarea cununei sonetele să se poată abate în reflecții și confesiune deopotrivă – și simultan, fiecare sonet «fondator» desfăcându-se ca un evantai. Elegii imnifore și imnuri elegiace în egală măsură, aceste «cununi» își ascund artizanatul sub simplitatea de expresie, adesea rimele și asonanțele lor fiind, ca la Mircea Ivănescu, inaudibile și strict scriptibile. E rafinamentul simplității constrâns la maxima disciplină». În „România literară” (nr. 9/2023), Adrian Alui Gheorghe notează despre autorul și cartea de față: „Traian Ștef este, la ora bilanțului din «opera omnia», un poet complex, captivant la lectură, capabil să se reinventeze de la carte la carte pentru a-și provoca cititorii, dar, mai ales, pentru a se surprinde pe sine. Este, de altfel, condiția poetului adevărat dintotdeauna”.

(D.S.)

■ În numărul 236/ianuarie 2023 din revista „**Nord Literar**”, Viorel Rusu publică un studiu, pornind de la mărturiile din epocă, despre prietenia dintre Vasile Lucaciu și I.L. Caragiale, personalități care „și-au pus amprenta (uneori decisiv) asupra societății românești de la sfârșitul secolului XIX și de la începutul secolului XX”. Criticul și istoricul literar Mircea Popa îi aduce un omagiu academicianului Dumitru Radu Popescu (1935-2023), „omul care a schimbat la un moment dat înfățișarea literară a Clujului, prin infuzia de tineri pe care i-a adus în preajmă, când a devenit redactor-șef la *Tribuna*”. Versuri semnează: Vasile Muste, Varujan Vosganian, Vlad Levitt, Flaviu Mihali și Lucian Perța. Întrucât revista de cultură din Baia Mare aniversează în 2023 două decenii de la înființare, sunt publicate în cadrul unei rubrici „remember” fotografii-document din activitatea publicației.

■ Numărul 487/ianuarie 2023 din revista „**Arges**”, editată de Centrul Cultural Pitești, aduce în atenția cititorilor interesante recenzii și cronici de carte. Sorin Lavric scrie despre volumul „Seducătorul domn Nae. Viața lui Nae Ionescu”, semnat de Tatiana Niculescu; Leonid Dragomir prezintă cartea lui Jacques Maritain, „O filosofie a educației”, Natalia Onofrei propune spre lectură volumul lui Horia Vicențiu Pătrașcu, „Anti-regele și alte povestiri filosofico-fantastice”, Lucian Scurtu analizează volumul de versuri „hangare” de Ionel Ciupureanu, iar Aureliu Goci publică un articol despre „Sufletul peregrin” de Virgil Diaconu.

■ Numărul triplu, 345-346-347/2023, al revistei de cultură „**Hyperion**” propune un sumar consistent și interesant. Sunt publicate trei interviuri: Gellu Dorian în dialog cu Varujan Vosganian, Sorin Pavel în dialog cu Petre Stoica și Ion Zubașcu în dialog cu Aurel Dumitrașcu. Două cărți ale profesoarei de istoria filosofiei românești de la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Marta Petreu, sunt analizate în publicația din Botoșani. Roberto Merlo scrie despre imaginarul poetic al Martei Petreu, cu referire la volumul „Haita”. „Așa cum sticla vulcanică se formează atunci când atomii silicaților topiți care alcătuiesc lava, ținuți în stare amorfă de presiunea și temperatura din interiorul vulcanului, nu au timp să se aranjeze într-o structură cristalină din cauza răcirii bruște provocate în timpul erupției de contactul cu aerul, la fel și poezia neagră și tăioasă a Martei Petreu ia naștere din solidificarea rapidă a magmei viscerale a sentimentelor și a senzațiilor – furie, dezamăgire, revoltă, abandon, dorință – sub rafalele boreale ale unui intelect neiertător”, a apreciat Merlo. Profesorul Ionel Savitescu prezintă volumul „Blaa, între legionari și comuniști”, exegeză exhaustivă asupra poetului din Lancrăm și a relației pe care ar fi avut-o cu legionarii și comuniștii, semnată de Petreu. Despre opera eminesciană și receptarea ei critică scriu în revista „Hyperion”: Valentin Coșoreanu („Desculț în iarba copilăriei”), Theodor Damian („Actualitatea relevanței viziunii lui Eminescu asupra educației”), Galina Martea („Mihai Eminescu în cultura universală”) și Corneliu Fotea („Jurnalul cu Eminescu”). Nu lipsesc din paginile revistei editate de Fundația Culturală „Hyperion – Caiete botoșănene” versuri, teatru, eseuri, note, comentarii, idei, corespondență și pagini de jurnal.

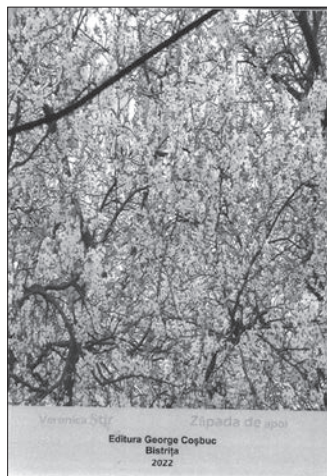
(A.-B.K.)

■ „Credem că nu poate exista o imagine mai cuprinzătoare, mai obiectivă prin realismul ei, mai frumoasă și mai luminoasă prin sinceritate, mai profundă și mai firească despre viața românului decât propria sa creație folclorică”, spune **Augustin Mocanu**, la

finalul volumului său de folclor „**La fântâna dorului**”, apărut la Editura Star Tipp, Slobozia, 2022. Volumul cuprinde rezultatul muncii sale de cercetare a creației populare orale din Țara Codrului și de pe Valea Sălajului, precum și din Câmpia Transilvaniei, de unde provine autorul, și din Câmpia Soarelui, Ialomița, unde acesta își are domiciliul din anul 1998. Culegerea de folclor cuprinde doine și cântece de revoltă împotriva nedreptăților, de cătanie și război, de jale și noroc, cântece de dragoste și dor, de natură, de lume și satirice, strigături, colinde și balade. „...Am adunat orice materiale folclorice în versuri pentru a nu fi obligat să mă limitez la colinde. Am călcat satele pe unde făcusem inspecții în raion, m-au ajutat și orientat cadrele didactice cunoscute, am apelat și la ajutorul elevilor mei codreni. Astfel, în doi ani – 1966 și 1967 – am adunat un vast material constând din tot felul de texte folclorice în versuri în afară de descântece”, spune Augustin Mocanu.

■ „**Zăpada de apoi**”, de **Veronica Știr**, Editura „George Coșbuc”, Bistrița, 2022. „Veronica Știr creionează și d-sa aspectul unei duminici lîncede, apăsate de stenahorie: «iar mă apasă duminica/ zi scrobită, pusă la naftalină,/ față roșie de țaran/ spălată cu săpun de rufe/ și înțepenită lîngă strănă/ de frigul predicii/ de strînsoarea bocancului cu scîrț/ domnișoară simandicoasă/ cu ochi miopi/ și buze tivite cu venin/ duminica e soră cu noaptea, soră cu moartea...» (calendar), ca și, alături, un alt fior al modestei supraviețuiri calendaristice: «vântul umblă tăhui pe străzi/ soarele-și înăbușe un căscat/ mecanismele jucăriilor s-au stricat!// vom supraviețui, oare, pînă luni/ luni fior de lună nouă,/ piatră de temelie,/ miez de piine aurie/ tăiată-n două de cuvînt?» (păsările uită să mai zboare), sau un accent dur, indiciu al unei dizarmonii pe care universul o transmite vieții noastre curente: «șerpi de foc/ străbat prin/ nori de plumb/ topit/ ard ochii ierbii/ izbucnesc/ ghiulelele din dangătul/ clopotului/ cum ar coborî sfirșitul/ limbile grele/ izbesc secundele gri» (raza grea)” (**Gheorghe Grigurcu**)

■ „**in illo tempore**”, de **Mihaela Meravei**, Editura „Ex Ponto”, Constanța, 2022. „Mihaela Meravei face poezie în adevăratul sens al cuvîntului: absoarbe și învâluie, implică și încântă, atrage în spirala sa de vis și realitate, ca într-o nebunie cu un avânt demential euforic sau, dimpotrivă, ca într-o explorare înțeleaptă: «dacă tot mi-a murit sufletul/ ce

să mai fac eu cu această carcasă de lut care/ nu știe să se oprească și merge/ ca un android conectat la scheletul de cenușă/ cu gândirile ce să fac/ când mușcă bulimic din fiecare amintire...» (segregare). Cititorul se trezește retrăind împreună cu autoarea emoții extraordinare în matricea întrebărilor, în punțile dintre viitor și trecut, în călătoria între (ano)timpurile/ legate cu imperii de ceață pentru a observa frumusețea nopții ce ține soarele-n buiestru. Poemele nu pot fi citite dintr-o singură respirație pentru că te fac să tresari tot timpul. Versurile sunt înțepături plăcute, rebele, care pătrund în suflet. Nu există distanță între interior și exterior: interiorul devine imediat exterior, pagină scrisă. Poezia este muzicalitate, abstractizare, sugestie, este o ieșire dintr-un «acum și aici» constipat, reprezintă ocazia de a pune în discuție simboluri, teme. Prin paginile acestei cărți se strecoară o frumoasă odă pentru om și pentru întreaga lume, care emoționează, plină de patos face să vibreze inima și umple sufletul de melancolie.” (**Nastasia Savin**)

(C.Ș.C.)

■ **Un subiect tabu.** Femeia poate fi creatoare? „Ab initio” (dintru început), știm că este pro-creatoare, precum spunea și Sfântul Părinte: „Dumnezeu a creat femeia pentru ca noi toți să avem o mamă” (Radio Vatican, 9 februarie 2017). Dar oare ea poate să evadeze dintre pereții căminului, să se afirme ca o persoană publică înzestrată cu har și să ne impresioneze prin cuvîntul scris și tipărit? Să se ridice la nivelul unui Dante, Goethe, Hugo, Steinbeck, Tolstoi? Iată subiectul volumului „Cum citesc bărbații cărțile feme-

ilor” (Editura Polirom, 2017), coordonat de Lia Faur și Șerban Axinte, cu o veselă prefață în versuri de Șerban Foarță, care împerechează șugubăț rima „dulf” cu Virginia Woolf, prezentă și pe copertă. Amintindu-ne de piesa lui Edward Albee, oare chiar trebuie să ne temem de autoarea „Valurilor”? Dan C. Mihăilescu precizează: „Cititoarele nu au de ce să se revolte în fața sintagmei «literatură feminină» atâta vreme cât ea nu presupune o inferioritate, o precaritate, o minimalizare, ci doar precizarea unor teme și maniere literare”. Volumul cuprinde trei secțiuni: „A la recherche de la femme perdue”, „Noi, scriitoarele” și „Un bărbat citește o femeie” și se găsește, aleatoriu fragmentat, pe Google Books. L-am achiziționat de la un automat din gara Craiova și a constituit mai mult decât o lectură în tren.

■ **„Sindromul” Petőfi-Andersen.** Dorothea Sasu, măritată Zimmermann, a publicat primul studiu despre Petőfi în revista „Korunk” din 11 iulie 1957, apoi a întocmit și a dat la tipar bibliografia traducerilor și lucrărilor critice despre autorul „Cântecului național”, apărute în România din 1849 până în 1973. Lumea avizată consideră că este cea mai bună lucrare de acest tip din lume. Cât timp a muncit în biblioteca Academiei, a descoperit foaia volantă prin care se dădeau semnalmente poetului, dat în urmărire generală de autoritățile habsburgice. Cercetătoarea a plecat legal din țară în 1973, a emigrat în Germania, unde a învățat și limba daneză, ca să-l citească pe Hans Christian Andersen în original. Era familiarizată cu el, deoarece îi publicase în 1966 bibliografia autohtonă. Dorothea Sasu-Zimmermann a tradus întâi textele inedite, apoi le-a tălmăcit pe toate celelalte și a tipărit o integrală bilingvă (2006), în regie proprie, deoarece editurile românești au prefe-

rat să perpetueze la infinit edițiile interbelice, cu copyright-ul în domeniul public, deși ele constituie niște prelucrări „infidele” ale versiunilor engleze sau franceze (Mihaela Cernăuți-Gorodețchi). Doamna Zimmermann este o literată pasionată de Petőfi și de Andersen, la fel ca și Szendrey Júlia, soția poetului maghiar, care a tradus basmele și povestirile scriitorului danez, publicate în Ungaria. Prima ediție a apărut în Pesta, la Editura Lampel, în 1858 și a rămas la fel de populară, cu apariții continuate până în prezent.

■ **Patul nupțial de la Coltău.** Când Ulise s-a întors din război, ca să fie sigură că este cu adevărat soțul ei, Penelopa l-a întrebat cum anume a arătat patul în care au petrecut noaptea nunții (celor curioși le recomand versiunea tradusă de George Murnu). Petőfi Sándor s-a căsătorit cu Szendrey Júlia la 8 septembrie 1847 și și-au petrecut luna de miere la castelul din Coltău, lângă Baia Mare, pus în întregime la dispoziția mirilor de către „contele sălbatic” Teleki Sándor. Aici au stat șase săptămâni. Pe masa de piatră de sub cornul bătrân, poetul a scris cele mai frumoase poeme de dragoste din literatura maghiară (precum am mai amintit, două dintre acestea au fost puse pe muzică de tânărul Friedrich Nietzsche). Prozatorul și publicistul Beke György a venit aici (la CAP Petőfi) în toamna anului 1956, apoi s-a întors iar și iar. Prima versiune a reportajului său a apărut în revista „Művelődés” din ianuarie 1957, ilustrat cu desenul lui T. Rácz Péter. A surprins atunci demolările făcute de puterea proletară și mutarea patului nupțial într-o altă încăpere de la parter, menită să fie camera de oaspeți, în care au dormit mai toți străinii poposiți acolo. Mobila s-a degradat în timp (nu comentăm de ce), astfel încât în 1973, când s-a pornit transformarea ansamblului în muzeu, rămăsese o singură decorație pe ea. Aflăm din volumul „Boltívek teherbírása” (Rezistența arcelor de piatră puse sub sarcină, 1983) că restaurarea a fost supravegheată de meșterul Sebők Mihály și acum patul arată ca nou. Fiind bicentenarul Petőfi, merită să faceți o vizită la fața locului, ca să-l vedeți.

(G.-D.G.)

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XIX, Nr. 3 (218), martie 2023.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Stirb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința - redactori asociați;
Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,
Simona Ardelean-Samanta - colaboratori.

Responsabil de număr: Daniel Săuca

Corectură: Oana-Maria Barariu-Săvuș
Tehnoredactare: Marius Soare

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Omagiații lunii martie

(din Baza de date a Bibliotecii Județene **I.S. Bădescu Sălaj**)

Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene *I.S. Bădescu Sălaj* adună materiale pentru cuprinderea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Trif Radu Gh. Mihai – medic vet., 3 martie 1941; **Mirișan Valentin** – jurist, 3 martie 1955; **Hodiș Viorel** – prof. univ., 4 martie 1936; **Porumb Maria** – profesoară, 4 martie 1945; **Pop Florian** – matematician, 4 martie 1952; **Pop T. Ovidiu** – profesor, 4 martie 1957; **Nicola Suzana** – poetă, 5 martie 1943; **Márton Ferenc** – poet, 6 martie 1943; **Györfi-Deák Elisabetha Simone** – scriitor, trad. – 6 martie 1961; **Noja Ion** – scriitor, 9 martie 1942; **Boda Iosif** – sociolog, analist pol., 9 martie 1946; **Porumbreanu Gheorghe** – poet, 9 martie 1953; **Papp Lajos Sándor** – redactor, editor, 10 martie 1944; **Fülöp Mária** – bibliograf, 11 martie 1940; **Vid Florian Grigore** – preot, 12 martie 1979; **Kovács Kuruc János** – profesor, 13 martie 1951; **Tutovan Mircea Radu** – voleibalist, 13 martie 1952; **Lazăr M. Ioan** – profesor, 15 martie 1955; **Păușan Pavel** – artist, 17 martie 1952; **Onica Florian** – preot, 17 martie 1954; **Ancău Mircea** – inginer, 17 martie 1958; **Pop Vasile Romul** – preot, 20 martie 1939; **Barbolovici Vasile Alexandru** – preot, 20 martie 1968; **Bud Florica** – scriitoare, 21 martie 1957; **Musca Elena** – istoric, 22 martie 1950; **Bodea (căs. Pop) Ligia Alexandra** – promotor tradiții, 23 martie 1993; **Keresztes József**

Róbert – artist plastic, 24 martie 1980; **Mureșan George** – poet, 25 martie 1955; **Petrache Mariana** – scriitoare, 25 martie 1966; **Zanc Virginia Lucia** – medic, 26 martie 1946; **Szabó Árpád** – istoric local, 26 martie 1952; **Tadici Gheorghe** – antrenor, 27 martie 1952; **Iepure Ioan** – scriitor, 27 martie 1959; **Puie Gavril** – poet popular, 28 martie 1946; **Bogdan Aurica** – învățătoare, 28 martie 1953; **Ilyés (căs. Simonfi) Timea Sarolta** – artist plastic, 28 martie 1987; **Kabai Krisztina** – jurnalist, 28 martie 2000; **Cozar Onuc** – prof. univ., 29 martie 1946; **Lucaci Bianca-Alexandra** – scriitoare, 31 martie 1996.

Ștefan Goanță – 90 de ani de la nașterea scriitorului

Goanță, Ștefan (pseudonime: Șteg, Gheorghe Gheorghe, Ștefan Izvoran, Ioan Pașca, Ion V. Știutu etc.) – profesor, scriitor. N. 11 martie 1933, Nuntași-Histria, județul Constanța – m. 19 octombrie 2010, Timișoara.

Viața și activitatea: absolut al Institutului Pedagogic de 3 ani din Cluj. În perioada 1960-1963 a fost profesor suplinitor la Școala Elementară de 7 ani din Gâlgău Almașului, a fost metodist-instructor la Casa Raională de Cultură Zalău (1963-1964), iar

din 1964 până în 1968 a fost profesor și director la Școala Gimnazială din Cizer. În anul 1968 a fost numit director al Casei Creației Populare Zalău. În 1973 devine primul director al Casei de Cultură a Sindicatelor Zalău, de unde își dă demisia în 1976, revenind la Centrul Județean de Valorificare a Creației Populare ca metodist până în 1990, fiind o perioadă numit director cu delegație. Din 1990 până la pensionare a lucrat la redacția **Graiul Sălajului**. A frecventat cenaclurile literare studențești și cenaclurile *I.S. Bădescu și Silvania* din Zalău. A debutat în revista **Universitatea** cu schița **25 de bani** și aproape simultan în revista **Luceafărul** cu schița **Cine ești tu, mă?** Din 28 februarie 2001 a fost membru al Uniunii Scriitorilor. *Premii:* Premiul al III-lea la Concursul de poezie *Nicolae Bălcescu*, ediția a VI-a, Râmnicu Vâlcea (1979) (pseudonim Ioan Pașca), Premiul ziarului **Milcovul** la concursul de creație al celei de-a XV-a ediții a Salonului literar Dragosloveni, Premiul al III-lea pentru teatru la concursul de creație literară *Mihail Sadoveanu*, Piatra Neamț (1981), Premiul Centrului Județean al Creației Populare Teleorman la ediția I a concursului de proză scurtă *Marin Preda*, Siliștea Nouă (28-29 mai 1982), Premiul al II-lea pentru teatru la concursul de creație literară *Tudor Arghezi*, ediția a III-a, Tg. Jiu (21 mai 1983), Premiul revistei **Cronica** la concursul de creație literară *Vasile Alecsandri*, ediția a VII-a, Iași (25 iulie 1983), Premiul revistei **Albina** pentru proză la concursul de creație *Mihail Sadoveanu*, Piatra Neamț (noiembrie 1983), Premiul Comitetului de Cultură Cluj pentru teatru la concursul *Octavian Goga*, ediția I, Premiul Centrului Județean de Creație Populară Iași la concursul *Vasile Alecsandri* ediția a X-a (15 iunie 1986) (...).

continuare pe www.caietesilvane.ro

Khalil Gibran

(1883-1931)

Poet și pictor libanez, stabilit în SUA în 1910. Opera poetică, de o mare simplitate stilistică, evocă realități din țara sa, fiind cuprinsă în volumele: *Nebunul*, *Profetul*, *Grădina Profetului*. Vizavi de poezia sa, reținem următoarea apreciere a lui George Russell: „Nu cred că Orientul a mai vorbit cu o voce atât de frumoasă de la *Gitanjali* al lui Tagore, ca în *Profetul* lui Gibran, care e un artist plastic, pe cât e și poet.”

Grădina Profetului (fragmente)

Și deci era seară. Și el ajunse pe dealuri.
Pașii îl duseră în ceață, și stătu printre stânci
și chiparoși albi, ascuns tuturor lucrurilor,
și el vorbi astfel:

...Oh, Ceață, sora mea, sora mea Ceață,
Sunt una cu tine acum.
Da, sinele meu s-a topit,
Zidurile au căzut
Și lanțurile s-au sfărâmat;
Mă înalț spre tine, ceață eu însumi,
Și împreună vom pluti peste mare până
în cea de-a doua zi a vieții,
Când aurora te va așterne, picătură de
rouă, într-o grădină,
Iar eu voi fi prunc la sânul unei femei.

(Traducere de Radu Cârneli, în *Poeme*,
Editura Albatros, București, 1983)

